

Programul de activitate al Guvernului

Economie europeană, stat eficient

MANDAT

Republica Moldova – o țară europeană, sigură și prosperă, în care inițiativa privată creează creștere, iar un stat eficient și competent livrează servicii publice de calitate, care îmbunătățesc viața oamenilor.

PRIORITĂȚI STRATEGICE

Repornirea economiei prin dezvoltarea antreprenoriatului și investiții, aderarea accelerată la Uniunea Europeană, modernizarea și digitalizarea statului, apărarea direcției democratice și transformarea creșterii în locuri de muncă și servicii publice mai bune.

CONȚINUT

1. Viziune – ambiția pentru Moldova	6
2. Realitatea de la care pornim – provocări structurale	7
3. Cinci priorități ale guvernării	10
Prioritatea 1. Relansarea creșterii economice	10
Prioritatea 2. Accelerarea aderării la Uniunea Europeană	12
Prioritatea 3. Un stat eficient, digital și responsabil	13
Prioritatea 4. Securitate, justiție și pace	15
Prioritatea 5. Creșterea calității vieții și a coeziunii sociale	16
4. Politici sectoriale	19
4.1. ECONOMIE ȘI DIGITALIZARE	19
4.1.1. Mediu de afaceri simplu și previzibil	20
4.1.2. Investiții, industrializare și productivitate	21
4.1.3. IMM-uri, antreprenariat și acces la finanțare	21
4.1.4. Exporturi, turism și integrarea în piața unică	22
4.1.5. Economie digitală, inovare și inteligență artificială	22
4.1.6. Servicii publice digitale și guvernarea datelor	23
4.1.7. Concurență și infrastructura calității	24
4.1.8. Proprietate publică	24
4.2. AFACERI EXTERNE	27
4.2.1. Diplomația aderării la Uniunea Europeană	28
4.2.2. Parteneriate strategice și relații de vecinătate	28
4.2.3. Diplomație de securitate, reziliență și cooperare regională	29
4.2.4. Diplomație economică pentru investiții, exporturi și conectivitate	30
4.2.5. Diplomație multilaterală și promovarea ordinii internaționale bazate pe reguli	30
4.2.6. Servicii consulare moderne și relația cu diaspora	31
4.2.7. Diplomație globală, comunicare externă și un serviciu diplomatic performant	32
4.3. AGRICULTURĂ ȘI INDUSTRIE ALIMENTARĂ	35
4.3.1. Pregătirea pentru Politica Agricolă Comună și reforma sprijinului public	36
4.3.2. Reziliență climatică, apă și irigare	37
4.3.3. Managementul riscurilor agricole	37
4.3.4. Procesare, industrie alimentară și infrastructură post-recoltare	38
4.3.5. Siguranța alimentelor și accesul pe piața europeană	38
4.3.6. Piață echitabilă, cooperare și dezvoltarea produsului local	39
4.3.7. Cunoaștere, digitalizare și servicii pentru fermieri	40
4.3.8. Acvacultură și produse pescărești	40

4.4. REINTEGRAREA ȚĂRII	43
4.4.1. Reglementare pașnică, stabilitate și securitate	44
4.4.2. Convergență juridică, economică, fiscală și vamală	44
4.4.3. Fondul de convergență și investiții pentru comunități	45
4.4.4. Drepturi fundamentale și servicii publice pentru cetățeni	45
4.4.5. Educație, cultură, informare și coeziune socială	46
4.4.6. Coordonare guvernamentală și capacitate instituțională	46
4.4.7. Parteneriate internaționale pentru reintegrare	47
4.5. AFACERI INTERNE	50
4.5.1. Siguranță comunitară, ordine publică și siguranță rutieră	51
4.5.2. Combaterea criminalității organizate, transfrontaliere și cibernetice	51
4.5.3. Managementul integrat al frontierei și pregătirea pentru Schengen	52
4.5.4. Migrație, azil și integrarea străinilor	53
4.5.5. Protecție civilă și răspuns la situații de urgență	53
4.5.6. Personal profesionist, integru și bine echipat	54
4.5.7. Digitalizare, interoperabilitate și decizii bazate pe date	54
4.6. FINANȚE	58
4.6.1. Sustenabilitate fiscal-bugetară și reziliența finanțelor publice	59
4.6.2. Sistem fiscal simplu, echitabil și favorabil investițiilor	59
4.6.3. Administrare fiscală și vamală digitală, bazată pe risc	60
4.6.4. Eficiența cheltuielilor și bugetare bazată pe performanță	61
4.6.5. Investiții publice și valorificarea fondurilor europene	61
4.6.6. Achiziții publice, control financiar și protecția banilor europeni	62
4.6.7. Datorie publică, trezorerie și transparență fiscală	63
4.7. JUSTIȚIE	66
4.7.1. Independența, integritatea și responsabilitatea justiției	67
4.7.2. Calitatea, celeritatea și previzibilitatea actului de justiție	67
4.7.3. Acces la justiție, drepturile omului și protecția victimelor	68
4.7.4. Combaterea corupției la nivel înalt și a fraudelor financiare	69
4.7.5. Recuperarea și reutilizarea bunurilor infracționale	69
4.7.6. Sistem penitenciar, probațiune și reintegrare socială	70
4.7.7. Justiție digitală, infrastructură și profesii juridice	70
4.8. APĂRARE	73
4.8.1. Capabilități militare, tehnologii și infrastructură	74
4.8.2. Reziliență națională, mobilizare și rezervă	74
4.8.3. Personal militar, carieră și protecție socială	75
4.8.4. Educație militară, instruire și leadership	76
4.8.5. Industria de apărare, cercetare și inovare	76
4.8.6. Bună guvernare, integritate și achiziții strategice	77

4.8.7. Cooperare internațională și contribuția la securitatea europeană	77
4.9. INFRASTRUCTURĂ ȘI DEZVOLTARE REGIONALĂ	81
4.9.1. Conectarea Republicii Moldova la rețelele europene de transport	82
4.9.2. Drumuri și poduri sigure, întreținute predictibil	83
4.9.3. Modernizarea transportului feroviar, naval și aerian	83
4.9.4. Transport public, mobilitate și servicii digitale	84
4.9.5. Dezvoltare regională și locală pentru comunități competitive	85
4.9.6. Apă potabilă, canalizare și servicii comunale sustenabile	85
4.9.7. Construcții sigure, locuințe și planificare teritorială modernă	86
4.10. ENERGIE	89
4.10.1. Securitatea aprovizionării și dezvoltarea capacităților interne de producere	90
4.10.2. Interconectări și integrarea deplină în piața energetică europeană	91
4.10.3. Piețe concurențiale, tarife transparente și protecția consumatorilor	91
4.10.4. Energie regenerabilă, stocare și flexibilitatea sistemului	92
4.10.5. Eficiență energetică și renovarea clădirilor	93
4.10.6. Termoficare modernă și cogenerare de înaltă eficiență	93
4.10.7. Energie accesibilă și protecția consumatorilor vulnerabili	94
4.10.8. Guvernanță corporativă, investiții private și capital uman	95
4.11. MEDIU	98
4.11.1. Reglementare inteligentă, servicii digitale și instituții eficiente	99
4.11.2. Gestionarea deșeurilor și economia circulară	100
4.11.3. Resurse de apă, râuri și protecție împotriva inundațiilor	101
4.11.4. Aer curat, emisii industriale și controlul poluării	101
4.11.5. Păduri, biodiversitate și arii naturale protejate	102
4.11.6. Adaptarea la schimbările climatice și reziliența comunităților	103
4.11.7. Reducerea emisiilor și pregătirea pentru piața europeană a carbonului	103
4.11.8. Inspecție eficientă, răspundere de mediu și avertizare timpurie	104
4.12. MUNCĂ ȘI PROTECȚIE SOCIALĂ	107
4.12.1. Mai mulți oameni în muncă și reducerea ocupării informale	108
4.12.2. Muncă mai productivă, mai bine plătită și relații de muncă moderne	109
4.12.3. Locuri de muncă sigure și Inspecția Muncii orientată spre prevenire	110
4.12.4. Pensii și prestații de asigurări sociale sustenabile. Pregătire pentru longevitate	110
4.12.5. Asistență socială eficientă și orientată spre autonomie	111
4.12.6. Fiecare copil protejat și familii sprijinite	112
4.12.7. Viață independentă pentru persoanele cu dizabilități și servicii sociale comunitare	113
4.12.8. O bătrânețe demnă, activă și în siguranță	113

4.12.9. Egalitate de gen și o viață fără violență pentru femei și fete	114
4.13. EDUCAȚIE ȘI CERCETARE	117
4.13.1. Educație timpurie și șanse egale de la început	118
4.13.2. Învățare de calitate, curriculum modern și evaluări corecte	119
4.13.3. Profesorul și conducerea școlii în centrul reformei	119
4.13.4. Rețea școlară, infrastructură și servicii care ajung la fiecare copil	120
4.13.5. Incluziune, bunăstare, siguranță și participare	121
4.13.6. Învățământ profesional tehnic, dual și competențe pentru economie	121
4.13.7. Universități competitive, internaționalizate și integre	122
4.13.8. Cercetare, inovare și transfer tehnologic	123
4.13.9. Guvernanță educațională eficientă, digitală și responsabilă	123
4.14. SĂNĂTATE	127
4.14.1. Prevenție, sănătate publică și controlul bolilor	128
4.14.2. Asistență medicală primară și servicii comunitare	129
4.14.3. Rețeaua spitalicească regională și serviciile specializate	130
4.14.4. Continuitatea îngrijirilor, reabilitare și sănătate mintală	131
4.14.5. Calitatea, siguranța și drepturile pacientului	132
4.14.6. Personal medical suficient, competent și motivat	133
4.14.7. Medicamente, dispozitive și tehnologii medicale accesibile	134
4.14.8. Sănătate digitală, finanțare și guvernanță performantă	135
4.15. CULTURĂ	139
4.15.1. Acces la cultură și instituții culturale în serviciul comunității	140
4.15.2. Patrimoniu protejat, cultură a memoriei și turism cultural	141
4.15.3. Muzee, biblioteci, colecții și patrimoniu digital	142
4.15.4. Artele spectacolului, infrastructură și management performant	142
4.15.5. Oamenii de cultură și sectorul cultural independent	143
4.15.6. Cinematografie și industrii culturale și creative	143
4.15.7. Mass-media liberă, pluralistă și rezilientă	144
4.15.8. Diplomatie culturală, diaspora și cooperare europeană	144

1. Viziune – ambiția pentru Moldova

Republica Moldova trebuie să devină o economie europeană dinamică și cea mai prietenoasă țară din Europa pentru antreprenori, susținută de un stat eficient, sigur și competent. Prosperitatea va fi construită de oamenii care muncesc, creează, investesc și își asumă riscuri, iar Guvernul trebuie să le ofere reguli simple și stabile, proprietate protejată, concurență corectă și servicii publice de calitate, asigurând în același timp protecție și sprijin demn celor care se află în situații de vulnerabilitate.

Dimensiunea redusă a pieței interne ne obligă să fim mai rapizi, mai simpli și mai previzibili decât alte economii din regiune. Acesta trebuie să devină avantajul nostru competitiv: un loc în care companiile locale cresc, iar investitorii produc pentru piața europeană și globală.

Obiectivul principal al Guvernului rămâne aderarea la Uniunea Europeană. Programul Național de Aderare și Planul de Creștere al Uniunii Europene vor fi implementate ca un program integrat de modernizare a statului și economiei, care unește reformele, investițiile, bugetul și asistența europeană. Valorificarea deplină a celor 1,9 miliarde de euro disponibile prin Planul de Creștere va necesita instituții responsabile, proiecte bine pregătite și o capacitate semnificativ mai mare de implementare și absorbție a fondurilor.

Economia va fi accelerată prin stimularea inițiativei private, investiții, exporturi, inovare și productivitate. Orice reglementare sau obligație administrativă va trebui să demonstreze un beneficiu public clar și proporțional, iar statul va elimina poverile care consumă inutil timpul, capitalul și energia oamenilor. Scopul este ca antreprenorii, profesioniștii și cei care creează să își poată concentra efortul pe dezvoltarea ideilor, produselor și afacerilor, nu pe depășirea obstacolelor birocratice.

Statul trebuie să-și modernizeze organizarea. Digitalizarea, transparența, responsabilitatea managerială și remunerarea echitabilă vor susține această modernizare. Delimitarea responsabilităților administrative, reducerea suprapunerilor instituționale, administrarea transparentă a proprietății publice și valorificarea competitivă a activelor subutilizate, simplificarea procedurilor și orientarea cheltuielilor către rezultate vor elibera resurse pentru inițiativă și dezvoltare.

Îmbunătățirea calității vieții este rezultatul final al acestor transformări. Ea va crește durabil prin salarii susținute de productivitate, companii care creează oportunități, educație orientată spre competențe și servicii publice care ajung la oameni. Protecția socială îi va proteja pe cei vulnerabili prin sprijin bine țintit.

2. Realitatea de la care pornim – provocări structurale

Republica Moldova intră în acest mandat într-un context dificil. Creșterea economică este prea lentă, baza de contribuabili se îngustează, deficitul de forță de muncă se accentuează, iar îmbătrânirea populației pune o presiune tot mai mare asupra sistemului de pensii și serviciilor publice. În același timp, statul trebuie să îmbunătățească serviciile oferite oamenilor, să răspundă riscurilor de securitate într-un context geopolitic complicat, și să implementeze un volum fără precedent de reforme necesare aderării la Uniunea Europeană. Resursele sunt limitate, iar continuarea inerțială nu mai este o opțiune.

Acest context oferă însă și o oportunitate rară. Republica Moldova beneficiază de acces tot mai larg la piața europeană, de sprijin politic și financiar din partea partenerilor externi, de o diasporă numeroasă, de antreprenori dinamici și de un sector tehnologic competitiv. Dimensiunea relativ mică a țării poate deveni un avantaj: Republica Moldova poate lua decizii, implementa reforme și testa soluții mai repede decât economiile mari. Procesul de aderare trebuie folosit drept platformă pentru transformarea profundă a economiei și a statului.

Republica Moldova nu poate concura cu statele mari prin dimensiunea pieței, bugete masive de subvenții sau abundența capitalului. Poate concura prin viteză, simplitate, predictibilitate, integritate și acces direct la decizie. Guvernul va urmări, de aceea, acțiuni asimetrice care diferențiază țara: reguli mai simple, servicii publice digitale, acces rapid pentru investiții, atragerea talentelor și un cadru sigur pentru dezvoltarea și testarea tehnologiilor emergente.

Ambiția noastră este ca Republica Moldova să devină cea mai prietenoasă țară europeană pentru antreprenori – o țară în care este simplu să deschizi, să finanțezi, să extinzi și să internaționalizezi o afacere. Aceasta nu înseamnă standarde mai slabe, ci reguli mai puține, mai clare și aplicate egal, controale concentrate asupra riscurilor reale și un stat care protejează concurența, proprietatea, angajații și consumatorii fără a sufoca inițiativa.

Reformele necesare vor cere curaj, disciplină și echitate. Guvernul se va concentra pe restabilirea încrederii, eliminarea privilegiilor nejustificate și a risipei, și demonstrarea faptului că responsabilitatea se aplică mai întâi instituțiilor statului.

Pentru a valorifica mai bine oamenii, capitalul și oportunitățile oferite de integrarea europeană, Republica Moldova trebuie să depășească următoarele provocări structurale:

- **Creșterea economică rămâne prea lentă** pentru convergența cu Uniunea Europeană. În trimestrul I al anului 2026, PIB-ul a crescut cu doar 0,4%, iar importurile sunt de aproape trei ori mai mari decât exporturile. Economia are nevoie de investiții, productivitate și exporturi cu valoare adăugată mai mare, susținute de fiscalitate simplă, reguli previzibile, controale bazate pe risc, acces la capital și relații de muncă moderne, care combină adaptabilitatea întreprinderilor cu protecția efectivă a salariaților.
- **Sărăcia și vulnerabilitatea socială rămân extinse.** Peste un sfert din populație se confruntă cu lipsuri legate de sănătate, educație, protecție socială, condiții de trai sau muncă decentă. Răspunsul durabil presupune mai multe locuri de muncă și venituri mai mari, alături de servicii sociale comunitare, sprijin pentru familii și copii, incluziunea persoanelor cu dizabilități, prevenirea violenței, îngrijire pentru vârstnici și protecție eficientă pentru cei mai vulnerabili.
- **Organizarea administrativă nu mai corespunde realităților demografice.** Emigrarea, îmbătrânirea și natalitatea redusă diminuează baza de contribuabili și capacitatea multor localități de a presta servicii de calitate. Republica Moldova are nevoie de un stat mai mic, mai eficient, cu mai puține structuri suprapuse, primării mai puternice, competențe clare și descentralizare fiscală, inclusiv prin simplificarea nivelurilor administrative și stimularea amalgamării, astfel încât mai multe resurse să ajungă la servicii și investiții locale.
- **Declinul demografic și deficitul de forță de muncă** cer valorificarea potențialului fiecărei persoane. Încrederea oamenilor în viitor depinde de locuri de muncă stabile și bine plătite, locuințe și servicii accesibile, posibilitatea de a îmbina viața profesională cu cea de familie și sprijin acordat pe întreg parcursul vieții. Este necesară o participare economică mai mare a femeilor, tinerilor, persoanelor în etate, persoanelor cu dizabilități, refugiaților și celor reveniți din diasporă.
- **Infrastructura și serviciile de bază continuă să împartă țara** între comunități cu oportunități diferite. Accesul la apă sigură, canalizare, drumuri locale, transport public, locuințe și servicii medicale și educaționale de calitate rămâne inegal. Investițiile naționale și europene trebuie susținute de proiecte bine pregătite, regionalizarea serviciilor de apă și sanitație, soluții sustenabile de întreținere și stimulente pentru cooperarea și amalgamarea localităților.
- **Schimbările climatice și degradarea mediului** afectează direct sănătatea oamenilor și economia. Agricultură este vulnerabilă la secetă, fenomene extreme și acces insuficient la apă pentru irigare, iar exportul predominant de materie primă limitează valoarea adăugată creată în țară. Gestionarea deșeurilor, calitatea apei și aerului, împădurirea, protecția biodiversității și adaptarea infrastructurii necesită investiții mai mari, instituții capabile și aplicarea efectivă a standardelor europene.

- **Educația trebuie adaptată declinului demografic și transformării economiei.** Persistă deficitul de profesori și cercetători, nepotrivirea dintre competențele absolvenților și cererea pieței muncii, accesul inegal la infrastructură și tehnologii și legătura slabă dintre cercetare, inovare și întreprinderi. Rețeaua educațională, salarizarea, formarea profesională și finanțarea cercetării trebuie reorganizate în jurul calității învățării și competențelor necesare unei economii europene.
- **Sistemul de sănătate trebuie organizat în jurul pacientului, prevenției și continuității îngrijirilor.** Diferențele de acces dintre mediul urban și rural, deficitul de personal, timpii de așteptare și povara bolilor netransmisibile impun o mai bună coordonare a serviciilor. Consolidarea medicinei de familie, integrarea serviciilor ambulatorii, spitalicești, de sănătate mintală, reabilitare și îngrijire socială, implementarea Masterplanului spitalicesc, telemedicina și dosarul electronic de sănătate trebuie să asigure îngrijirea potrivită, la momentul și în locul potrivit.
- **Riscurile de securitate și influențele care contestă direcția europeană sunt reale.** Războiul Rusiei contra Ucrainei, amenințările hibride și cibernetice, ingerința electorală, criminalitatea transfrontalieră, vulnerabilitățile infrastructurii critice și conflictul transnistrean solicită instituții capabile să prevină și să gestioneze crize. Protejarea democrației și a orientării europene presupune consolidarea apărării, securității energetice, ordinii publice, comunicării strategice și cooperării cu partenerii externi.
- **Justiția și lupta împotriva corupției trebuie evaluate prin rezultate concrete și încredere publică.** Politica penală trebuie să urmărească nu doar condamnarea persoanelor vinovate, ci și recuperarea prejudiciilor, confiscarea extinsă și valorificarea bunurilor infracționale. Reforma justiției cere legi corecte, instituții independente, mecanisme eficiente de control și aplicare consecventă. Rezultatele nu apar peste noapte, dar trebuie să fie măsurabile și să conducă la creșterea încrederii cetățenilor.

Aceste provocări nu pot fi depășite prin continuarea inerției. Aderarea la Uniunea Europeană trebuie folosită ca principal instrument de transformare a economiei și a statului. Negocierile, accesul la piața europeană și finanțarea disponibilă pot accelera convergența, dacă reformele sunt aplicate efectiv, susținute de bugete realiste, personal competent, date și evaluarea impactului. Este responsabilitatea noastră să construim o economie competitivă, capabilă nu doar să beneficieze de integrarea europeană, ci și să contribuie la forța și prosperitatea Uniunii, astfel încât Republica Moldova să fie respectată ca partener și viitor stat membru. Fondurile europene vor fi orientate către proiecte pregătite profesionist, selectate transparent și evaluate după rezultatele produse pentru oameni, comunități și antreprenori.

3. Cinci priorități ale guvernării

Pentru a răspunde provocărilor actuale, guvernul își propune următoarele 5 priorități:

1. **Relansarea creșterii economice** prin stimularea antreprenoriatului, investiții și exporturi, cu fiscalitate simplificată care stimulează munca și investițiile, acces la capital și un stat care susține inițiativa și garantează reguli corecte.
2. **Accelerarea aderării la Uniunea Europeană**, cu obiectivul pregătirii semnării Tratatului de Aderare până la sfârșitul anului 2028 și reforme evaluate prin instituții funcționale, reguli și schimbări care rezistă în timp.
3. **Un stat eficient, digital și responsabil**, cu primării puternice, servicii de calitate, proprietate publică administrată transparent, active subutilizate valorificate competitiv și manageri publici responsabili pentru performanță, remunerați echitabil.
4. **Securitate, justiție și pace** apărare ferm, prin instituții moderne, justiție independentă, alegeri libere, combaterea ingerinței externe, protejarea hotarelor și cooperare cu partenerii europeni.
5. **Creșterea calității vieții și a coeziunii sociale** prin locuri de muncă decente și capital uman, susținerea familiilor, promovarea egalității de gen, cu educație orientată spre competențe, precum și printr-un sistem echitabil și sustenabil de protecție socială.

Prioritatea 1. Relansarea creșterii economice

Provocarea centrală este eliberarea energiei antreprenoriale a Republicii Moldova. Ambiția Guvernului este ca țara să devină cea mai simplă, previzibilă și prietenoasă jurisdicție europeană pentru lansarea și dezvoltarea unei afaceri. Această ambiție va ghida politica fiscală, reglementarea, controalele, digitalizarea serviciilor, accesul la finanțare și activitatea diplomației economice.

Republica Moldova are o piață internă mică, dar poate deveni o platformă competitivă pentru producție, servicii, cercetare și export către Uniunea Europeană și regiune. Pentru aceasta, relația dintre stat și întreprindere trebuie să pornească de la buna-credință, procedurile trebuie să fie mai rapide decât în statele concurente, iar barierele nejustificate trebuie eliminate sistematic.

Creșterea va veni din investiții productive, tehnologizare, procesare locală, întreprinderi care se extind internațional și integrarea firmelor moldovenești în lanțurile valorice europene. Sprijinul public va fi concentrat asupra acelor intervenții care măresc productivitatea și capacitatea economiei de a genera locuri de muncă bine plătite.

Acțiuni de program:

- **Implementarea Planului de Creștere**, prin desemnarea clară a instituțiilor responsabile, integrarea termenelor în planurile ministerelor și bugetul public, monitorizare la nivelul centrului Guvernului și raportare periodică asupra reformelor, debursărilor și investițiilor realizate.
- **Dereglementare și controale bazate pe risc**, prin revizuirea sistematică a actelor permissive și raportărilor, înlocuirea autorizațiilor nejustificate cu notificări și aplicarea principiului “o singură dată”. Guvernul va urmări reducerea substanțială a costurilor administrative pentru întreprinderi.
- **Capital pentru lansare, scalare și internaționalizare**, prin credite investiționale, garanții și partajarea riscului, dezvoltarea Fondului de Fonduri și atragerea capitalului privat. Piața de capital va fi extinsă prin pregătirea listării a cel puțin zece companii locale și mobilizarea economiilor diasporei.
- **Industrializare, tehnologie și inovare cu valoare adăugată mare**, prin platforme industriale, Moldova HiTech Park, stimulente competitive pentru investiții și cercetare aplicată, sandboxuri pentru inteligență artificială și conectarea întreprinderilor la centrele europene de inovare. Ținta este dublarea exporturilor tehnologice și transformarea digitalizării IMM-urilor într-un program național de productivitate.
- **Reformă fiscală pro-creștere și predictibilitate multianuală**, cu mai puține excepții, lărgirea bazei prin conformare și reducerea economiei informale și mutarea treptată a poverii de pe investiții și costul muncii spre baze mai puțin dăunătoare competitivității. Modificările vor fi evaluate după efectul asupra investițiilor, ocupării și veniturilor publice.
- **Infrastructură și energie care reduc costul de a face afaceri**, prin modernizarea coridoarelor rutiere și feroviare, dezvoltarea hub-urilor logistice și a conexiunilor transfrontaliere, regionalizarea serviciilor de apă și sanitație și investiții în interconexiuni și eficiență energetică. Proiectele vor fi selectate după impactul asupra mobilității, competitivității și dezvoltării regionale.
- **Agricultură rezilientă și procesare agroalimentară locală**, prin subvenții orientate spre investiții, sisteme moderne de evidență a fermelor și parcelelor, irigații, asigurări multirisc, consultanță și transfer tehnologic. Politicile vor favoriza trasabilitatea, siguranța alimentelor, asocierea producătorilor și creșterea ponderii produselor procesate în exporturi.
- **Acces efectiv la piața unică europeană**, prin laboratoare și servicii naționale de testare și certificare, pregătirea acordurilor de recunoaștere a conformității, digitalizarea serviciilor vamale și extinderea facilităților pentru operatorii de încredere. Guvernul va urmări creșterea cu minimum 10% a exporturilor cu valoare adăugată și reducerea costurilor de conformare ale producătorilor locali.

- **Inventarierea activelor statului**, audit extern, consilii selectate competitiv și indicatori de performanță relevanți. Întreprinderile viabile vor fi restructurate și, unde este oportun, listate parțial, iar activele cu utilizare preponderent comercială vor fi privatizate transparent.
- **Primele 100 de zile trebuie să readucă încrederea economică**, prin limitarea controalelor excesive, adoptarea politicii fiscale pentru 2027, lansarea inventarului barierelor administrative și modificarea cadrului juridic în scopul reducerii poverii asupra antreprenorilor și aprobarea portofoliului de proiecte industriale și logistice prioritare.

Prioritatea 2. Accelerarea aderării la Uniunea Europeană

Integrarea europeană este motorul modernizării și dezvoltării Republicii Moldova.

Intrarea în etapa activă a negocierilor de aderare este un proces accelerat de reformare a statului, creștere economică și apropiere a serviciilor publice de standardele europene. Obiectivul mandatului este finalizarea negocierilor și pregătirea Republicii Moldova pentru semnarea Tratatului de Aderare, astfel încât țara să fie pregătită pentru aderarea la Uniunea Europeană până în 2030.

Aderarea va fi tratată ca un program integrat de modernizare, cu dimensiuni diplomatice, legislative și de implementare. Fiecare reformă trebuie să producă rezultate concrete pentru oameni și economie: instituții performante, justiție credibilă, infrastructură și servicii publice moderne, locuri de muncă mai bine plătite, condiții mai bune pentru investiții și acces gradual la oportunitățile pieței unice.

Performanța fiecărui minister va fi evaluată prin îndeplinirea angajamentelor de aderare și prin efectele reformelor asupra calității vieții.

Acțiuni de program:

- **Negocieri orientate spre închiderea capitolelor**, prin deschiderea tuturor celor șase clustere în anul 2026, îndeplinirea criteriilor de referință intermediare și pregătirea închiderii provizorii a capitolelor de negociere, cu obiectivul finalizării negocierilor și pregătirii Tratatului de Aderare până la sfârșitul anului 2028.
- **Prioritatea va fi Clusterul 1 Valori Fundamentale**, inclusiv statul de drept, administrația publică, drepturile fundamentale, achizițiile, statistica și controlul financiar. Guvernul va coordona îndeplinirea criteriilor de referință intermediare cat de curând posibil, pentru a permite evaluarea rapidă și avansarea negocierilor.
- **Planificare centralizată a angajamentelor de aderare**, actualizată permanent și corelată cu agenda legislativă, bugetul public, asistența externă și obiectivele de performanță ale ministerelor. Guvernul va urmări o rată anuală de implementare de peste 90% și reducerea sistematică a întârzierilor.

- **Aplicarea efectivă a acquis-ului**, prin standardizarea procesului de elaborare a legislației, evaluarea impactului, consultări publice și controlul calității transpunerii. Noile reguli vor fi însoțite de capacitate instituțională, resurse și pregătirea cetățenilor, a mediului de afaceri și a administrației publice locale pentru costurile și beneficiile conformării.
- **Coordonare digitală și responsabilitate pentru rezultate**, printr-o platformă unică și un tablou de bord care urmăresc în timp real reformele, termenele și blocajele, reduc raportările paralele și permit evaluarea trimestrială a fiecărei instituții și a fiecărui manager public implicat.
- **Administrație profesionistă pentru aderare**, prin consolidarea structurilor responsabile din ministere și agenții, corelarea resurselor umane și financiare cu prioritățile negocierilor și crearea Academiei UE ca platforma permanentă de formare a funcționarilor care negociază și implementează acquis-ul.
- **Integrare graduală și beneficii înainte de aderare**, prin extinderea participării Republicii Moldova la programele și agențiile UE, integrarea treptată în piața unică și participarea la politici europene care aduc oportunități directe cetățenilor, întreprinderilor și comunităților.
- **Fonduri europene transformate în investiții și servicii publice**, prin accelerarea proiectelor, creșterea capacității de absorbție în special a Planului de Creștere și dezvoltarea unui sistem național de management și control pregătit pentru volumele de finanțare ale unui viitor stat membru.
- **Sprijin politic și public pentru aderare**, prin activitatea diplomatică în capitalele europene, dialog constant cu Parlamentul, autoritățile locale, mediul privat, societatea civilă, partenerii sociali și diaspora, precum și comunicare publică transparentă despre progres și beneficii.

Prioritatea 3. Un stat eficient, digital și responsabil

Obiectivul este construirea unui stat mai eficient, mai echitabil și mai capabil.

Presiunile demografice și bugetare fac nesustenabilă menținerea unor structuri administrative suprapuse, a instituțiilor cu mandate neclare și a programelor care continuă fără evaluarea rezultatelor. Statul trebuie să fie mai mic acolo unde dublează funcții și mai puternic în domeniile sale esențiale: securitate, justiție, infrastructură, educație, sănătate și protecția celor vulnerabili.

Modernizarea statului va începe cu restabilirea încrederii. Sistemul de salarizare publică trebuie să fie transparent, echitabil și inteligibil pentru cetățeni, fără remunerații excesive, sporuri opace sau excepții nejustificate. În același timp, funcțiile critice și competențele rare vor putea fi remunerate competitiv în baza unor criterii clare, excepționale și publice.

Fiecare instituție, program, conducător și întreprindere publică va trebui să demonstreze ce rezultate produce pentru banii cheltuiți. Auditul funcțional, revizuirea cheltuielilor, digitalizarea și reorganizarea instituțională vor fi utilizate pentru a reduce costurile administrative și a transfera resursele către serviciile care ajung direct la oameni.

Acțiuni de program:

- **Audit funcțional general al administrației centrale și al agențiilor**, cu termene obligatorii pentru eliminarea atribuțiilor inutile, comasarea sau lichidarea instituțiilor cu funcții suprapuse și reducerea costurilor administrative. Reorganizarea va proteja capacitatea necesară aderării la Uniunea Europeană și funcțiile esențiale ale statului.
- **Serviciu public profesionist și management bazat pe performanță**, cu recrutare pe merit, obiective individuale și instituționale, formare continuă și salarizare competitivă, dar și echitabilă, pentru funcțiile critice. Noua arhitectură de salarizare va corecta inechitățile, va lega progresul în carieră de performanță și va proteja capacitatea necesară negocierilor europene și implementării proiectelor strategice.
- **Stat digital organizat în jurul evenimentelor de viață și al nevoilor oamenilor și întreprinderilor**, prin reingineria serviciilor, interoperabilitatea registrelor și aplicarea regulii “o singură dată”. Până în 2029, serviciile prioritare pentru cetățeni și întreprinderi vor fi disponibile integral digital.
- **Reorganizare administrativ-teritorială în jurul unor primării puternice**, cu restructurarea fundamentală a nivelului raional și transferul competențelor, personalului și patrimoniului către noile unități teritorial-administrative. Descentralizarea fiscală și regionalizarea serviciilor de apă, sanitație, transport vor asigura continuitatea serviciilor și capacitatea locală și regională de a administra investiții europene.
- **Finanțe publice orientate spre rezultate și transparență**, prin bugetare multianuală realistă, revizuiți sistematice ale cheltuielilor și publicarea datelor într-un format accesibil. Economii identificate vor fi realocate către servicii și investiții cu impact.
- **Investiții publice și achiziții gestionate profesionist**, prin selectarea proiectelor după maturitate, costul pe ciclul de viață și beneficiile măsurabile, extinderea achizițiilor electronice și certificarea specialiștilor. Contractele multianuale bazate pe performanță și monitorizarea publică vor crește continuitatea proiectelor, predictibilitatea modificărilor contractuale și integritatea achizițiilor.
- **Disciplină în administrarea proprietății publice**, prin registru digital al activelor, trierea întreprinderilor de stat, audit extern și consilii cu membri independenți

selecția competitiv. Statul va lua decizii de restructurare, lichidare, listare sau privatizare, pe baza interesului public și a performanței.

- **Justiție predictibilă, integritate și control public efectiv**, prin finalizarea evaluărilor de integritate, reducerea stocului de dosare și a duratei cauzelor, extinderea dosarului judiciar electronic și consolidarea auditului intern și extern. Prevenirea fraudei, recuperarea bunurilor și protejarea intereselor financiare vor deveni componente obligatorii ale managementului instituțional.

Prioritatea 4. Securitate, justiție și pace

Republica Moldova se confruntă cu o amenințare directă la adresa alegerii sale democratice și europene. Războiul Rusiei împotriva Ucrainei, finanțarea și propaganda forțelor anti-europene, ingerința electorală, atacurile cibernetice și presiunea energetică urmăresc slăbirea statului și întoarcerea țării din parcursul occidental. Acest risc trebuie recunoscut și gestionat cu fermitate și claritate.

Riscurile sunt interdependente: o întrerupere energetică poate deveni presiune socială, o breșă cibernetică poate afecta servicii esențiale, criminalitatea organizată poate finanța destabilizarea, iar fenomenele climatice extreme pot depăși capacitatea comunităților de răspuns. Conflictul transnistrean și prezența militară rusă ilegală mențin o vulnerabilitate structurală care trebuie gestionată prin fermitate, convergență și evitarea escaladării.

Securitatea susține dezvoltarea. Reziliența înseamnă instituții capabile să apere votul, frontierele, spațiul aerian, infrastructura critică și spațiul informațional, comunități pregătite pentru crize și o economie rezilientă. Pacea va fi protejată prin consolidarea capacității proprii, cooperare strânsă cu partenerii europeni și occidentali și o politică externă coerentă și clară.

Acțiuni de program:

- **Ordine publică și combaterea criminalității organizate**, prin investigații financiare, recuperarea produselor infracțiunii și capacități specializate împotriva traficului de droguri și persoane, spălării banilor, armelor și criminalității cibernetice. Poliția va pune accent pe prevenire și analiză de risc, cu servicii mobile și timpi de intervenție mai mici în comunități.
- **Apărare modernă și capabilități credibile**, prin investiții multianuale în apărare aeriană, mobilitate, comunicații, supraveghere, sisteme fără pilot și protecție cibernetică. **Mobilizare, protecție civilă și comunități pregătite pentru crize**, prin registrul integral al resurselor de apărare, actualizarea rezervei și exerciții pentru instituții, întreprinderi și populație. Sistemul național de avertizare publică, continuitatea serviciilor esențiale și capacitățile de intervenție vor fi modernizate pentru incendii, inundații, fenomene extreme și alte riscuri cu impact major.

- **Frontieră sigură, rapidă și compatibilă cu guvernanta Schengen**, prin infrastructură modernă, supraveghere aeriană și digitală, control biometric și operaționalizarea liniei a doua de verificare. Acoperirea frontierei cu tehnologii moderne va crește de la 25% la 60% până în 2029 facilitând comerțul și mobilitatea legitime.
- **Protejarea democrației și a spațiului informațional**, prin apărarea proceselor electorale, urmărirea finanțării ilegale, răspuns coordonat la manipulare și interferență externă și standarde comune de securitate cibernetică pentru instituții și infrastructuri critice. Informațiile despre amenințări vor fi transformate rapid în decizii operaționale, comunicare publică și sancțiuni aplicate legal.
- **Independență și reziliență energetică**, prin finalizarea interconexiunii Vulcănești-Chișinău, pregătirea conexiunilor suplimentare cu România, investiții în capacități de echilibrare și stocare și integrarea pieței cu Uniunea Europeană. Stocurile de securitate pentru produse petroliere și eficiența energetică vor reduce expunerea statului, economiei și consumatorilor la șocuri regionale de preț și alte riscuri.
- **Reintegrare pașnică prin convergență și drepturi**, cu operaționalizarea Fondului de convergență, extinderea serviciilor publice și aplicarea graduală și uniformă a normelor fiscale, vamale, sociale și de mediu. Guvernul va apăra libertatea de circulație, proprietatea, educația în limba română și libertatea de exprimare și va menține dialogul sub autoritatea constituțională a Republicii Moldova.
- **Diplomație de securitate și parteneriate strategice**, prin valorificarea Parteneriatului de Securitate și Apărare cu Uniunea Europeană, cooperarea cu România, Statele Unite, NATO și partenerii regionali și susținerea unei păci juste și durabile pentru Ucraina. Diplomația va mobiliza sprijin politic, tehnic și financiar pentru apărare, securitate energetică, reconstrucție și reziliență democratică.

Prioritatea 5. Creșterea calității vieții și a coeziunii sociale

Calitatea vieții se construiește prin capacitatea oamenilor de a munci, a învăța și a crea valoare. Republica Moldova se confruntă simultan cu mai multe provocări demografice: îmbătrânirea, emigrarea, sărăcia și deficitul de forță de muncă. Aproximativ 21% din populație este de 63 de ani și peste, iar aproape o treime dintre cetățeni continuă să trăiască în sărăcie.

Migrația și sărăcia în muncă vor fi abordate prin salarii susținute de productivitate, educație relevantă, protecție socială și servicii apropiate de oameni.

Guvernul va păstra o plasă de siguranță solidă și va orienta politica socială spre activare, autonomie și prevenție. Munca, familia, educația, sănătatea, protecția socială, locuințele vor fi coordonate în jurul parcursului de viață al persoanei.

Accesul la serviciile publice este încă inegal între regiuni și categorii de beneficiari. Extinderea creșelor și a serviciilor de îngrijire, incluziunea persoanelor cu dizabilități, atragerea personalului în școli și spitale și coordonarea traseului pacientului necesită soluții eficiente și integrate.

O viață mai bună înseamnă oportunitatea de a construi un viitor în Republica Moldova și siguranța că statul intervine competent la nevoie.

Acțiuni de program:

- **Mai mulți oameni în muncă legală, sigură și mai bine plătită**, prin debirocratizarea angajării, registrul digital al salariaților, forme moderne de muncă, accidente de muncă prevenite și servicii de ocupare orientate spre activare. Salariul minim va crește predictibil, iar măsurile active vor sprijini în special femeile, tinerii, persoanele cu dizabilități, cetățenii reveniți din diasporă, refugiații și persoanele inactive.
- **Familii sprijinite și fiecare copil protejat**, prin venituri mai sigure, forme flexibile de muncă, servicii de creșă și împărțirea echitabilă a responsabilităților de îngrijire. Familiile vor fi sprijinite să aibă numărul de copii pe care și-l doresc, numărul locurilor în creșă va crește cu cel puțin 3.000, iar programul „Sprijin familial” va combina prestațiile sociale cu servicii de consiliere și educație parentală. Prevenirea separării copilului de familie, intervenția timpurie, reducerea sărăciei în rândul copiilor, continuarea dezinstituționalizării și dezvoltarea îngrijirii alternative de tip familial vor sta la baza sistemului de protecție a copilului.
- **Protecție socială țintită și orientată spre autonomie**, prin management de caz integrat, operaționalizarea sistemului digital de protecție socială eSocial și reformarea ajutorului social în funcție de situația economică reală a familiei. Dezinstituționalizarea va fi însoțită de asistență personală, locuințe protejate, case comunitare și acces la muncă, astfel încât persoanele cu nevoi speciale să poată trăi independent în comunitate.
- **O bătrânețe demnă și pregătire pentru longevitate**, prin sustenabilitatea pensiei publice, pensii facultative, economisire accesibilă, programe de îmbătrânire activă și competențe digitale. Îngrijirea la domiciliu, în comunitate și de lungă durată va fi extinsă pentru a preveni izolarea și instituționalizarea.
- **Egalitate de gen și o viață fără violență pentru femei și fete**, prin participarea economică sporită a femeilor, egalitate salarială și împărțirea echitabilă a responsabilităților de îngrijire. Adăposturile și serviciile specializate vor fi extinse, iar răspunsul coordonat al instituțiilor va asigura protecția victimelor, prevenirea violenței în familie și combaterea femicidului.
- **Sănătate construită în jurul pacientului**, cu medicul de familie drept coordonator al traseului, prevenție, continuitatea îngrijirilor și finanțare orientată spre

performanță și calitate. Dosarul electronic de sănătate, evaluarea tehnologiilor medicale, accesul la medicamente, implementarea Masterplanului spitalicesc și serviciile integrate de oncologie, sănătate mintală, reabilitare și paliative vor reduce diferențele teritoriale și timpii de așteptare.

- **Educație de calitate și profesori susținuți**, prin curriculum și manuale noi din 2027, integrarea educației financiare, de mediu, media și digitale și evaluarea performanței manageriale. Salariile reale în sistemul de învățământ vor crește peste inflație, cel puțin 500 de tineri vor fi atrași anual în școli și grădinițe, iar deficitul de cadre didactice va fi redus sub 1.000 până în septembrie 2027.
- **Cercetare, competențe și inovare conectate cu economia**, prin departamente capabile să atragă finanțare europeană, burse doctorale competitive, stimulente pentru tinerii cercetători și parteneriate între universități, institute și întreprinderi. Învățământul profesional și dual, recalificarea și formarea pe tot parcursul vieții vor răspunde direct cererii de competențe a unei economii tehnologizate.
- **Instituțiile culturale vor deveni centre de coeziune socială**, iar patrimoniul și industriile creative vor susține identitatea europeană și economia locală.

4. Politici sectoriale

4.1. ECONOMIE ȘI DIGITALIZARE

O economie productivă, inovatoare și conectată la piața europeană

VIZIUNEA SECTORIALĂ

Obiectivul de dezvoltare al sectorului este construirea unei economii mai productive, diversificate și competitive, capabile să creeze locuri de muncă bine plătite și să reziste șocurilor externe. Creșterea va fi susținută în primul rând de investiții private, modernizarea industriei, dezvoltarea IMM-urilor, integrarea în lanțurile valorice europene și extinderea sectoarelor tehnologice.

Ambiția Guvernului este ca Republica Moldova să devină cea mai prietenoasă țară europeană pentru antreprenori – un loc în care este simplu să lansezi, să finanțezi, să dezvolți și să internaționalizezi o afacere. Dimensiunea redusă a pieței interne trebuie transformată într-un avantaj competitiv: reguli mai simple și previzibile, decizii mai rapide și acces mai direct la instituții decât în alte economii din regiune. Moldova poate deveni astfel o platformă atractivă pentru investiții, producție, servicii, cercetare și export.

Statul va fi un partener previzibil și va porni, în relația cu antreprenorii, de la buna-credință. Reglementările vor fi proporționale și fundamentate pe impact, controalele bazate pe risc, iar datele deja deținute de autorități vor fi preluate automat din registre. Instrumentele publice de finanțare vor sprijini întreprinderile de la lansare și investiții până la tehnologizare, extindere și acces pe piețele externe.

Proprietățile publice subutilizate vor fi inventariate, evaluate independent și valorificate prin licitații electronice transparente și competitive. O parte din venituri va putea susține investiții și reforme structurale cu impact pe termen lung, inclusiv lansarea Pilonului II de pensii.

Transformarea digitală va apropia serviciile publice de standardele sectorului privat. Cetățenii și companiile vor interacționa cu administrația prin servicii integrate în jurul evenimentelor de viață, identitate și portofel digital, schimb automatizat de date și infrastructură sigură. Moldova va utiliza agilitatea instituțională și experiența în digitalizare pentru a dezvolta viziunea de „Country as a Service” și a deveni un spațiu european sigur pentru soluții în inteligență artificială, GovTech, fintech, AgriTech, healthtech, biotehnologie și securitate cibernetică.

Integrarea în piața unică europeană va ghida modernizarea economiei și va oferi cadrul de încredere necesar acestei transformări. Întreprinderile vor beneficia de standarde recunoscute, infrastructură de testare și certificare, reguli moderne pentru servicii și comerț digital, protecția concurenței și consumatorilor și acces mai bun la finanțare, tehnologii și piețe.

OBIECTIVE MAJORE

- Poziționarea Republicii Moldova drept cea mai prietenoasă țară europeană pentru antreprenori, prin reguli simple și previzibile, reducerea costurilor administrative, servicii publice digitale și controale bazate pe risc.
- Creșterea investițiilor productive și a ponderii activităților cu valoare adăugată înaltă, prin modernizarea industriei, integrarea tehnologiilor digitale și atragerea proactivă a investitorilor.
- Valorificarea Planului de Creștere al Uniunii Europene, în valoare de 1,9 miliarde de euro, și a oportunităților economice oferite de integrarea graduală în piața unică europeană.
- Acces extins al IMM-urilor la finanțare pe termen lung, garanții, capital de risc și instrumente de investiții, în special pentru întreprinderile orientate spre export, tehnologizare și inovare.
- Creșterea exporturilor de produse procesate, servicii și soluții tehnologice și integrarea întreprinderilor moldovenești în lanțurile valorice și în piața unică europeană.
- Servicii publice digitale centrate pe cetățean și întreprindere și dezvoltarea modelului „Country as a Service”, cu infrastructură guvernamentală rezilientă și un cadru modern pentru inteligență artificială, date, tehnologii emergente și securitate cibernetică.
- Administrarea performantă și transparentă a proprietății publice și a întreprinderilor de stat, valorificarea competitivă a activelor subutilizate și asigurarea concurenței loiale.

DIRECȚIILE PRIORITARE

4.1.1. Mediu de afaceri simplu și previzibil

Guvernul va institui un mecanism permanent de monitorizare a reglementărilor și evaluare a poverii administrative. Reglementările vor fi justificate prin necesitate, proporționalitate și impact, iar transpunerea normelor europene va include obligațiile cerute de *acquis* și măsurile care produc beneficii publice măsurabile.

Rezultatul urmărit este mai puțin timp consumat pentru proceduri, costuri de conformare reduse și un cadru de reglementare stabil, comparabil cu cel din statele europene competitive. Acest rezultat va fi obținut prin:

- revizuirea sistematică a actelor permissive, cerințelor de raportare și a obligațiilor administrative;
- aplicarea principiului „o singură dată” și schimbul automatizat al datelor deținute de stat;
- înlocuirea autorizațiilor nejustificate cu notificări sau declarații pe propria răspundere;

- digitalizarea integrală a serviciilor esențiale pentru întreprinderi și eliminarea documentelor pe suport de hârtie;
- controale de stat bazate pe risc, coordonate între instituții și orientate spre prevenire și conformare voluntară;
- consultarea timpurie a mediului de afaceri și monitorizarea costurilor generate de reglementări.

4.1.2. Investiții, industrializare și productivitate

Politica economică va urmări creșterea stocului de capital și modernizarea bazei productive. Sprijinul public va fi orientat către investiții care aduc inovație și tehnologii, capacități de producție, exporturi și locuri de muncă bine plătite. Industria va conecta mai strâns agricultura, serviciile tehnologice și cercetarea aplicată, astfel încât o parte mai mare a materiei prime și a competențelor locale să fie valorificată în Republica Moldova.

Rezultatul urmărit este o economie cu productivitate mai mare, o bază industrială modernizată și o contribuție sporită a sectoarelor cu valoare adăugată înaltă la PIB și exporturi. Măsurile de implementare vor fi:

- implementarea Programului național de dezvoltare industrială și îmbunătățirea schemei de ajutor de stat regional pentru investiții;
- un cadru modern și transparent pentru investițiile strategice și protecția proprietății private;
- dezvoltarea parcurilor și platformelor industriale și tehnologice, inclusiv Moldova HiTech Park;
- stimularea investițiilor în cercetare-dezvoltare, automatizare, eficiență energetică și tehnologii curate;
- atragerea investițiilor străine și a companiilor care pot integra furnizorii locali în lanțuri valorice europene.

4.1.3. IMM-uri, antreprenariat și acces la finanțare

Instrumentele de sprijin vor fi reorganizate în jurul nevoilor reale ale întreprinderilor, de la lansare până la internaționalizare. Organizația pentru Dezvoltarea Antreprenoriatului va fi consolidată într-o agenție națională de dezvoltare, cu procese digitale, guvernanță solidă și capacitate de a combina granturi, credite, garanții și instrumente de capital.

Rezultatul urmărit: mai multe întreprinderi care investesc, se extind și exportă, precum și o piață financiară mai diversificată, care reduce dependența companiilor de creditul bancar clasic și de garanțiile imobiliare. Măsurile prin care se va atinge acest rezultat:

- produse de garantare și finanțare pentru investiții, export, agricultură, digitalizare și tranziție verde;

- dezvoltarea fondurilor locale de private equity și venture capital și atragerea capitalului regional și european, inclusiv prin intermediul programului Fondul de Fonduri;
- instrumente adaptate antreprenoriatului feminin, tinerilor, întreprinderilor inovatoare și afacerilor;
- mecanisme de avertizare timpurie, restructurare și „a doua șansă” pentru întreprinderile viabile aflate temporar în dificultate;
- dezvoltarea pieței de capital, inclusiv acțiuni, obligațiuni corporative și municipale, obligațiuni verzi și instrumente dedicate economiilor diasporei;
- asistență pentru pregătirea întreprinderilor în vederea accesării fondurilor europene și a piețelor externe.

4.1.4. Exporturi, turism și integrarea în piața unică

Politica comercială va fi orientată către rezultate economice: eliminarea barierelor, deschiderea piețelor, atragerea tehnologiilor și pregătirea întreprinderilor pentru politica comercială comună a Uniunii Europene. Statul va sprijini internaționalizarea companiilor și va facilita accesul competitiv la materiile prime, componentele și echipamentele necesare producției.

Rezultatul urmărit: mai multe produse și servicii moldovenești vândute pe piețele externe, o pondere mai mare a produselor procesate în exporturi și venituri sporite pentru întreprinderi și comunități. Măsurile de implementare vor fi:

- valorificarea Acordului de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător (DCFTA) și pregătirea economiei pentru Tariful Vamal Comun, acordurile și instrumentele comerciale europene;
- diplomație economică și mecanism național de anticipare și răspuns la bariere și șocuri comerciale;
- credite și garanții pentru export, promovare externă și asistență pentru respectarea standardelor pieței UE;
- dezvoltarea lanțurilor valorice naționale, procesarea materiei prime locale și combaterea practicilor comerciale neloiale;
- implementarea Programului „Turism 2029”, diversificarea ofertei, dezvoltarea hub-urilor turistice și sprijinirea IMM-urilor din turism;
- digitalizarea promovării și gestionării destinațiilor și dezvoltarea turismului rural, cultural, de afaceri și de evenimente.

4.1.5. Economie digitală, inovare și inteligență artificială

Republica Moldova va consolida ecosistemul tehnologic construit în jurul Moldova Innovation Technology Park și va dezvolta Moldova HiTech Park drept platformă fizică pentru companii, cercetare, educație și GovTech. Politicile vor susține dezvoltarea de produse tehnologice, proprietatea intelectuală, extinderea internațională a companiilor și creșterea valorii adăugate a serviciilor.

Rezultatul urmărit este dublarea exporturilor tehnologice, atragerea investițiilor și transformarea Republicii Moldova din furnizor de forță de muncă într-un centru regional de produse, cercetare aplicată și soluții digitale, iar măsurile de implementare vor fi:

- programe pentru competențe în inteligență artificială, dezvoltare de produs și management tehnologic;
- parteneriate între companii, universități, centre de cercetare și diaspora științifică;
- conectarea la Fabricile Europene de AI, Centrele Europene de Inovare Digitală și programele europene de cercetare și inovare;
- dezvoltarea nișelor cu potențial: securitate cibernetică, GovTech, fintech, AgriTech, healthtech și soluții pentru combaterea manipulării informaționale;
- susținerea startup-urilor prin capital de risc, acceleratoare, acces la infrastructură și validarea soluțiilor înainte de extinderea pe piața europeană.

4.1.6. Servicii publice digitale și guvernanta datelor

Transformarea digitală va fi evaluată prin experiența cetățeanului și a întreprinderii și prin calitatea serviciilor oferite. Serviciile vor fi reproiectate integral și grupate în jurul evenimentelor de viață, iar platforma EVO va deveni punctul principal de acces la documente, plăți, notificări și servicii publice.

Rezultatul urmărit sunt servicii mai rapide și accesibile, reducerea contactului direct și a corupției administrative și o administrație care poate furniza servicii proactive pe baza datelor deja deținute de stat:

- digitalizarea end-to-end a celor mai importante evenimente de viață și de afaceri;
- identitate electronică, servicii de încredere și portofel digital interoperabil cu sistemele europene;
- modernizarea MCloud, MPay, MSign, MPass și MConnect și dezvoltarea unei infrastructuri guvernamentale reziliente;
- standarde comune de interoperabilitate, arhitectură, securitate, accesibilitate și experiență de utilizare;
- guvernanta datelor și reutilizarea sigură a datelor pentru servicii proactive și politici publice bazate pe dovezi;
- testarea instrumentelor de automatizare de tip agentic în instituții pilot, cu control uman, audit și protecția datelor;
- auditarea infrastructurii critice digitale și implementarea investițiilor necesare pentru securitatea cibernetică.

4.1.7. Concurență și infrastructura calității

Funcționarea unei economii de piață europene cere reguli egale, produse sigure și instituții capabile să aplice legea. Guvernul va consolida concurența și controlul ajutorului de stat, va moderniza protecția consumatorilor și supravegherea pieței și va crea capacități naționale de testare, măsurare și certificare recunoscute la nivel european.

Rezultatul urmărit: produse moldovenești acceptate mai ușor pe piața UE, consumatori mai bine protejați, concurență loială și active publice care generează servicii și valoare pentru economie. Măsurile pentru atingerea rezultatului:

- pregătirea pentru Acordul privind evaluarea conformității și acceptarea produselor industriale;
- modernizarea standardizării, metrologiei, acreditării, evaluării conformității și laboratoarelor de încercări;
- supravegherea pieței bazată pe risc și conectarea la mecanismele europene de alertă privind produsele periculoase;
- instituirea Centrului European al Consumatorilor și reguli moderne pentru comerțul electronic, servicii financiare, vânzări de bunuri și pachete turistice;
- alinierea schemelor de ajutor de stat și aplicarea eficientă a regulilor de concurență.

4.1.8 Proprietate publică

Îmbunătățirea administrării proprietății publice este o sarcină urgentă a acestui guvern. Deși au fost făcute progrese în ultimii ani, inclusiv în ceea ce privește performanța financiară a activelor statului, ultimele evenimente denotă necesitatea stringentă de reforme, creștere a productivității și îmbunătățirea semnificativă a guvernantei corporative.

Activele publice care nu servesc unei funcții publice și nu produc o valoare economică justificată, în special spații abandonate ajunse în degradare, vor fi valorificate transparent. Imobilele, spațiile și terenurile subutilizate vor fi identificate într-un registru public, evaluate independent și scoase la licitații electronice competitive, inclusiv prin mecanismul prețului descrescător (*licitații olandeze*, cu preț de pornire peste valoare justă). Publicarea integrală a informației despre active, evaluări, participanți, oferte și rezultatele licitațiilor va asigura încrederea publicului că proprietatea statului nu este distribuită preferențial, ci valorificată în interesul cetățenilor. O parte din încasări va putea constitui o sursă de capital inițial pentru reforma pensiilor și dezvoltarea Pilonului II.

Rezultatul urmărit: investiții private semnificative atrase în activele și proprietățile de stat, mai multe eficiență, profitabilitate și guvernanță corporativă transparentă. Măsurile pentru atingerea rezultatului:

- Administrare corporativă profesionistă - reforma APP;
- Identificarea investitorilor privați pentru valorificarea proprietății publice;
- Inventarierea și digitalizarea activelor statului; valorificarea justă și transparentă a acestora;
- Consilii selectate transparent, cel puțin o treime membri independenți, audituri publice și indicatori financiari și nefinanțari de performanță pentru întreprinderile de stat;
- Listarea la bursă a pachetelor de acțiuni a mai multor companii de stat și transparentizarea activității acestora.

DIMENSIUNEA EUROPEANĂ

Reforme din domeniul economiei și digitalizării vor contribui direct la îndeplinirea criteriului economic de aderare: existența unei economii de piață funcționale și capacitatea de a face față presiunii concurențiale din Uniunea Europeană. Acțiunile vor fi corelate cu Programul Național de Aderare, Agenda de Reforme a Planului de Creștere și bugetul public.

Integrarea în piața internă. Capitolele 1, 3 și 6 vor fi avansate prin negocierea și implementarea Acordului privind evaluarea conformității și acceptarea produselor industriale (ACAA), recunoașterea reciprocă a mărfurilor, alinierea serviciilor la Directiva 2006/123/CE, cooperarea prin Sistemul de informare al pieței interne și modernizarea dreptului societăților comerciale, insolvenței și mecanismelor de a doua șansă.

Concurență, industrie și antreprenoriat. Capitolele 8 și 20 vor urmări aplicarea efectivă a regulilor de concurență și ajutor de stat, accesul IMM-urilor la finanțare, combaterea întârzierilor la plată, dezvoltarea industrială și consolidarea capacității instituțiilor care sprijină întreprinderile.

Piața și societatea digitală europeană. Componenta digitală a Capitolului 10 va include negocieri, inclusiv pentru perioade tranzitorii, pe alinierea la Digital Services Act, Digital Markets Act, eIDAS 2.0 și portofelul european de identitate digitală, AI Act, guvernarea datelor, securitatea rețelelor 5G, Cyber Resilience Act și mecanismele de solidaritate cibernetică.

Consumatori și politică comercială. Capitolele 28 și 30 vor asigura reguli europene pentru siguranța produselor și drepturile consumatorilor, participarea la Safety Gate și pregătirea economiei pentru politica comercială comună, Tariful Vamal Comun, acordurile comerciale și instrumentele de apărare comercială ale UE.

Guvernul va însoți transpunerea acquis-ului de evaluări ale impactului, consultare timpurie și instrumente de tranziție pentru IMM-uri. Capacitatea instituțiilor de a

aplica noile reguli, existența laboratoarelor și sistemelor digitale funcționale și rezultatele economice obținute vor conta în egală măsură cu adoptarea legislației.

INDICATORII DE DEZVOLTARE

Indicator	Reper de bază	Obiectiv de dezvoltare în 2029
Exporturi de produse și servicii tehnologice	Aproximativ 1 miliard EUR	2 miliarde EUR
Servicii publice digitale	Servicii fragmentate și digitalizare neuniformă	10 evenimente de viață digitalizate end-to-end și 100% din serviciile publice prioritare disponibile digital
Integrarea produselor în piața unică	Capacități limitate de testare și certificare	Minim 2 sectoare pregătite pentru evaluarea ACAA, 5 metode noi acreditate și +20% întreprinderi care utilizează servicii naționale acreditate
Turism receptor și economie locală	Anul 2024 – reper al Programului „Turism 2029”	+30% turiști față de 2024 și aproximativ 5.000 de locuri de muncă noi
Piața de capital	Număr redus de emitenți și instrumente	Cel puțin 10 companii locale sprijinite pentru listare și instrumente noi de finanțare dezvoltate
Guvernanța proprietății de stat	Standarde de guvernanță și raportare în curs de uniformizare	Guvernanță și transparență în raportare, la nivelul companiilor listate; listarea la bursă a companiilor de stat, maximizarea veniturilor din și restabilirea încrederii în privatizare

4.2. AFACERI EXTERNE

Diplomație pentru aderare, securitate și bunăstarea cetățenilor

VIZIUNEA SECTORIALĂ

Obiectivul de dezvoltare al sectorului este o politică externă proactivă, coerentă și orientată spre rezultate, pusă în serviciul pregătirii pentru aderare la Uniunea Europeană, al securității și al bunăstării cetățenilor. Diplomația va menține sprijinul politic al statelor membre și va susține finalizarea negocierilor de aderare necesare pentru semnarea Tratatului de Aderare.

Republica Moldova își va consolida independența, suveranitatea și integritatea teritorială și își va afirma rolul de partener credibil în arhitectura europeană și internațională de securitate. Acțiunea externă va sprijini pacea și stabilitatea regională, respectarea dreptului internațional, o pace justă și durabilă pentru Ucraina și aprofundarea cooperării cu Uniunea Europeană, NATO și partenerii strategici pentru creșterea rezilienței naționale.

Diplomația va susține direct dezvoltarea țării. Misiunile diplomatice și oficiile consulare vor promova investițiile, exporturile, turismul și integrarea companiilor moldovenești în lanțurile valorice internaționale. Relațiile bilaterale și multilaterale vor fi valorificate pentru atragerea finanțării, tehnologiilor, expertizei și parteneriatelor necesare modernizării economiei și instituțiilor publice.

Cetățeanul va rămâne în centrul serviciului extern. Serviciile consulare vor fi mai accesibile, mai rapide și mai digitale, iar rețeaua consulară va fi adaptată distribuției comunităților moldovenești din străinătate. Diaspora va fi implicată mai activ în dezvoltarea economică, academică, culturală și instituțională a Republicii Moldova.

Serviciul diplomatic va fi profesionist, modern și bazat pe performanță, cu o rețea externă adaptată priorităților europene, de securitate și economice ale țării. Capacitatea de analiză strategică, diplomația economică, comunicarea publică și diplomația digitală vor deveni funcții permanente ale politicii externe.

OBIECTIVE MAJORE

- Sprijin politic consolidat din partea tuturor statelor membre ale Uniunii Europene pentru avansarea și finalizarea negocierilor de aderare.
- Parteneriate strategice aprofundate cu România, Ucraina, statele membre ale Uniunii Europene, Statele Unite ale Americii, Regatul Unit și alți parteneri relevanți pentru securitatea și dezvoltarea Republicii Moldova.

- O contribuție diplomatică mai puternică la securitatea regională, reziliența democratică, combaterea amenințărilor hibride și protejarea ordinii internaționale bazate pe reguli.
- Creșterea contribuției diplomației economice la atragerea investițiilor, extinderea exporturilor, promovarea turismului și integrarea companiilor moldovenești pe piețele externe.
- Servicii consulare simplificate și digitalizate, cu acces mai bun pentru cetățenii aflați peste hotare și capacitate sporită de intervenție în situații de criză.
- Un profil internațional consolidat al Republicii Moldova în organizațiile multilaterale, prin inițiative, candidaturi și participarea experților moldoveni la procesele internaționale de decizie.
- Un serviciu diplomatic profesionist, performant și adaptat noilor priorități geopolitice, economice și tehnologice.

DIRECȚIILE PRIORITARE

4.2.1. Diplomația aderării la Uniunea Europeană

Aderarea la Uniunea Europeană va reprezenta prioritatea centrală a politicii externe. Ministerul Afacerilor Externe, misiunile diplomatice și reprezentanțele Republicii Moldova vor susține efortul intern de reformă prin dialog politic permanent, coaliții de sprijin și comunicarea credibilă a progreselor și intereselor țării.

Rezultatul urmărit: un sprijin european stabil și larg pentru aderarea Republicii Moldova și o diplomație care transformă progresele interne în decizii politice favorabile la nivelul Uniunii Europene. Acest rezultat va fi obținut prin:

- dialog politic constant cu toate statele membre, orientat spre avansarea negocierilor și pregătirea etapelor finale ale aderării;
- planuri diplomatice diferențiate pentru capitalele europene, adaptate pozițiilor, preocupărilor și oportunităților de cooperare ale fiecărui stat membru;
- coordonarea demersurilor externe privind reformele, beneficiile extinderii și contribuția Republicii Moldova la securitatea și prosperitatea Europei;
- promovarea participării graduale a Republicii Moldova la politicile, programele, agențiile și mecanismele Uniunii Europene înainte de aderare;
- alinierea progresivă la Politica Externă și de Securitate Comună și participarea activă la inițiativele europene relevante;
- pregătirea diplomatică pentru semnarea și ratificarea viitorului Tratat de Aderare în toate statele membre.

4.2.2. Parteneriate strategice, relații de vecinătate și cooperare internațională

Guvernul va concentra resursele diplomatice asupra relațiilor care contribuie direct la aderare, securitate, conectivitate și dezvoltare. Parteneriatele vor fi gestionate prin agende concrete, proiecte comune și mecanisme regulate de dialog la nivel politic și

tehnic. România rămâne principalul partener strategic al Republicii Moldova și cel mai devotat susținător al parcursului nostru european. Relația specială cu România se bazează pe unitatea de limbă, istorie și cultură.

Rezultatul urmărit: parteneriate mai profunde și mai previzibile, transformate în investiții, proiecte de infrastructură, sprijin pentru reforme și capacități sporite de securitate și reziliență. Măsurile de implementare vor fi:

- aprofundarea relației speciale cu România, principalul partener strategic și susținător al parcursului european, inclusiv în infrastructură, energie, securitate, educație, cultură și cercetare;
- consolidarea parteneriatului cu Ucraina și susținerea independenței, suveranității și integrității sale teritoriale, precum și participarea Republicii Moldova la eforturile de reconstrucție;
- dezvoltarea dialogului strategic cu Statele Unite ale Americii în domeniile securității, rezilienței democratice, energiei, tehnologiilor avansate și investițiilor;
- aprofundarea cooperării cu Franța, Germania, Polonia, statele baltice, statele nordice și Regatul Unit pentru integrare europeană, securitate și modernizarea instituțiilor;
- dezvoltarea relațiilor cu Republica Turcia și alți parteneri regionali în domeniile comerțului, investițiilor, conectivității și securității Mării Negre;
- consolidarea relațiilor de colaborare bazate pe respect și interes reciproc cu China, India, Japonia, Canada, Republica Coreea în vederea atragerii investițiilor și promovării exporturilor;
- coordonarea interinstituțională a acordurilor și proiectelor bilaterale, cu monitorizarea rezultatelor și soluționarea rapidă a blocajelor.

4.2.3. Diplomatie de securitate, reziliență și cooperare regională

Într-un mediu regional marcat de război și amenințări hibride, politica externă va contribui la protejarea statului, consolidarea capacităților naționale și integrarea Republicii Moldova în arhitectura europeană de securitate. Diplomația va susține răspunsuri coordonate la atacuri cibernetice, manipulare informațională, ingerințe externe și alte riscuri transfrontaliere.

Rezultatul urmărit: o Republică Moldova mai bine conectată la mecanismele europene de securitate, cu parteneriate funcționale pentru prevenirea și gestionarea crizelor și o poziție externă coerentă în apărarea intereselor naționale. Măsurile prin care se va atinge acest rezultat sunt:

- implementarea deplină a Parteneriatului de Securitate și Apărare Republica Moldova–Uniunea Europeană și valorificarea instrumentelor europene de sprijin;
- dezvoltarea cooperării cu NATO în cadrul parteneriatelor existente, cu respectarea statutului constituțional al Republicii Moldova;

- participarea la inițiativele europene și euro-atlantice pentru securitatea regiunii Mării Negre, protecția infrastructurii critice și conectivitate;
- cooperare internațională pentru combaterea amenințărilor hibride, dezinformării, atacurilor cibernetice și interferențelor externe în procesele democratice;
- dezvoltarea mecanismelor diplomatice pentru reacție rapidă în situații de criză, evacuare, sancțiuni, întreruperi de conectivitate sau urgențe umanitare;
- susținerea unei reglementări pașnice și durabile a conflictului transnistrean, în baza suveranității și integrității teritoriale a Republicii Moldova.

4.2.4. Diplomatie economică pentru investiții, exporturi și conectivitate

Rețeaua diplomatică și consulară va deveni un instrument activ al politicii economice. Activitatea misiunilor va fi legată de prioritățile de investiții, export, turism, inovare și conectivitate ale Republicii Moldova, iar performanța va fi evaluată prin rezultate economice verificabile.

Rezultatul urmărit: mai multe investiții și parteneriate economice, piețe externe diversificate și o contribuție măsurabilă a misiunilor diplomatice la creșterea exporturilor și dezvoltarea companiilor moldovenești. Pentru atingerea lui, Guvernul va:

- planuri de diplomatie economică pentru piețele prioritare, cu obiective privind investițiile, exporturile, turismul și cooperarea tehnologică;
- identificarea investitorilor și facilitarea dialogului dintre aceștia, autoritățile publice și companiile moldovenești;
- Setarea a indicatorilor de performanță în atragerea investițiilor pentru ambasadele Republicii Moldova în alte țări, dar și remunerarea financiară pentru atragerea investitorilor;
- sprijinirea întreprinderilor moldovenești în identificarea partenerilor, participarea la târguri și misiuni economice și depășirea barierelor de acces pe piețe;
- promovarea Republicii Moldova ca platformă logistică și economică pentru reconstrucția Ucrainei și dezvoltarea coridoarelor regionale de transport și energie;
- promovarea oportunităților turistice, a industriilor creative, a educației și a serviciilor cu potențial de export;
- aprofundarea cooperării cu Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică și valorificarea standardelor acesteia pentru îmbunătățirea climatului investițional.

4.2.5. Diplomatie multilaterală și promovarea ordinii internaționale bazate pe reguli

Republica Moldova va utiliza organizațiile internaționale pentru apărarea intereselor naționale, promovarea dreptului internațional și consolidarea profilului său de stat european responsabil. Participarea multilaterală va fi orientată spre rezultate, alianțe tematice și prezența experților moldoveni în structurile internaționale.

Rezultatul urmărit: o voce mai influentă a Republicii Moldova în organizațiile internaționale, sprijin extern sporit pentru interesele țării și o prezență mai vizibilă a profesioniștilor moldoveni în structurile multilaterale. Acțiunile prioritare sunt:

- promovarea democrației, statului de drept, drepturilor omului, securității umane și dezvoltării durabile în cadrul Organizației Națiunilor Unite;
- valorificarea candidaturilor Republicii Moldova și promovarea experților moldoveni în organele și agențiile internaționale;
- îndeplinirea angajamentelor necesare pentru avansarea relației cu Consiliul Europei și trecerea către etapa post-monitorizare;
- utilizarea cadrului OSCE pentru sprijinirea reglementării pașnice a conflictului transnistrean și consolidarea securității cooperative;
- cooperarea activă cu UNESCO, Organizația Internațională a Francofoniei și alte organizații relevante pentru cultură, educație, știință și diplomatie publică;
- participarea la elaborarea standardelor internaționale privind securitatea cibernetică, inteligența artificială, integritatea informațională și tehnologiile emergente.

4.2.6. Servicii consulare moderne și relația cu diaspora

Cetățenii aflați peste hotare vor beneficia de servicii consulare mai simple, previzibile și accesibile. Modernizarea va combina digitalizarea, extinderea accesului teritorial, reducerea documentelor solicitate și o capacitate mai bună de asistență în situații de urgență.

Rezultatul urmărit: mai puține drumuri și documente pentru cetățeni, timpi de așteptare reduși, servicii consulare accesibile indiferent de țara de reședință și o contribuție mai mare a diasporei la dezvoltarea țării. Implementarea se va concentra pe:

- digitalizarea integrală a serviciilor consulare care pot fi furnizate la distanță, cu programare, plată, notificare și urmărirea cererii online;
- aplicarea graduală a principiului „o singură dată”, astfel încât datele deja deținute de autoritățile Republicii Moldova să fie preluate automat;
- simplificarea procedurilor și armonizarea legislației consulare cu standardele Uniunii Europene;
- adaptarea rețelei consulare și a consulatelor mobile la distribuția geografică și nevoile comunităților moldovenești;
- consolidarea asistenței consulare de urgență, inclusiv în cazuri de evacuare, accidente, detenție, trafic de persoane sau dezastre;
- mecanisme pentru implicarea diasporei în investiții, dezvoltare locală, cercetare, educație, administrație publică și promovarea Republicii Moldova.

4.2.7. Diplomație globală, comunicare externă și un serviciu diplomatic performant

Republica Moldova își va diversifica relațiile externe și își va adapta prezența diplomatică la schimbările economice și geopolitice. Extinderea cooperării globale va fi selectivă și orientată spre piețe, investiții, tehnologii, educație și sprijin politic pentru obiectivele naționale.

Rezultatul urmărit: o rețea diplomatică mai bine poziționată, capabilă să deschidă oportunități globale și să promoveze coerent interesele Republicii Moldova, susținută de personal profesionist și sisteme moderne de lucru. Măsurile pentru atingerea rezultatului sunt:

- dezvoltarea relațiilor cu statele din Asia de Sud-Est, statele din Golf și alți parteneri cu potențial economic și tehnologic;
- dezvoltarea relațiilor cu statele de pe continentul African și America Latină pentru valorificarea oportunităților economice;
- diplomație publică și comunicare strategică pentru promovarea imaginii Republicii Moldova, combaterea falsurilor și explicarea intereselor sale externe;
- participarea activă la procesele internaționale privind diplomația digitală, securitatea cibernetică, inteligența artificială și etica tehnologiilor emergente;
- adaptarea rețelei diplomatice și consulare la prioritățile europene, de securitate și economice, pe baza unei evaluări periodice a impactului;
- profesionalizarea serviciului diplomatic prin recrutare meritocratică, formare continuă, management bazat pe performanță, analiză strategică și instrumente digitale comune.

DIMENSIUNEA EUROPEANĂ

Politica externă va asigura componenta diplomatică a aderării la Uniunea Europeană. Acțiunile vor fi corelate cu Programul Național de Aderare, pozițiile de negociere și calendarul reformelor, cu respectarea responsabilității ministerelor de linie pentru transpunerea și aplicarea acquis-ului.

Sprijin politic pentru negocieri. Rețeaua diplomatică va menține dialogul cu toate statele membre, va explica progresele și va construi sprijinul necesar pentru deschiderea, avansarea și închiderea provizorie a capitolelor de negociere.

Alinierea la politica externă europeană. Republica Moldova va continua alinierea progresivă la Politica Externă și de Securitate Comună, inclusiv la declarații, poziții, măsuri restrictive și inițiative europene compatibile cu interesele și obligațiile sale internaționale.

Securitate și apărare europeană. Guvernul va implementa Parteneriatul de Securitate și Apărare cu Uniunea Europeană, va valorifica instrumentele europene de consolidare a rezilienței și va participa la inițiative care sporesc securitatea Republicii Moldova și a regiunii.

Politica de vize și cooperarea consulară. Legislația și practicile consulare vor fi apropiate de standardele Uniunii Europene, iar instituțiile vor fi pregătite pentru cooperarea europeană în domeniul protecției consulare și al gestionării situațiilor de criză.

Participarea înainte de aderare. Republica Moldova va urmări accesul gradual la programe, agenții, formate și procese europene, pentru ca instituțiile și cetățenii să beneficieze de integrare și să acumuleze experiență înainte de obținerea calității de stat membru.

Pregătirea Tratatului de Aderare. Diplomația va pregăti etapa politică finală a aderării prin dialog cu parlamentele, guvernele și societățile statelor membre privind beneficiile aderării Republicii Moldova la Uniunea Europeană.

INDICATORII DE DEZVOLTARE

Indicator	Reper de bază	Obiectiv de dezvoltare până în 2029
Acoperirea diplomatică a statelor membre ale UE	Dialog și intensitate neuniformă între capitale	Planuri de acțiune și dialog politic anual pentru toate cele 27 de state membre
Participarea la politica externă și de securitate a UE	Aliniere progresivă și participare în formate selectate	Nivel ridicat și constant de aliniere și participare activă la mecanismele europene relevante
Diplomație economică	Obiective economice și raportare neuniforme între misiuni	100% din misiunile din piețele prioritare cu planuri economice anuale și raportare publică a rezultatelor agregate
Servicii consulare digitale	Digitalizare parțială și proceduri fragmentate	Toate serviciile consulare care pot fi furnizate la distanță disponibile integral online
Accesul teritorial la servicii consulare	Rețea și servicii mobile dezvoltate neuniform	Acoperire consulară revizuită pe baza distribuției diasporei și program anual de consulate mobile în zonele prioritare

Indicator	Reper de bază	Obiectiv de dezvoltare până în 2029
Capacitatea de răspuns consular la crize	Proceduri și instrumente care necesită consolidare	Mecanism operațional permanent, registru de criză și exerciții periodice cu misiunile diplomatice
Modernizarea serviciului diplomatic	Sisteme de performanță și digitalizare aplicate neuniform	100% din misiuni evaluate prin indicatori de rezultat și conectate la sisteme digitale comune de management și raportare
Prezența Republicii Moldova în organizațiile internaționale	Participare și candidaturi dispersate	Portofoliu multianual unic de candidaturi și creșterea reprezentării experților moldoveni în structurile internaționale

4.3. AGRICULTURĂ ȘI INDUSTRIE ALIMENTARĂ

Agricultură rezilientă, profitabilă și pregătită pentru Politica Agricolă Comună

VIZIUNEA SECTORIALĂ

Obiectivul de dezvoltare al sectorului este transformarea agriculturii Republicii Moldova dintr-un model vulnerabil la secetă și dependent de intervenții bugetare în situații de criză într-un sector competitiv, tehnologizat și rezilient. Politicile publice vor susține veniturile producătorilor prin investiții, productivitate, acces la apă, gestionarea modernă a riscurilor și integrarea fermierilor în lanțuri valorice stabile.

Industria alimentară va deveni o componentă centrală a politicii agricole. Investițiile vor fi orientate spre procesare, depozitare, refrigerare, logistică, ambalare și infrastructură post-recoltare, astfel încât o parte mai mare a materiei prime să fie transformată în produse cu valoare adăugată în Republica Moldova. Cele trei platforme agroalimentare regionale vor crea infrastructura necesară pentru cooperarea dintre producători, procesatori, comercianți și exportatori.

Sprijinul public va deveni predictibil, multianual și orientat prioritar spre investiții și performanță. Compensarea ad-hoc a pierderilor va fi redusă gradual și rezervată situațiilor excepționale, fiind înlocuită cu investiții preventive, irigare, tehnologizare, asigurări multirisc, Fondul Mutual Agricol și alte mecanisme sustenabile de partajare a riscurilor.

Integrarea europeană va ghida modernizarea sectorului. Republica Moldova va construi sistemele și instituțiile necesare administrării Politicii Agricole Comune, va consolida siguranța alimentelor și trasabilitatea și va pregăti producătorii pentru standardele și oportunitățile pieței unice. Dezvoltarea urmărește un sector capabil să valorifice fonduri europene, să ofere produse sigure și competitive și să contribuie mai mult la dezvoltarea comunităților rurale.

OBIECTIVE MAJORE

- Un sector agroalimentar mai rezilient la secetă și fenomene extreme, cu acces extins la irigare, infrastructură modernizată și instrumente funcționale de gestionare a riscurilor.
- Creșterea investițiilor ținute în ferme, procesare și infrastructură post-recoltare și o pondere mai mare a produselor cu valoare adăugată înaltă în producție și exporturi.
- Un sistem de subvenționare predictibil și multianual, orientat prioritar spre modernizare, tehnologizare, irigare, procesare și performanță economică.
- Instituții și sisteme pregătite pentru Politica Agricolă Comună.

- Creșterea competitivității produselor agroalimentare autohtone pe piețele externe, prin consolidarea domeniului siguranței alimentelor, fortificarea capacității de testare a laboratoarelor și sprijinirea operatorilor în implementarea cerințelor de calitate și extinderea accesului la piețe de export.
- Servicii publice și consultanță mai accesibile pentru fermieri, prin digitalizare, Camere Agricole, AKIS și transfer de cunoștințe și tehnologii.
- Modernizarea sectorului zootehnic prin creșterea efectivelor și a productivității, dezvoltarea infrastructurii de producere și procesare și creșterea competitivității produselor de origine animală pe piața internă și la export.
- O poziție comercială mai echitabilă pentru producătorii locali, prin lanțuri scurte, cooperare și aplicarea eficientă a regulilor împotriva practicilor comerciale neloiale.
- Simplificarea condițiilor de activitate pentru micii producători, producătorii artizanali, pensiunile turistice și operatorii din sectorul HoReCa prin menținerea unui sistem de control bazat pe riscuri, precum și crearea unui cadru legal clar în domeniul siguranței alimentelor pentru activitatea producătorilor casnici.

DIRECȚIILE PRIORITARE

4.3.1. Pregătirea pentru Politica Agricolă Comună și reforma sprijinului public

Guvernul va construi arhitectura instituțională, digitală și financiară necesară integrării agriculturii Republicii Moldova în Politica Agricolă Comună. Programul Strategic al Politicii Agricole 2026–2030 va deveni cadrul principal pentru planificarea intervențiilor, iar sprijinul public va fi corelat cu obiective de investiții, productivitate, mediu și dezvoltare rurală.

Rezultatul urmărit: un sistem de sprijin capabil să administreze fondurile europene, să ofere predictibilitate producătorilor și să transforme banii publici în investiții, productivitate și venituri. Acest rezultat va fi obținut prin:

- operaționalizarea Registrului Fermierilor și dezvoltarea Sistemului de Identificare a Parcelelor Agricole (LPIS) și a Sistemului Integrat de Administrare și Control (IACS);
- reorganizarea AIPA și pregătirea pentru acreditare conform cerințelor UE;
- pregătirea mecanismelor de plăți directe și a sistemelor de control și raportare după model european;
- trecerea la un sistem de subvenționare predictibil, transparent și multianual, cu criterii clare de eligibilitate și performanță;
- orientarea prioritară a sprijinului public pentru dezvoltarea agriculturii, inclusiv a min. 70% din resursele programelor investiționale, spre modernizare, procesare, irigare, captarea și stocarea apei, tehnologizare și creșterea valorii adăugate;
- dezvoltarea rețelelor FSDN și AKIS și corelarea politicilor agricole cu obiectivele de mediu, climă și dezvoltare rurală.

4.3.2. Reziliență climatică, apă și irigare

Adaptarea la schimbările climatice va deveni o politică economică centrală pentru agricultură. Programul Național de Reziliență a Agriculturii va integra gestionarea resurselor de apă, infrastructura de irigare, captare și stocare a apei, protecția solului, tehnologiile eficiente și măsurile de prevenire a pierderilor.

Rezultatul urmărit: mai multe exploatații cu acces sigur la apă, pierderi mai mici în anii secetoși și investiții agricole mai puțin expuse riscurilor climatice. Măsurile de implementare vor fi:

- reconstrucția infrastructurii mari de irigații și dezvoltarea sistemelor locale și de mică irigare;
- modernizarea stațiilor de pompare, acumularea apei, reutilizarea apelor și digitalizarea măsurării și gestionării consumului;
- mobilizarea investițiilor prin proiecte precum programul BERD pentru irigații și alte instrumente europene și internaționale;
- promovarea tehnologiilor agricole adaptate condițiilor de secetă, utilizării eficiente a apei și conservării solului;
- integrarea riscurilor climatice în proiectarea subvențiilor, creditelor și proiectelor investiționale;
- coordonarea politicilor agricole, de mediu și de infrastructură pentru utilizarea durabilă a apei.

4.3.3. Managementul riscurilor agricole

Guvernul va institui Sistemul Național de Management al Riscurilor Agricole, astfel încât răspunsul la calamități să se bazeze pe prevenire, asigurare, partajarea riscurilor și mecanisme bugetare predictibile. Instrumentele vor fi accesibile diferitelor categorii de producători agricoli, cu mecanisme adaptate dimensiunii exploatației și profilului real de risc.

Rezultatul urmărit: un număr mai mare de exploatații asigurate, un Fond Mutual funcțional și o protecție mai rapidă și mai predictibilă a producătorilor în fața calamităților. Măsurile prin care se va atinge acest rezultat sunt:

- reforma asigurărilor agricole subvenționate și introducerea produselor de asigurare multirisic;
- revizuirea și actualizarea mecanismului legal de compensare a pierderilor suportate de crescătorii de animale ca urmare a aplicării măsurilor de prevenire, control și eradicare a bolilor;
- operaționalizarea Fondului Mutual Agricol și stabilirea unor reguli transparente de contribuție și compensare;
- dezvoltarea sistemelor de date și avertizare pentru evaluarea riscurilor și constatarea rapidă a daunelor;

- stimularea investițiilor preventive în irigare, captare și stocare a apei, tehnologii și soiuri reziliente;
- evaluarea și reformarea sistemului antigrindină;
- automatizarea și digitalizarea sistemului de influențe active asupra proceselor hidrometeorologice;
- reducerea graduală a intervențiilor bugetare ad-hoc pentru compensarea pierderilor și orientarea resurselor spre prevenire, asigurare, irigare, tehnologii reziliente și mecanisme predictibile de partajare a riscurilor.

4.3.4. Procesare, industrie alimentară și infrastructură post-recoltare

Creșterea valorii adăugate va fi urmărită prin conectarea producției agricole la industria alimentară. Investițiile publice și private vor sprijini procesarea, depozitarea, refrigerarea, sortarea, ambalarea și logistica, cu accent pe produse competitive și pe reducerea pierderilor post-recoltare.

Rezultatul urmărit: mai puțină materie primă exportată neprocesat, pierderi post-recoltare reduse și mai multe locuri de muncă și venituri create în industria alimentară și în mediul rural. Pentru atingerea lui, Guvernul va:

- mobilizarea unui portofoliu de cel puțin 350 milioane euro prin programe naționale, fonduri europene, Livada Moldovei II, AGRI-M/IFAD IX și alte instrumente de finanțare;
- dezvoltarea etapizată a trei platforme agroalimentare regionale în Nord, Centru și Sud;
- sprijin pentru întreprinderile de procesare și pentru integrarea producătorilor mici și mijlocii în lanțuri valorice;
- investiții ținute în unități de depozitare, refrigerare, uscare, sortare, ambalare și logistică;
- stimularea inovării, eficienței energetice, automatizării și reducerii deșeurilor în industria alimentară;
- promovarea produselor cu indicație geografică, a brandurilor locale și a produselor cu potențial de export.

4.3.5. Siguranța alimentelor și accesul pe piața europeană

Siguranța alimentelor va constitui o condiție esențială pentru protejarea sănătății populației și creșterea competitivității produselor moldovenești pe piețele externe. ANSA va continua să consolideze și să eficientizeze controlul bazat pe risc, să modernizeze laboratoarele din domeniul sanitar-veterinar, al sănătății plantelor și al siguranței alimentelor și să asigure schimbul rapid de informații cu instituțiile europene.

Rezultatul urmărit: alimente mai sigure pentru consumatori, controale mai eficiente și mai multe categorii de produse moldovenești eligibile pentru piața Uniunii Europene. Acțiunile prioritare sunt:

- consolidarea capacității instituționale a ANSA privind implementarea cerințelor sanitare și fitosanitare;
- digitalizarea planificării, efectuării și raportării controalelor oficiale;
- consolidarea trasabilității produselor, animalelor și inputurilor utilizate în agricultură;
- dezvoltarea unui mecanism național de alertă rapidă după modelul european RASFF;
- extinderea monitorizării reziduurilor de pesticide și medicamente veterinare și modernizarea și fortificarea infrastructurii de laborator;
- operaționalizarea sistemului național și a complexului pentru gestionarea subproduselor de origine animală;
- sprijinirea producătorilor în procesul de conformare la standardele europene și obținerea accesului pe noi piețe;
- Crearea infrastructurii naționale pentru controlul calității și siguranței laptelui crud;
- Elaborarea și aprobarea programului național de monitorizare a unităților care produc produse de origine animală și a unităților care produc furaje.

4.3.6. Piață echitabilă, cooperare și dezvoltarea produsului local

Guvernul va consolida poziția producătorilor în raport cu intermediarii și rețelele comerciale. Politicile vor favoriza cooperarea, accesul transparent la piață și relațiile contractuale echitabile și vor proteja concurența și libertatea de alegere a consumatorului.

Rezultatul urmărit: o prezență mai mare a produselor autohtone pe piața internă, relații comerciale mai corecte și venituri mai stabile pentru producători. Implementarea se va concentra pe:

- aplicarea efectivă a legislației privind practicile comerciale neloiale în lanțul de aprovizionare agricol și alimentar;
- dezvoltarea lanțurilor scurte de aprovizionare, piețelor locale și mecanismelor de vânzare directă;
- susținerea formelor de cooperare între producători pentru colectare, procesare, negociere și comercializare;
- promovarea produselor agroalimentare autohtone și informarea consumatorilor privind originea și calitatea produselor;
- facilitarea accesului micilor producători la achiziții publice și la piețe, în limitele regulilor de concurență și siguranță alimentară;

- dialog regulat între producători, procesatori, retaileri și autorități pentru soluționarea barierelor comerciale;
- crearea cadrului legal pentru comercializarea produselor casnice.

4.3.7. Cunoaștere, digitalizare și servicii pentru fermieri

Modernizarea agriculturii depinde de accesul fermierilor la date, consultanță și tehnologie. Statul va integra serviciile într-un ecosistem digital unic și va dezvolta o rețea de consultanță și reprezentare capabilă să transfere rapid cunoștințe către exploatații.

Rezultatul urmărit: servicii mai rapide și mai transparente, decizii publice bazate pe date și fermieri care adoptă mai ușor tehnologii, practici și modele de afaceri competitive. Măsurile pentru atingerea rezultatului sunt:

- profil digital unic al fermierului și aplicarea principiului „date furnizate o singură dată statului”;
- digitalizarea principalelor fluxuri AIPA și MAIA și reducerea documentelor solicitate repetat;
- operaționalizarea Camerelor Agricole și dezvoltarea sistemului AKIS de cunoaștere și inovare agricolă;
- servicii de consultanță, formare și transfer tehnologic pentru cel puțin 2.000 de fermieri;
- un tablou unic de indicatori pentru investiții, venituri, productivitate, exporturi și impactul politicilor asupra fermierilor;
- evaluarea anuală a intervențiilor majore și simulări economice înaintea reformelor cu impact financiar semnificativ;
- standardizarea managementului, achizițiilor, monitorizării și raportării în unitățile de implementare a proiectelor și instituțiile subordonate.

4.3.8. Acvacultură și produse pescărești

Sectorul acvaculturii va fi dezvoltat ca sursă suplimentară de producție alimentară, investiții și locuri de muncă, în condiții de utilizare durabilă a resurselor de apă și de respectare a cerințelor sanitare și de trasabilitate.

Rezultatul urmărit: o producție piscicolă mai competitivă, produse trasabile și sigure și o integrare graduală a sectorului în piața europeană. Acest rezultat va fi obținut prin:

- implementarea Programului Strategic al Sectorului de Acvacultură 2026–2030;
- armonizarea legislației din domeniul pescuitului și acvaculturii;
- consolidarea trasabilității produselor pescărești și a controalelor sanitare;
- dezvoltarea capacităților de control la frontieră și combaterea comerțului neconform;
- stimularea investițiilor în ferme piscicole eficiente și în procesarea produselor de acvacultură.

DIMENSIUNEA EUROPEANĂ

Integrarea europeană va transforma până la aderare atât regulile, cât și instrumentele de sprijin ale sectorului agroalimentar. Reformele vor fi corelate cu Programul Național de Aderare, Programul Strategic al Politicii Agricole 2026–2030, Agenda de Reforme a Planului de Creștere și bugetul public.

Capitolul 11 – Agricultură și dezvoltare rurală. Prioritatea va fi instituirea sistemelor necesare Politicii Agricole Comune: Registrul Fermierilor, LPIS, IACS, mecanisme de plăți, controale și raportare, precum și reorganizarea AIPA pentru acreditare. Republica Moldova va dezvolta AKIS, FSDN și Camerele Agricole și va pregăti capacitatea de administrare a fondurilor europene.

Capitolul 12 – Siguranța alimentelor, politici sanitare și fitosanitare. Alinierea va viza controlul oficial bazat pe risc, trasabilitatea, laboratoarele, monitorizarea reziduurilor, sănătatea animală și vegetală, sistemul de alertă rapidă și gestionarea subproduselor de origine animală. Aplicarea efectivă a acestor reguli va determina accesul produselor moldovenești pe piața UE.

Capitolul 13 – Pescuit. Guvernul va armoniza legislația în domeniul pescuitului și acvaculturii, va consolida trasabilitatea produselor pescărești și capacitatea de control, inclusiv la frontieră, și va implementa Programul Strategic al Sectorului de Acvacultură 2026–2030.

Pregătirea producătorilor pentru standardele UE. Transpunerea acquis-ului va fi însoțită de perioade de tranziție, informare timpurie, consultare publică și instrumente financiare pentru investițiile de conformare. Atenția va fi concentrată în special asupra fermelor mici și mijlocii, pentru ca integrarea europeană să extindă accesul la piață și oportunitățile economice.

Perioade de tranziție și investiții. Pentru obligațiile care necesită costuri mari și infrastructură complexă, Guvernul va negocia perioade de tranziție justificate.

INDICATORII DE DEZVOLTARE

Indicator	Reper de bază	Obiectiv de dezvoltare până în 2029
Investiții publice și private mobilizate în sectorul agroalimentar	Portofoliu fragmentat, dependent de proiecte individuale	Cel puțin 350 milioane EUR mobilizate și gestionate printr-un portofoliu investițional integrat
Sisteme necesare Politicii Agricole Comune	Sisteme în dezvoltare și capacitate instituțională incompletă	Registrul Fermierilor, LPIS și IACS operaționale; AIPA reorganizată și pregătită pentru acreditare
Digitalizarea serviciilor pentru fermieri	Proceduri fragmentate și documente solicitate repetat	Minimum 80% din serviciile prioritare digitalizate și profil digital unic al fermierului funcțional
Orientarea sprijinului public spre investiții	Pondere ridicată a intervențiilor reactive și compensatorii	Minimum 70% din resursele intervențiilor investiționale orientate spre modernizare, procesare, irigare, tehnologizare și valoare adăugată
Reziliență climatică, irigare și riscuri	Infrastructură insuficientă, asigurare limitată și expunere ridicată la secetă	Programul Național de Reziliență operațional, investiții etapizate în irigare, Fondul Mutual Agricol funcțional și asigurări multirisic disponibile
Procesare și infrastructură post-recoltare	Capacitate limitată și export important de materie primă	Trei platforme agroalimentare regionale dezvoltate etapizat și investiții sporite în procesare, depozitare și logistică
Consultanță și transfer tehnologic	Servicii dispersate și acces inegal	Camere Agricole și AKIS operaționale; cel puțin 2.000 de fermieri beneficiari de consultanță și transfer de cunoștințe
Siguranța alimentelor și trasabilitate	Capacități instituționale și de laborator în consolidare	ANSA pregătită pentru acreditare ISO 17020, mecanism de alertă rapidă funcțional și complex național pentru subproduse de origine animală operațional

4.4. REINTEGRAREA ȚĂRII

Reintegrare pașnică prin convergență, drepturi și servicii pentru oameni

VIZIUNEA SECTORIALĂ

Obiectivul de dezvoltare al sectorului este avansarea pașnică și ireversibilă a reintegrării țării, prin consolidarea suveranității și integrității teritoriale, menținerea stabilității și apropierea treptată a raioanelor de est de spațiul constituțional. Politica de reintegrare va fi graduală, pragmatică, coordonată și orientată spre rezultate concrete pentru oameni.

Cele două maluri ale Nistrului vor fi apropiate prin convergență juridică, economică, fiscală, vamală, socială, educațională, culturală și informațională. Regulile naționale vor fi extinse gradual și previzibil, iar întreprinderile vor funcționa într-un cadru mai transparent și echitabil. Fondul de convergență va susține proiecte care reduc diferențele de infrastructură și servicii și sporesc atractivitatea reintegrării pașnice.

Cetățenii din regiunea transnistreană vor avea acces mai bun la drepturi, documente, educație, servicii sociale, medicale și administrative și la oportunitățile economice oferite de stat. Protejarea libertății de circulație, proprietății, educației în limba română, libertății de exprimare și a altor drepturi fundamentale va rămâne o prioritate permanentă.

Integrarea europeană va deveni principalul catalizator al convergenței. Guvernul va pregăti întreg teritoriul Republicii Moldova pentru aplicarea legislației și standardelor Uniunii Europene și va utiliza sprijinul partenerilor internaționali pentru proiecte, expertiză și soluții durabile. Politicile de reintegrare vor fi susținute de instituții mai puternice, coordonare interministerială și dialog constant cu comunitățile de pe ambele maluri.

OBIECTIVE MAJORE

- Menținerea păcii și stabilității, prin prevenirea incidentelor și gestionarea responsabilă a oricăror situații de tensiune.
- Fondul de convergență operațional și un portofoliu transparent de proiecte cu impact direct asupra comunităților și serviciilor publice.
- Aplicarea graduală și mai uniformă a cadrului juridic, fiscal, vamal, comercial și de mediu pe întreg teritoriul țării.
- Acces extins al cetățenilor din regiunea transnistreană la servicii publice, programe naționale, educație, protecție socială și oportunități economice.
- Un mediu de afaceri mai echitabil și mai transparent pentru operatorii economici de pe ambele maluri ale Nistrului.

- Drepturi și libertăți fundamentale mai bine protejate, cu mecanisme permanente de monitorizare, sesizare și intervenție.
- O coordonare guvernamentală mai puternică și politici sectoriale coerente, susținute de parteneriate internaționale și de procesul de aderare la Uniunea Europeană.

DIRECȚIILE PRIORITARE

4.4.1. Reglementare pașnică, stabilitate și securitate

Guvernul va continua eforturile pentru reîntregirea țării, cu respectarea suveranității, independenței și integrității teritoriale a Republicii Moldova.

Rezultatul urmărit: un proces de reglementare stabil și previzibil, cu riscuri reduse de escaladare și cu instituții capabile să protejeze pacea și securitatea cetățenilor. Măsurile de implementare vor fi:

- menținerea unui dialog funcțional pentru soluționarea problemelor concrete ale cetățenilor;
- consolidarea coordonării dintre instituțiile naționale de ordine publică, situații de urgență și reintegrare;
- monitorizarea permanentă a situației din Zona de Securitate și dezvoltarea mecanismelor de prevenire și răspuns la incidente;
- promovarea transformării mecanismului actual de menținere a păcii într-o misiune civilă internațională, în condițiile unei soluții politice agreeate;
- promovarea demilitarizării și democratizării regiunii transnistrene ca premise ale unei reglementări finale și durabile;
- protejarea populației și asigurarea continuității serviciilor esențiale în situații de criză cu impact asupra ambelor maluri;
- continuarea demersurilor de evacuare a trupelor și muniției Federației Ruse de pe teritoriul nostru suveran.

4.4.2. Convergență juridică, economică, fiscală și vamală

Reintegrarea va avansa prin extinderea graduală a spațiilor naționale comune și aplicarea echitabilă a regulilor. Tranziția va fi planificată, comunicată din timp și însoțită de mecanisme de adaptare pentru cetățeni și întreprinderi, astfel încât uniformizarea cadrului să reducă fraudele și distorsiunile și să mențină stabilitatea economică.

Rezultatul urmărit: un spațiu economic național mai transparent și echitabil, cu reguli comparabile pentru întreprinderile de pe ambele maluri și venituri publice administrate conform legislației naționale.

Măsurile prin care se va atinge acest rezultat sunt:

- implementarea graduală a Legii nr. 67 din 30 aprilie 2026 privind eliminarea facilităților fiscale nejustificate și aplicarea TVA și accizelor;
- aplicarea uniformă a normelor comerciale, vamale, fiscale, de mediu și a reglementărilor tehnice relevante;
- înregistrarea și activitatea transparentă a operatorilor economici din regiunea transnistreană în cadrul juridic al Republicii Moldova;
- alinierea treptată a regulilor privind circulația mărfurilor, serviciilor și plăților la standardele naționale și europene;
- consultarea mediului de afaceri și evaluarea impactului înaintea etapelor majore de convergență;
- cooperare interinstituțională pentru combaterea contrabandei, evaziunii fiscale și a circuitelor economice netransparente.

4.4.3. Fondul de convergență și investiții pentru comunități

Fondul de convergență va deveni principalul instrument financiar pentru reducerea decalajelor și apropierea comunităților. Investițiile vor fi selectate transparent, în baza impactului asupra cetățenilor, a contribuției la convergență și a sustenabilității serviciilor create.

Rezultatul urmărit: investiții vizibile care îmbunătățesc viața oamenilor, reduc diferențele dintre comunități și sporesc încrederea în avantajele reintegrării pașnice. Pentru atingerea lui, Guvernul va:

- operaționalizarea Fondului de convergență începând cu 1 ianuarie 2027;
- stabilirea unor reguli publice pentru selectarea, finanțarea, monitorizarea și evaluarea proiectelor;
- prioritizarea proiectelor în educație, sănătate, infrastructură locală, apă și sanitație, servicii sociale, cultură și conectivitate;
- cofinanțarea proiectelor locale, cu partenerii de dezvoltare și instrumentele europene relevante;
- publicarea periodică a progresului, beneficiarilor, cheltuielilor și rezultatelor fiecărui proiect.

4.4.4. Drepturi fundamentale și servicii publice pentru cetățeni

Politica de reintegrare va fi centrată pe cetățean. Guvernul va extinde accesul locuitorilor din regiunea transnistreană la serviciile și programele naționale și va utiliza toate instrumentele legale și diplomatice disponibile pentru protejarea drepturilor și libertăților fundamentale.

Rezultatul urmărit: mai puține bariere administrative și o protecție mai eficientă a drepturilor, astfel încât cetățenii să beneficieze de servicii și oportunități indiferent de malul Nistrului pe care locuiesc.

Acțiunile prioritare sunt:

- facilitarea accesului la acte de identitate, stare civilă și alte documente eliberate de autoritățile constituționale;
- extinderea accesului la prestații sociale, asigurări, servicii medicale, ocupare și programe de sprijin pentru familii;
- protejarea dreptului la libera circulație, proprietate, educație în limba română, libertate de exprimare și asociere;
- consolidarea mecanismelor de documentare, sesizare și soluționare a cazurilor de încălcare a drepturilor omului;
- asistență juridică și informare accesibilă pentru persoanele care întâmpină bariere administrative sau abuzuri;
- adaptarea serviciilor publice la nevoile locuitorilor din regiune și extinderea punctelor de acces fizic și digital.

4.4.5. Educație, cultură, informare și coeziune socială

Apropierea societății va fi susținută prin educație, cultură, acces la informație și contacte directe între oameni. Guvernul va crea mai multe oportunități pentru copii, tineri, profesioniști, organizații și comunități de a participa la programe comune și de a cunoaște beneficiile dezvoltării europene a Republicii Moldova.

Rezultatul urmărit: legături sociale mai puternice, mai multe oportunități pentru tineri și un spațiu informațional în care cetățenii pot lua decizii pe baza informațiilor corecte. Implementarea se va concentra pe:

- susținerea școlilor cu predare în limba română și protejarea accesului elevilor și profesorilor la educație în condiții sigure;
- extinderea ofertelor de studii, burse, formare profesională și programe pentru tinerii din regiunea transnistreană;
- dezvoltarea proiectelor culturale, educaționale, sportive și comunitare comune între cele două maluri;
- extinderea accesului la serviciile publice media și la informații corecte despre Republica Moldova și Uniunea Europeană;
- combaterea propagandei separatiste și a dezinformării prin comunicare publică credibilă și educație media;
- susținerea organizațiilor și inițiativelor civice care promovează dialogul, drepturile omului și coeziunea națională.

4.4.6. Coordonare guvernamentală și capacitate instituțională

Reintegrarea este o politică a întregului Guvern. După necesitate, ministerele și autoritățile vor integra dimensiunea reintegrării în politicile sectoriale.

Rezultatul urmărit: politici coerente și aplicate uniform, cu responsabilități clare, decizii bazate pe date și capacitate sporită de implementare în toate instituțiile relevante. Măsurile pentru atingerea rezultatului sunt:

- relansarea activității Comisiei guvernamentale pentru reintegrarea țării și examinarea periodică a progresului și blocajelor;
- desemnarea și consolidarea funcționarilor responsabili de problematica transnistreană în autoritățile administrației publice centrale;
- elaborarea planurilor sectoriale de convergență, cu termene, responsabilități și indicatori de rezultat;
- crearea unui sistem comun de date și monitorizare a politicilor, proiectelor, serviciilor și riscurilor;
- evaluarea impactului asupra reintegrării pentru reformele și investițiile naționale cu efect asupra regiunii;
- comunicare guvernamentală coordonată și consultarea autorităților locale, societății civile și mediului de afaceri.

4.4.7. Parteneriate internaționale pentru reintegrare

Guvernul va mobiliza sprijinul partenerilor internaționali pentru o reintegrare etapizată, durabilă și coordonată de autoritățile constituționale ale Republicii Moldova. Asistența externă va fi orientată spre proiecte de convergență, protejarea drepturilor, consolidarea instituțiilor și menținerea păcii.

Rezultatul urmărit: sprijin internațional mai bine coordonat, orientat spre prioritățile naționale și transformat în expertiză, investiții și garanții pentru o reglementare pașnică și durabilă. Acest rezultat va fi obținut prin:

- aprofundarea cooperării cu Uniunea Europeană, România, Ucraina, Statele Unite ale Americii, OSCE, ONU și alți parteneri relevanți;
- coordonarea asistenței externe cu prioritățile Guvernului și evitarea proiectelor care consolidează structuri paralele sau dependențe netransparente;
- atragerea expertizei pentru convergență juridică și economică, servicii publice, drepturile omului și comunicare strategică;
- mobilizarea finanțării pentru Fondul de convergență și pentru proiecte comune între comunități;
- promovarea consecventă, în plan extern, a unei soluții pașnice bazate pe suveranitatea și integritatea teritorială a Republicii Moldova;
- implicarea partenerilor în pregătirea întregului teritoriu al țării pentru aderarea la Uniunea Europeană.

DIMENSIUNEA EUROPEANĂ

Procesul de aderare la Uniunea Europeană va fi utilizat ca instrument principal de modernizare și convergență a întregului teritoriu al Republicii Moldova. Aplicarea acquis-ului va acoperi întregul teritoriu al țării; politicile, instituțiile și investițiile vor fi proiectate astfel încât Republica Moldova să fie pregătită pentru aderare în frontierele sale recunoscute internațional.

Pregătirea întregului teritoriu pentru aplicarea acquis-ului Uniunii Europene. După necesitate, ministerele vor include regiunea transnistreană în planurile sectoriale de implementare, în domenii precum fiscalitatea, vama, mediul, piața internă, transportul, energia, serviciile sociale și drepturile fundamentale.

Informarea cetățenilor de pe malul stang privind integrarea europeană. Guvernul va asigura informarea sistematică a actorilor relevanți din regiunea transnistreană despre noile reguli, termenele de aplicare și oportunitățile oferite cetățenilor și întreprinderilor, pentru a facilita adaptarea graduală la standardele europene.

Drepturile fundamentale și criteriile politice. Protejarea drepturilor omului, libertatea de exprimare, accesul la educația în limba română, accesul la justiție și democratizarea regiunii vor fi urmărite inclusiv ca parte a angajamentelor Republicii Moldova din procesul de aderare.

INDICATORII DE DEZVOLTARE

Indicator	Reper de bază	Obiectiv de dezvoltare până în 2029
Fondul de convergență	Mecanism în curs de instituire	Operațional de la 1 ianuarie 2027, cu reguli publice, portofoliu anual de proiecte și raportare transparentă a rezultatelor
Convergența fiscală și vamală	Regimuri diferențiate și aplicare neuniformă a unor obligații	Aplicarea etapizată a Legii nr. 67/2026 și a actelor subsecvente; reducerea facilităților nejustificate și extinderea regulilor uniforme
Coordonarea și capacitatea instituțională	Mecanisme de coordonare interinstituțională în curs de consolidare și resurse dedicate de extins	Comisia guvernamentală pentru reintegrare relansată; planuri sectoriale, funcționari responsabili în autoritățile relevante și sistem comun de monitorizare
Accesul cetățenilor la servicii publice	Acces în curs de extindere și proceduri administrative de simplificat	Mai multe programe și servicii naționale accesibile locuitorilor regiunii, puncte fizice și digitale extinse și raportare publică anuală

Indicator	Reper de bază	Obiectiv de dezvoltare până în 2029
Protejarea drepturilor fundamentale	Mecanisme de sesizare și intervenție dispersate	Mecanism permanent de monitorizare, documentare și referire a cazurilor, cu raport anual și evidența soluțiilor obținute
Pregătirea teritorială pentru aderarea la UE	Introducerea graduală a dimensiunii reintegrării în procesul de preluare și aplicare a acquis-ului	Foi sectoriale de convergență pentru implementarea standardelor UE pe întreg teritoriul țării
Dialog și stabilitate în Zona de Securitate	Platforme de dialog vulnerabile la blocaje și crize	Mecanisme de dialog și coordonare a crizelor funcționale, track-record public al problemelor soluționate și menținerea stabilității

4.5. AFACERI INTERNE

Comunități sigure și instituții care protejează cetățeanul

VIZIUNEA SECTORIALĂ

Obiectivul de dezvoltare al sectorului este un sistem al afacerilor interne modern, profesionist, rezilient și interoperabil, care anticipează riscurile, previne incidentele și intervine rapid pentru protejarea vieții, libertății și proprietății. Instituțiile vor acționa în serviciul cetățeanului, cu respectarea statului de drept, a drepturilor fundamentale și a standardelor Uniunii Europene.

Poliția va fi mai aproape de comunități, iar serviciile de ordine publică vor fi prestate la standarde comparabile în toate regiunile țării. Combaterea criminalității organizate, transfrontaliere și cibernetice va fi susținută de investigații specializate, analiză financiară, criminalistică digitală și cooperare operațională cu agențiile europene. Economia legală și mediul de afaceri vor fi mai bine protejate împotriva fraudelor, traficului, spălării banilor și atacurilor informatice.

Frontiera de stat va fi supravegheată prin tehnologii moderne, controale biometrice și proceduri compatibile cu guvernarea Schengen. Serviciile de migrație și azil vor fi mai simple și mai digitale, iar statul va avea capacitatea de a răspunde ordonat la fluxuri migratorii bruște și de a sprijini integrarea legală a străinilor.

Sistemul de protecție civilă și răspuns la situații de urgență va asigura avertizarea rapidă a populației, intervenții mai prompte și continuitatea serviciilor esențiale. Transformarea va fi susținută de personal calificat și integru, echipamente moderne, sisteme informaționale interoperabile și decizii bazate pe date. Prin aceste schimbări, Republica Moldova va contribui activ la spațiul european de libertate, securitate și justiție.

OBIECTIVE MAJORE

- Creșterea sentimentului de siguranță al cetățenilor și reducerea fenomenului infracțional, prin prevenire, prezență operativă și intervenții mai rapide.
- Capacități mai puternice de investigare a criminalității organizate, transfrontaliere și cibernetice, inclusiv de identificare și recuperare a produselor infracțiunii.
- O frontieră mai sigură și mai fluidă, cu supraveghere tehnologică extinsă, control biometric și controale de prima și a doua linie funcționale.
- Servicii de migrație și azil digitalizate și accesibile, cu proceduri clare, protecția persoanelor vulnerabile și capacitate de răspuns la creșterea fluxurilor migratorii.

- Comunități mai sigure și reducerea accidentelor rutiere grave, cu servicii polițienești comparabile în toate regiunile și interacțiuni mai transparente cu cetățenii.
- Intervenții mai rapide la incendii, calamități și alte situații de urgență, un sistem național de avertizare publică și comunități mai bine pregătite pentru riscuri.
- Instituții profesionale, integre și digitalizate, cu personal motivat, sisteme interoperabile și un track-record credibil pentru aderarea la Uniunea Europeană.

DIRECȚIILE PRIORITARE

4.5.1. Siguranță comunitară, ordine publică și siguranță rutieră

Serviciile de ordine publică vor fi organizate pornind de la necesitățile reale ale cetățenilor și comunităților. Poliția va funcționa pe baza prevenției, prezenței vizibile, analizei riscurilor și cooperării locale.

Rezultatul urmărit: comunități mai sigure, servicii polițienești accesibile și previzibile și o reducere constantă a riscurilor rutiere și a timpului de intervenție. Măsurile de implementare vor fi:

- dezvoltarea poliției comunitare și a parteneriatelor cu autoritățile locale, instituțiile publice, societatea civilă și mediul de afaceri;
- finalizarea procesului de dezvoltare a capacităților polițienești regionale integrate în regiunile Nord, Centru și Sud, pentru servicii specializate la standarde comparabile pe întreg teritoriul țării;
- modernizarea sectoarelor de poliție și extinderea unităților mobile, inclusiv în localitățile rurale și pentru persoanele cu mobilitate redusă;
- reducerea timpului de răspuns la apelurile cetățenilor prin îmbunătățirea organizării operative, a mobilității, a dotărilor și a utilizării eficiente a resurselor;
- extinderea activităților de prevenire a violenței, incidentelor în spațiul public și comportamentelor care afectează siguranța comunităților;
- accelerarea eforturilor de digitalizare și automatizare, inclusiv interconectarea sistemelor de evidență și control al traficului și orientarea intervențiilor spre reducerea accidentelor grave și protejarea pietonilor, copiilor și a altor participanți vulnerabili.

4.5.2. Combaterea criminalității organizate, transfrontaliere și cibernetice

Statul va concentra resursele asupra formelor de criminalitate care produc cele mai mari prejudicii oamenilor, economiei și securității naționale. Investigațiile operative, penale, financiare și digitale vor fi dezvoltate ca un lanț integrat, orientat spre destructurarea rețelelor și confiscarea beneficiilor ilegale.

Rezultatul urmărit: mai multe rețele criminale destructurate, investigații mai eficiente, active ilegale recuperate și o protecție sporită a cetățenilor și economiei legale. Măsurile prin care se va atinge acest rezultat sunt:

- consolidarea capacităților împotriva traficului de droguri, traficului de persoane, spălării banilor, criminalității cu arme de foc și altor forme grave de criminalitate organizată;
- dezvoltarea investigațiilor financiare paralele, a identificării, indisponibilizării, confiscării și recuperării produselor infracțiunii;
- dezvoltarea criminalisticii digitale, analizei datelor și tranzacțiilor electronice și examinării probelor informatice;
- prevenirea și investigarea fraudelor, atacurilor cibernetice și infracțiunilor comise prin platforme și servicii online;
- consolidarea capacităților de prevenire a terorismului, radicalizării, a finanțării terorismului și a utilizării veniturilor ilicite pentru susținerea activităților criminale;
- extinderea schimbului securizat de informații și a operațiunilor comune cu statele membre, Europol, Frontex și alte agenții relevante ale Uniunii Europene, inclusiv prin participarea la operațiuni comune;
- aplicarea proporțională a măsurilor operative intruzive și a forței. Intervențiile structurilor cu destinație specială și perchezițiile la sediile întreprinderilor vor fi utilizate atunci când există suspiciuni temeinice de criminalitate gravă, pericol pentru persoane, implicarea unor grupuri criminale sau risc real de distrugere a probelor, nu ca instrument de presiune în litigii fiscale, vamale sau administrative de rutină.

4.5.3. Managementul integrat al frontierei și pregătirea pentru Schengen

Frontiera de stat va fi modernizată gradual pentru a combina securitatea riguroasă cu circulația mai rapidă a persoanelor și bunurilor. Investițiile vor pregăti Republica Moldova pentru implementarea guvernantei Schengen și pentru protejarea, după aderare, a frontierei externe a Uniunii Europene.

Rezultatul urmărit: o frontieră mai sigură, controale uniforme și previzibile și timpi de așteptare mai reduși pentru cetățeni, transportatori și costuri administrative mai mici pentru comerțul legal. Pentru atingerea lui, Guvernul va:

- extinderea sistemelor fixe, mobile și aeriene de supraveghere și acoperirea tehnologică a segmentelor prioritare ale frontierei;
- operaționalizarea controlului biometric și a controalelor de prima și a doua linie în punctele de trecere deschise traficului internațional;
- modernizarea infrastructurii și dotarea punctelor de trecere cu echipamente conforme standardelor europene;
- extinderea controlului coordonat cu România și standardizarea procedurilor pentru reducerea timpului de așteptare;
- digitalizarea și interoperabilitatea sistemelor informaționale naționale și pregătirea conectării la sistemele europene relevante, în funcție de etapele procesului de aderare;
- dezvoltarea capacităților de prevenire a migrației ilegale, traficului de persoane, traficului de droguri și altor forme de criminalitate transfrontalieră.

4.5.4. Migrație, azil și integrarea străinilor

Serviciile de migrație și azil vor deveni mai accesibile, mai clare și mai eficiente, cu respectarea deplină a drepturilor fundamentale. Digitalizarea va reduce efortul administrativ al beneficiarilor și va menține verificările necesare pentru decizii legale și temeinice.

Rezultatul urmărit: proceduri mai simple și mai transparente, servicii accesibile și o capacitate mai bună de gestionare a migrației, azilului și integrării în condiții de legalitate și demnitate. Acțiunile prioritare sunt:

- operaționalizarea și dezvoltarea Sistemului informațional „Migrație”, cu schimb securizat de date și interoperabilitate cu alte sisteme publice;
- reducerea timpului de procesare și așteptare a cererilor depuse în ceea ce privește serviciile de migrație, extinderea posibilităților de depunere electronică a cererilor, de informare digitală și urmării stadiului solicitărilor;
- instituirea unor proceduri rapide și digitale de ședere și muncă pentru profesioniști cu înaltă calificare, antreprenori, investitori, cercetători și specialiști din domeniile cu deficit de competențe;
- simplificarea stabilirii temporare a cetățenilor Uniunii Europene, inclusiv printr-un regim bazat pe notificare, înregistrare fiscală și respectarea obligațiilor fiscale, cu eliminarea procedurilor administrative paralele, în limitele cerințelor de securitate și ale compatibilității cu acquis-ul european;
- dezvoltarea centrului multifuncțional din Chișinău pentru informare, consiliere și documentare într-un singur punct;
- îmbunătățirea condițiilor din centrele de recepție și custodie publică, cu protecție adecvată pentru persoanele vulnerabile;
- planuri de contingență, proceduri și capacități pentru creșteri bruște ale fluxurilor migratorii, valorificând experiența protecției temporare acordate persoanelor strămutate din Ucraina;
- dezvoltarea, împreună cu instituțiile competente, a unui mecanism coerent de integrare a străinilor și facilitarea participării lor legale la viața economică și socială.

4.5.5. Protecție civilă și răspuns la situații de urgență

Sistemul de prevenire și răspuns la situații de urgență va fi modernizat pentru a salva vieți, a reduce pagubele și a diminua diferențele de intervenție dintre mediul urban și cel rural. Accentul va fi pus pe prevenire, avertizare timpurie, mobilitate și coordonare.

Rezultatul urmărit: intervenții mai rapide, populație avertizată la timp, comunități mai bine pregătite și reducerea victimelor și a pierderilor materiale provocate de situațiile de urgență. Implementarea se va concentra pe:

- modernizarea tehnicii, vehiculelor, echipamentelor și infrastructurii Inspectoratului General pentru Situații de Urgență;
- dezvoltarea rețelei de unități și posturi de salvatori și pompieri și distribuirea resurselor în funcție de riscuri și timpii de răspuns;
- operaționalizarea unui sistem național de avertizare publică prin mai multe canale, cu mesaje clare și accesibile tuturor categoriilor populației;
- îmbunătățirea evaluării riscurilor și organizarea exercițiilor pentru autorități locale, instituții, întreprinderi și populație;
- consolidarea protecției civile și a planificării continuității serviciilor esențiale și funcțiilor statului în situații de criză;
- valorificarea deplină a Mecanismului de protecție civilă al Uniunii Europene și dezvoltarea echipelor și modulelor naționale pentru participare la misiuni internaționale.

4.5.6. Personal profesionist, integru și bine echipat

Resursa umană va fi principalul motor al modernizării sistemului afacerilor interne. Guvernul va construi un serviciu public de securitate bazat pe merit, competență, integritate și condiții de muncă ce permit personalului să își îndeplinească misiunile în siguranță și cu respect față de cetățean.

Rezultatul urmărit: personal mai stabil, mai bine pregătit și protejat, o cultură organizațională orientată spre performanță și interacțiuni mai corecte și transparente cu cetățenii. Măsurile pentru atingerea rezultatului sunt:

- atragerea și retenția personalului calificat prin politici de carieră, salarizare, formare și protecție socială adaptate responsabilităților și riscurilor;
- promovarea și ocuparea funcțiilor pe bază de merit, performanță, competențe profesionale și manageriale;
- formare continuă privind acquis-ul european, drepturile omului, comunicarea cu publicul, managementul crizelor și utilizarea tehnologiilor moderne;
- modernizarea echipamentelor individuale, a mijloacelor de transport și a dotărilor pentru misiuni cu grad sporit de risc;
- consolidarea mecanismelor interne de prevenire a corupției, de sesizare a încălcărilor și de asigurare a răspunderii pentru abuzuri;
- extinderea utilizării camerelor portabile pentru angajații care interacționează direct cu publicul, cu reguli clare de utilizare, protecția datelor și acces la înregistrări.

4.5.7. Digitalizare, interoperabilitate și decizii bazate pe date

Transformarea digitală va cuprinde întregul sistem al afacerilor interne. Tehnologia va simplifica serviciile pentru cetățeni, va accelera intervențiile și va permite autorităților să identifice mai devreme riscurile și să utilizeze resursele acolo unde impactul este cel mai mare.

Rezultatul urmărit: servicii mai rapide și mai simple, decizii fundamentate pe date, intervenții mai bine coordonate și un sistem informațional compatibil cu cerințele spațiului european de securitate. Acest rezultat va fi obținut prin:

- extinderea serviciilor electronice și aplicarea principiului „o singură dată”, astfel încât datele deținute deja de stat să fie preluate direct din sistemele publice;
- interoperabilitatea sistemelor MAI cu platformele guvernamentale și schimbul automatizat, securizat și trasabil de informații;
- operaționalizarea Platformei Integrate de Monitorizare pentru agregarea și procesarea centralizată a fluxurilor video;
- dotarea personalului din teren cu instrumente mobile, acces securizat la registre și tehnologii moderne de identificare biometrică;
- utilizarea analizei de date, evaluării riscurilor și tehnologiilor emergente pentru planificare, prevenire și management operațional;
- protecția sistemelor informaționale, securitatea cibernetică și respectarea strictă a regulilor privind datele cu caracter personal.

DIMENSIUNEA EUROPEANĂ

Aderarea la Uniunea Europeană va constitui cadrul principal de modernizare a sistemului afacerilor interne. Ministerul Afacerilor Interne va coordona implementarea Capitolului 24 „Justiție, libertate și securitate”, parte a Clusterului 1 „Valori fundamentale”, și va transforma alinierea normativă în rezultate operaționale verificabile pentru cetățeni și partenerii europeni.

Criteriile de referință intermediare și Foaia de parcurs privind statul de drept.

Guvernul va asigura un nivel avansat de îndeplinire a criteriilor de referință intermediare ale Capitolului 24 și implementarea integrală a acțiunilor din Foaia de parcurs până la sfârșitul anului 2027, pentru a avansa către închiderea negocierilor.

Aplicarea efectivă și track-record credibil. Progresul va fi măsurat prin investigații, operațiuni, cooperare, timpi de răspuns, protecția drepturilor și rezultate statistice care demonstrează tendințe pozitive și sustenabile.

Integrarea în cooperarea europeană de aplicare a legii. Schimbul de informații și cooperarea operațională cu Europol, Frontex, statele membre și alte agenții vor fi extinse, cu sisteme sigure, personal pregătit și participare la operațiuni comune.

Pregătirea pentru Schengen și sistemele europene. Managementul integrat al frontierei, controlul biometric, controlul de a doua linie, politica de vize și interoperabilitatea sistemelor vor fi dezvoltate gradual în conformitate cu acquis-ul și cerințele tehnice ale Uniunii Europene.

Migrație și azil conform standardelor europene. Procedurile, condițiile de recepție, protecția persoanelor vulnerabile, planurile de contingență și integrarea străinilor vor fi aliniate la standardele europene și însoțite de capacitatea reală de aplicare.

Protecție civilă europeană. Participarea la Mecanismul de protecție civilă al Uniunii Europene va fi valorificată pentru formare, exerciții, asistență în situații de criză și dezvoltarea capacității Republicii Moldova de a contribui la misiuni internaționale.

INDICATORII DE DEZVOLTARE

Indicator	Reper de bază	Obiectiv de dezvoltare până în 2029
Percepția populației privind siguranța generală	Nivelul măsurat în anul 2025	Creștere cu cel puțin 2 puncte procentuale față de anul 2025
Nivelul fenomenului infracțional	Nivelul înregistrat în anul 2025	Diminuare cu cel puțin 2,5 puncte procentuale față de anul 2025
Accidente rutiere raportate la 100 000 de locuitori	Rata înregistrată în anul 2025	Reducerea ratei accidentelor rutiere cu prioritate a accidentelor grave și a celor care implică participanți vulnerabili la trafic.
Acoperirea frontierei de stat cu tehnologii moderne de supraveghere	25% în anul 2025	60% până la sfârșitul anului 2029
Operaționalizarea controlului de a doua linie și control biometric în punctele de trecere stabilite în funcție de volumul traficului și nivelul de risc	0% operaționalizare completă în anul 2025	100% operaționalizare până la sfârșitul anului 2029

Indicator	Reper de bază	Obiectiv de dezvoltare până în 2029
Timpul mediu de intervenție la situații de urgență și excepționale	Media anilor 2021-2024	Reducere față de media de bază și diminuarea diferențelor dintre mediul urban și rural
Digitalizarea și interoperabilitate a serviciilor MAI	Sisteme și servicii încă fragmentate, cu solicitări repetate de date	Sistemul informațional „Migrație” și Platforma Integrată de Monitorizare operaționale; servicii electronice extinse și schimb automatizat de date
Capitolul 24 și Foia de parcurs privind statul de drept	Criterii de referință intermediare și acțiuni în implementare	Evaluare pozitivă a UE; trecerea la criteriile de referință de închidere a negocierilor și finalizarea implementării Foii de parcurs privind statul de drept în 2027

4.6. FINANȚE

Finanțe publice solide, transparente și orientate spre dezvoltare

VIZIUNEA SECTORIALĂ

Obiectivul de dezvoltare al sectorului este consolidarea unor finanțe publice sustenabile, capabile să susțină dezvoltarea economică, serviciile publice și investițiile necesare aderării la Uniunea Europeană. Politica bugetar-fiscală va menține echilibrul dintre stabilitate și dezvoltare, va reduce gradual deficitul, va proteja cheltuielile prioritare și va orienta resursele către investiții productive și reforme cu efect măsurabil pentru cetățeni.

Sistemul fiscal va deveni mai simplu, mai previzibil și mai favorabil investițiilor. Regimul de impozitare va lărgi baza fiscală, va reduce distorsiunile și va încuraja munca legală, reinvestirea și conformarea voluntară. Schimbările fiscale vor fi consultate din timp, însoțite de evaluări de impact și implementate gradual, astfel încât întreprinderile și gospodăriile să se adapteze în condiții de stabilitate și predictibilitate.

Bugetul public va fi administrat în baza performanței. Revizuirile sistematice ale cheltuielilor vor identifica economii și oportunități de realocare a resurselor către educație, sănătate, protecție socială, infrastructură și alte priorități naționale. Investițiile capitale vor fi selectate după impact, maturitate și capacitate de implementare, iar fondurile europene vor fi integrate în planificarea bugetară și monitorizate cu aceleași standarde de transparență și control.

Relația contribuabilului cu fiscalul și vama va fi predominant digitală, simplă și previzibilă. Datele vor fi furnizate statului o singură dată, deciziile vor fi bazate pe risc, iar autoritățile vor preveni erorile prin îndrumare și servicii accesibile. Achizițiile publice, controlul financiar, auditul și protecția intereselor financiare ale Uniunii Europene vor oferi garanția că banii publici sunt utilizați legal, eficient și în interesul cetățeanului.

OBIECTIVE MAJORE

- Reducerea graduală și credibilă a deficitului bugetar, menținerea datoriei publice la un nivel sustenabil și consolidarea capacității statului de a răspunde la crize.
- Un sistem fiscal mai simplu și mai echitabil, care încurajează investițiile și conformarea, majorează veniturile publice și susține competitivitatea.
- Cheltuieli publice mai eficiente, prin revizuri sistematice, bugetare bazată pe performanță și realocarea resurselor din programe cu impact redus către priorități naționale.

- Investiții publice mai bine pregătite și o capacitate sporită de absorbție, gestionare, control și raportare a fondurilor Uniunii Europene.
- Servicii fiscale și vamale integral digitale, cu proceduri mai rapide și mai simple și cu interacțiune directă redusă dintre contribuabil și autoritate.
- Achiziții publice mai competitive și transparente, audit și control financiar consolidate și protecția efectivă a intereselor financiare ale statului și ale Uniunii Europene.
- Management modern al datoriei, trezoreriei și riscurilor fiscale, care reduce costurile de finanțare și pregătește Republica Moldova pentru accesarea piețelor internaționale de capital.

DIRECȚIILE PRIORITARE

4.6.1. Sustenabilitate fiscal-bugetară și reziliența finanțelor publice

Politica fiscal-bugetară va asigura finanțarea priorităților Guvernului și va proteja sustenabilitatea finanțelor publice pe termen lung. Consolidarea va fi graduală și compatibilă cu investițiile necesare dezvoltării și aderării la Uniunea Europeană.

Rezultatul urmărit: finanțe publice stabile, politici credibile și capacitatea de a finanța prioritățile naționale și de a răspunde la crize, menținând echilibre sustenabile. Măsurile de implementare vor fi:

- reducerea graduală a deficitului bugetar și consolidarea regulilor fiscale, cu obiective multianuale clare și raportare transparentă;
- corelarea cadrului bugetar pe termen mediu cu Programul Național de Aderare, Agenda de Reforme și Planul de Creștere al Uniunii Europene;
- evaluarea obligatorie a impactului bugetar și a surselor de finanțare pentru inițiativele care generează cheltuieli sau reduc venituri;
- protejarea cheltuielilor prioritare și crearea unor rezerve adecvate pentru șocuri economice, energetice, climatice și de securitate;
- monitorizarea sistematică a riscurilor fiscale provenite din garanții, parteneriate public-private, autorități locale și întreprinderi de stat;
- alinierea treptată a planificării și raportării fiscal-bugetare la cerințele Uniunii Europene.

4.6.2. Sistem fiscal simplu, echitabil și favorabil investițiilor

Reforma fiscală va urmări simplitatea, conformarea, comoditatea și competitivitatea. Impozitarea va fi mai ușor de înțeles și de administrat, iar tratamentul fiscal va reduce privilegiile nejustificate și distorsiunile care afectează investițiile și concurența.

Rezultatul urmărit: un sistem fiscal mai previzibil și mai echitabil, care susține investițiile și crește veniturile publice prin conformare și dezvoltare economică.

Măsurile prin care se va atinge acest rezultat sunt:

- adoptarea unui nou Cod fiscal, conform standardelor europene, care să ducă la simplificarea structurii impozitelor, a cotelor și a obligațiilor de raportare, cu reguli clare și ușor de aplicat;
- lărgirea bazei de impozitare prin reducerea graduală a scutirilor și tratamentelor regresive sau ineficiente;
- orientarea sistemului fiscal spre investiții, reinvestire, acumularea capitalului și munca legală, prin mutarea graduală a poverii către baze mai puțin dăunătoare competitivității, cu măsuri predictibile și evaluate după efectul asupra investițiilor, ocupării și veniturilor publice;
- alinierea graduală a TVA, accizelor și impozitării directe la acquis-ul Uniunii Europene, cu perioade de tranziție și măsuri de adaptare acolo unde sunt necesare;
- simplificarea achitărilor la buget, prin efectuarea plăților într-un singur cont pentru toate plățile fiscale și lansarea declarațiilor fiscale precompletate pentru IMM-uri;
- demararea restituirii TVA-ului istoric acumulat în cont, prioritizând agenții economici de bună credință și cei cu e-factură;
- evaluarea periodică a facilităților fiscale și a schemelor de ajutor de stat după impactul economic, social și bugetar;
- consultarea timpurie și predictibilă a mediului de afaceri, sindicatelor, autorităților locale și societății civile asupra modificărilor majore.

4.6.3. Administrare fiscală și vamală digitală, bazată pe risc

Serviciul Fiscal de Stat și Serviciul Vamal vor trece la o administrare centrată pe contribuabil. Digitalizarea, analiza de risc și interoperabilitatea vor permite controale mai bine ținute și servicii mai rapide pentru cei care se conformează.

Rezultatul urmărit: servicii rapide și accesibile, costuri mai mici de conformare, controale mai bine orientate și creșterea colectării prin reducerea fraudei și stimularea conformării voluntare. Pentru atingerea lui, Guvernul va:

- digitalizarea integrală a declarării, plăților, restituirilor, deciziilor și comunicării cu contribuabilii și operatorii economici;
- interconectarea sistemelor fiscale și vamale cu platformele guvernamentale și cu sistemele informaționale ale Uniunii Europene;
- aplicarea principiului „o singură dată”, eliminând solicitarea repetată a datelor deținute deja de autorități;
- extinderea analizei de risc, a controalelor tematice și a Programului de conformare voluntară în sectoarele cu risc ridicat;
- reducerea decalajului de TVA, combaterea evaziunii și economiei informale și consolidarea capacităților de investigare a fraudelor fiscale și vamale;

- extinderea Programului Operator Economic Autorizat și a culoarelor verzi pentru operatorii de încredere, concomitent cu sancțiuni proporționale pentru abateri minore;
- instituirea unui mecanism comun între Guvern, Banca Națională, autoritățile competente și sectorul financiar pentru simplificarea cerințelor de conformare și verificare a sursei fondurilor pentru cetățenii, diaspora, investitorii și întreprinderile legitime, pe baza riscului real, menținând controale stricte împotriva spălării banilor, încălcării sancțiunilor, finanțării politice ilegale și criminalității organizate;
- ghidare proactivă și educație fiscală pentru IMM-uri, antreprenori independenți și cetățeni, cu prevenirea erorilor înaintea sancționării.

4.6.4. Eficiența cheltuielilor și bugetare bazată pe performanță

Fiecare program bugetar va fi evaluat prin rezultatele produse pentru cetățeni. Revizuirile de cheltuieli vor deveni un instrument permanent de identificare a economiilor, eliminare a suprapunerilor și realocare a banilor către intervențiile cu impact mai mare.

Rezultatul urmărit: mai multă valoare pentru fiecare leu public, utilizarea mai eficientă a resurselor și finanțarea mai bună a programelor care produc rezultate concrete pentru oameni. Acțiunile prioritare sunt:

- operaționalizarea mecanismului de revizuire sistematică a cheltuielilor și acoperirea treptată a tuturor sectoarelor bugetare;
- inițierea revizuirilor în domeniile cu pondere bugetară mare, inclusiv protecție socială, sănătate, subvenții și aparatul administrativ;
- transformarea recomandărilor din revizuri în decizii bugetare, reorganizări de programe și realocări verificabile;
- îmbunătățirea indicatorilor de performanță și legarea mai clară a alocărilor de rezultate, beneficiari și calitatea serviciilor;
- raționalizarea subvențiilor și ajutoarelor de stat care au eficiență redusă sau sunt incompatibile cu regulile europene;
- transformarea revizuirilor de cheltuieli în decizii concrete de restructurare, comasare sau lichidare a instituțiilor și programelor cu funcții suprapuse ori impact redus, cu reducerea graduală a costului aparatului administrativ și protejarea funcțiilor esențiale ale statului;
- implementarea unei salarizări bugetare mai echitabile și coerente, cu corectarea discrepanțelor în limite sustenabile fiscal.

4.6.5. Investiții publice și valorificarea fondurilor europene

Investițiile publice vor fi planificate ca un portofoliu național unitar, corelat cu resursele bugetare și europene. Proiectele vor intra în buget după evaluarea

impactului, maturității, costului pe întreg ciclul de viață și capacității instituțiilor de a le implementa.

Rezultatul urmărit: proiecte publice mai bine pregătite și finalizate la timp, absorbție sporită a fondurilor europene și investiții care contribuie direct la creșterea economică și convergență. Implementarea se va concentra pe:

- includerea în buget a proiectelor capitale evaluate și prioritizate prin mecanismul național pentru investiții publice;
- orientarea unei părți substanțiale a deficitului către investiții productive care sporesc potențialul economiei și calitatea serviciilor;
- pregătirea unui portofoliu matur de proiecte pentru Planul de Creștere, fondurile de preaderare și viitoarele instrumente de coeziune;
- consolidarea capacității de programare, cofinanțare, gestiune, raportare, control și audit al fondurilor Uniunii Europene;
- monitorizarea publică a costurilor, termenelor și progresului proiectelor și intervenția timpurie în cazul întârzierilor sau depășirilor de buget;
- asigurarea resurselor pentru întreținerea și funcționarea investițiilor după finalizarea construcției sau achiziției.

4.6.6. Achiziții publice, control financiar și protecția banilor europeni

Integritatea și eficiența utilizării banului public vor fi consolidate pe întregul lanț, de la planificarea achiziției și atribuirea contractului până la recepție, audit și recuperarea prejudiciilor.

Rezultatul urmărit: achiziții mai competitive, mai puține nereguli, control și audit mai eficiente și încredere sporită în capacitatea Republicii Moldova de a administra fonduri naționale și europene. Măsurile pentru atingerea rezultatului sunt:

- modernizarea cadrului de achiziții publice și sectoriale și extinderea proceselor electronice pe toate etapele relevante;
- creșterea concurenței, transparenței și accesului întreprinderilor mici și mijlocii la contractele publice;
- profesionalizarea și certificarea specialiștilor în achiziții și dezvoltarea achizițiilor centralizate pentru bunuri și servicii standardizate;
- consolidarea controlului financiar public intern, a responsabilității manageriale și a auditului intern în autoritățile publice;
- întărirea auditului extern și urmărirea implementării recomandărilor Curții de Conturi;
- operaționalizarea mecanismelor de prevenire, detectare și raportare a neregulilor și fraudelor care afectează interesele financiare ale Uniunii Europene și cooperarea efectivă cu OLAF;
- publicarea datelor privind achizițiile, contractele, beneficiarii și execuția, într-un format accesibil și reutilizabil.

4.6.7. Datorie publică, trezorerie și transparență fiscală

Managementul datoriei și lichidității statului va urmări reducerea costurilor, diversificarea surselor de finanțare și diminuarea riscurilor. Cetățenii și investitorii vor avea acces la informații clare despre buget, datorie și utilizarea resurselor publice.

Rezultatul urmărit: costuri de finanțare mai mici, lichiditate gestionată prudent, o bază mai diversă de investitori și transparență sporită asupra finanțelor statului. Acest rezultat va fi obținut prin:

- diversificarea instrumentelor de datorie, extinderea scadențelor și consolidarea sistemului de dealeri primari;
- substituirea graduală a finanțării interne costisitoare cu resurse externe concesionale, atunci când condițiile sunt avantajoase pentru stat;
- pregătirea instituțională, juridică și tehnică pentru prima emisiune de euroobligațiuni, în condiții de sustenabilitate și transparență;
- optimizarea trezoreriei și prognozei fluxurilor de numerar pentru reducerea împrumuturilor de urgență și a soldurilor neproductive;
- dezvoltarea pieței interne a valorilor mobiliare de stat și extinderea accesului cetățenilor și investitorilor instituționali la instrumente sigure;
- publicarea unui „Buget pentru cetățeni”, a datelor privind execuția bugetară, datoria și riscurile fiscale în format clar, comparabil și deschis.

DIMENSIUNEA EUROPEANĂ

Integrarea europeană va transforma integral cadrul fiscal, vamal, financiar și bugetar al Republicii Moldova. Ministerul Finanțelor va coordona reformele din capitolele privind achizițiile publice, controlul financiar, libera circulație a capitalului, serviciile financiare, fiscalitatea, politica economică și monetară, uniunea vamală și dispozițiile financiare și bugetare.

Fiscalitate și uniune vamală. TVA, accizele, impozitarea directă și procedurile vamale vor fi aliniate progresiv la acquis, iar sistemele informaționale ale Serviciului Fiscal de Stat și Serviciului Vamal vor deveni interoperabile cu infrastructura tehnică a Uniunii Europene.

Achiziții publice și control financiar. Cadrul de achiziții, control financiar public intern, audit intern și extern și responsabilitatea managerială vor fi consolidate pentru a îndeplini criteriile Clusterului 1 și a garanta integritatea utilizării fondurilor publice.

Protecția intereselor financiare ale Uniunii Europene. Republica Moldova va dezvolta structurile, procedurile și cooperarea necesare prevenirii și investigării fraudelor și neregulilor, raportării către instituțiile europene și cooperării cu OLAF.

Libera circulație a capitalului și servicii financiare. Liberalizarea fluxurilor de capital, infrastructura de plăți, piața de capital, fondurile de investiții și finanțele digitale vor fi dezvoltate în conformitate cu standardele europene, valorificând participarea la SEPA.

Politică economică și monetară. Cadrul bugetar pe termen mediu, regulile fiscale, prognoza și raportarea vor fi apropiate de mecanismele europene de coordonare economică, în cooperare cu Banca Națională a Moldovei.

Resurse proprii și fonduri europene. Statul va construi capacitatea de calcul, colectare, control, audit și raportare a viitoarelor contribuții la bugetul Uniunii Europene și va pregăti sistemele pentru administrarea fondurilor de preaderare și, ulterior, de coeziune.

Transpunerea legislației europene va fi însoțită de evaluarea impactului, consultarea contribuabililor, perioade de tranziție justificate și investiții în oameni și sisteme.

INDICATORII DE DEZVOLTARE

Indicator	Reper de bază	Obiectiv de dezvoltare până în 2029
Deficitul bugetar raportat la PIB	Nivelul înregistrat în anul 2026	Reducere cu cel puțin 2 puncte procentuale față de nivelul din 2026
Încasările fiscale raportate la PIB	Nivelul înregistrat în anul 2026	Majorare cu cel puțin 2 puncte procentuale până în 2028 și menținerea progresului
Revizuri majore ale cheltuielilor	Mecanism instituționalizat, cu aplicare la început de ciclu	Cel puțin 10 revizuri majore finalizate până în 2029, cu măsuri de realocare urmărite
Interacțiuni fiscale și vamale digitalizate	Servicii și procese încă parțial fragmentate	100% din interacțiunile prioritare digitalizate până în 2028, cu aplicarea principiului „o singură dată”
Investiții publice evaluate înainte de includerea în buget	Aplicare neuniformă a mecanismului de evaluare	Toate proiectele capitale noi de anvergură evaluate, prioritizate și monitorizate prin cadrul național

Indicator	Reper de bază	Obiectiv de dezvoltare până în 2029
Achiziții publice electronice și profesionale	Digitalizare și profesionalizare parțiale	Procese electronice extinse pe întreg ciclul relevant și sistem funcțional de certificare a specialiștilor
Sisteme fiscale și vamale interoperabile cu UE	Programe de modernizare în implementare	Sisteme prioritare operaționale și pregătite pentru schimbul de date cu platformele Uniunii Europene
Pregătirea pentru accesarea piețelor internaționale de capital	Finanțare predominant internă și concesională	Pregătire deplină pentru a putea emite euroobligațiuni până în 2028, condiționată de oportunitatea financiară
Capacitatea de gestiune și protecție a fondurilor UE	Structuri și proceduri în consolidare	Sisteme funcționale de gestiune, control, audit și raportare conforme cerințelor UE

4.7. JUSTIȚIE

Justiție independentă, rapidă și egală pentru fiecare

VIZIUNEA SECTORIALĂ

Obiectivul de dezvoltare al sectorului este un sistem de justiție independent, integru și eficient, capabil să garanteze supremația legii și egalitatea tuturor în fața acesteia. Reforma va fi evaluată prin experiența cetățeanului: cât de ușor ajunge la justiție, cât durează examinarea unei cauze, cât de previzibilă este practica judiciară și câtă încredere inspiră instituțiile.

Independența justiției va fi susținută de mecanisme credibile de integritate, selecție și evaluare profesională. Procesele extraordinare de evaluare vor fi finalizate, funcțiile vacante vor fi ocupate prin concursuri transparente, iar consiliile de autoadministrare vor dispune de capacitatea necesară pentru a garanta independența, responsabilitatea și performanța sistemului judecătoresc și al procuraturii.

Actul de justiție va deveni uniformizat și mai previzibil. Reforma Curții Supreme de Justiție, reorganizarea instanțelor și procuraturilor, managementul modern al dosarelor și dezvoltarea practicii judiciare unitare vor reduce întârzierile și stocurile de cauze. Infrastructura fizică și digitală va permite judecătorilor, procurorilor și personalului auxiliar să lucreze eficient, iar cetățenilor și întreprinderilor să interacționeze mai simplu cu sistemul.

Combaterea corupției și a fraudelor financiare va produce rezultate verificabile: investigații profesionale, cauze examinate într-un termen rezonabil, sancțiuni proporționale și bunuri infracționale identificate, confiscate și reutilizate în interes public. Protecția victimelor, asistența juridică, medierea, probațiunea și reintegrarea socială vor consolida dimensiunea umană a justiției.

Prin aplicarea efectivă a standardelor europene, executarea hotărârilor Curții Europene a Drepturilor Omului și dezvoltarea cooperării judiciare, Republica Moldova va fi pregătită să funcționeze ca parte a spațiului juridic european.

OBIECTIVE MAJORE

- Finalizarea evaluării extraordinare și consolidarea mecanismelor permanente de integritate, selecție, evaluare și răspundere pentru judecători și procurori.
- Reducerea duratei proceselor și a stocului de dosare restante, o practică judiciară mai unitară și servicii judiciare comparabile în toate regiunile țării.
- Instituții anticorupție și de urmărire penală cu competențe clare, cooperare funcțională și rezultate verificabile în cauzele de corupție la nivel înalt și fraude financiare.

- Un sistem eficient de identificare, sechestrare, confiscare, administrare și reutilizare socială a bunurilor infracționale.
- Acces mai ușor la justiție pentru cetățeni și întreprinderi, inclusiv prin asistență juridică, mediere, protecția victimelor și servicii adaptate grupurilor vulnerabile.
- Condiții penitenciare mai sigure și mai apropiate de standardele europene, utilizarea mai largă a alternativelor la detenție și reintegrarea mai eficientă a persoanelor condamnate.
- Justiție digitală, infrastructură modernizată și profesioniști pregătiți să aplice dreptul Uniunii Europene și noile instrumente de cooperare judiciară.

DIRECȚIILE PRIORITARE

4.7.1. Independența, integritatea și responsabilitatea justiției

Independența sistemului va fi consolidată împreună cu responsabilitatea profesională și integritatea actorilor săi. Intervențiile politice sau administrative în actul de justiție vor fi prevenite prin reguli clare, instituții de autoadministrare funcționale și procese transparente de carieră.

Rezultatul urmărit: instituții independente și responsabile, funcții ocupate de profesioniști integri și creșterea încrederii cetățenilor în imparțialitatea justiției. Măsurile de implementare vor fi:

- finalizarea evaluării extraordinare a judecătorilor și procurorilor, cu respectarea garanțiilor procedurale și utilizarea rezultatelor pentru consolidarea instituțiilor;
- consolidarea mecanismelor ordinare de verificare a integrității, evaluare profesională, disciplină și răspundere;
- ocuparea funcțiilor vacante prin proceduri meritocratice, transparente și desfășurate în termene previzibile;
- întărirea capacității Consiliului Superior al Magistraturii, Consiliului Superior al Procurorilor și organelor specializate ale acestora;
- politici sustenabile de recrutare și retenție a judecătorilor, procurorilor, grefierilor, asistenților și personalului auxiliar.

4.7.2. Calitatea, celeritatea și previzibilitatea actului de justiție

Cetățenii și întreprinderile trebuie să primească soluții motivate și previzibile într-un termen rezonabil. Performanța va fi gestionată prin date, standarde de durată, distribuirea echilibrată a volumului de lucru și o infrastructură judiciară adaptată noii hărți a instanțelor și procuraturilor.

Rezultatul urmărit: procese mai scurte, mai puține cauze restante, soluții mai coerente și un sistem judiciar care oferă certitudine juridică cetățenilor și economiei.

Măsurile prin care se va atinge acest rezultat sunt:

- implementarea deplină a reformei Curții Supreme de Justiție și consolidarea rolului său în asigurarea practicii judiciare unitare;
- monitorizarea duratei cauzelor, identificarea întârzierilor sistemice și reducerea stocurilor de dosare restante;
- implementarea reformei hărții instanțelor judecătorești și a procuraturilor, cu acces teritorial și utilizarea eficientă a resurselor;
- management modern al instanțelor și procuraturilor, indicatori de performanță instituțională și distribuirea echitabilă a cauzelor;
- extinderea specializării în domenii complexe, inclusiv corupție, criminalitate financiară, insolvență, proprietate intelectuală și dreptul Uniunii Europene;
- specializarea și accelerarea examinării litigiilor comerciale, fiscale, de insolvență și de protecție a proprietății, precum și executarea efectivă și în termen a hotărârilor judecătorești, pentru a oferi cetățenilor și investitorilor certitudine juridică;
- consolidarea executării hotărârilor judecătorești și a mecanismelor de prevenire a neexecutării sau executării tardive;
- modernizarea formării inițiale și continue și dezvoltarea competențelor privind dreptul UE, justiția digitală, managementul cauzelor și drepturile omului.

4.7.3. Acces la justiție, drepturile omului și protecția victimelor

Justiția va fi organizată în jurul nevoilor persoanei. Barierele financiare, geografice, fizice și digitale vor fi reduse, iar persoanele vulnerabile și victimele infracțiunilor vor beneficia de informare, reprezentare și protecție efectivă.

Rezultatul urmărit: drepturi protejate efectiv, servicii juridice mai accesibile și mai puține încălcări sistemice care ajung la CEDO. Implementarea se va concentra pe:

- specializarea sistemului de justiție în examinarea și instrumentarea cazurilor de violență, prin consolidarea capacităților judecătorilor, procurorilor și altor profesioniști, pentru asigurarea unui răspuns prompt, coordonat și centrat pe nevoile victimelor adulte și ale copiilor;
- modernizarea asistenței juridice garantate de stat și orientarea resurselor către persoanele care au nevoie de sprijin pentru a-și apăra efectiv drepturile;
- aplicarea noilor mecanisme privind extinderea medierii și arbitrajului;
- servicii integrate de informare, referire, protecție și asistență pentru victimele infracțiunilor, cu atenție sporită copiilor și victimelor violenței;
- accesibilizarea instanțelor și serviciilor pentru persoanele cu dizabilități și asigurarea adaptărilor procedurale necesare;
- executarea integrală și în termen a hotărârilor Curții Europene a Drepturilor Omului și eliminarea cauzelor structurale care generează încălcări repetate;
- consolidarea instituțiilor și mecanismelor de protecție a drepturilor fundamentale, inclusiv prin dialog cu societatea civilă.

4.7.4. Combaterea corupției la nivel înalt și a fraudelor financiare

Reforma instituțională va clarifica rolurile, va elimina suprapunerile și va întări cooperarea dintre instituțiile responsabile. Legile și reorganizările vor fi validate prin rezultate operaționale și judiciare.

Rezultatul urmărit: instituții anticorupție funcționale, cauze complexe investigate și judecate mai eficient și o reducere reală a impunității pentru corupția la nivel înalt. Pentru atingerea lui, Guvernul va:

- operaționalizarea noilor competențe ale Centrului Național Anticorupție, Procuraturii Anticorupție și Procuraturii pentru Combaterea Criminalității Organizate și Cauze Speciale;
- specializarea investigatorilor, procurorilor și judecătorilor pentru cauze de corupție, fraudă financiară, spălare a banilor și îmbogățire ilicită;
- echipe comune și schimb rapid de informații între instituțiile de investigare, serviciile fiscale și vamale, autoritățile de integritate și partenerii externi;
- prioritizarea cauzelor cu prejudiciu mare, funcții publice înalte și impact sistemic asupra instituțiilor;
- management al cauzelor bazat pe termene și rezultate, raportare statistică unitară și publicarea periodică a unui track-record credibil;
- protecția avertizorilor, martorilor și victimelor și consolidarea garanțiilor împotriva presiunilor sau represaliilor.

4.7.5. Recuperarea și reutilizarea bunurilor infracționale

Privarea infractorilor de beneficiile obținute ilegal va deveni un rezultat central al politicii penale. Statul va urmări bunurile de la etapa inițială a investigației până la confiscare, administrare și utilizare în folosul comunității.

Rezultatul urmărit: mai multe produse ale infracțiunii recuperate, prejudicii restituite și bunuri confiscate transformate în resurse pentru servicii publice și comunități.

Acțiunile prioritare sunt:

- consolidarea investigațiilor financiare paralele și a capacității de identificare a bunurilor în țară și peste hotare;
- aplicarea eficientă a sechestrului, confiscării speciale și extinse și a instrumentelor europene privind înghețarea și confiscarea;
- cooperare operațională între ARBI, procurori, instanțe, fisc, vamă, instituții financiare și parteneri internaționali;
- administrarea profesionistă a bunurilor sechestrate, pentru păstrarea valorii și reducerea costurilor suportate de stat;
- instituționalizarea mecanismului de reutilizare socială sau în interes public a bunurilor confiscate;
- raportare publică unitară privind bunurile identificate, sechestrate, confiscate, valorificate și reutilizate.

4.7.6. Sistem penitenciar, probațiune și reintegrare socială

Executarea pedepselor va proteja societatea și va reduce recidiva. Condițiile de detenție vor fi apropiate de standardele europene, iar educația, munca, tratamentul și sprijinul după liberare vor pregăti persoanele pentru o revenire responsabilă în comunitate.

Rezultatul urmărit: condiții mai sigure și mai umane, o rată mai mare de ocupare și participare în programe, reintegrare mai bună și reducerea riscului de recidivă. Măsurile pentru atingerea rezultatului sunt:

- modernizarea infrastructurii penitenciare și diminuarea supraaglomerării, inclusiv prin proiecte investiționale gestionate profesionist;
- îmbunătățirea condițiilor de detenție, serviciilor medicale, sănătății mintale, siguranței și prevenirii violenței în penitenciare;
- extinderea muncii remunerate, educației, formării profesionale și programelor de schimbare comportamentală pentru persoanele condamnate;
- dezvoltarea probațiunii și utilizarea măsurilor neprivative de libertate pentru cazurile în care acestea protejează mai eficient comunitatea;
- planuri individuale de reintegrare, cooperare cu autoritățile locale, serviciile sociale, ocuparea forței de muncă și organizațiile comunitare;
- sprijinirea personalului penitenciar și de probațiune prin formare, condiții de muncă, integritate și management bazat pe performanță.

4.7.7. Justiție digitală, infrastructură și profesii juridice

Transformarea digitală și investițiile vor susține toate celelalte reforme. Serviciile vor putea fi accesate de la distanță, datele vor circula securizat între instituții, iar proiectele de infrastructură vor fi planificate și executate unitar.

Rezultatul urmărit: servicii mai rapide și accesibile, investiții implementate coerent, instituții interoperabile și profesioniști capabili să aplice standardele europene.

Acest rezultat va fi obținut prin:

- extinderea sistemului informațional „e-Dosar judiciar”, depunerea electronică a documentelor, accesul la dosar și comunicarea digitală cu participanții;
- dezvoltarea sistemelor informaționale în cadrul procuraturii, penitenciarelor și sistemului de probațiune;
- ședințe și acte procedurale la distanță acolo unde sunt compatibile cu dreptul la un proces echitabil;
- crearea unei unități specializate pentru planificarea și implementarea integrată a investițiilor în infrastructura sistemului justiției;
- modernizarea clădirilor instanțelor, procuraturilor, penitenciarelor și altor instituții, cu accesibilitate și eficiență energetică;
- susținerea profesiilor juridice și adaptarea cadrului lor de funcționare la standardele europene și la serviciile digitale.

DIMENSIUNEA EUROPEANĂ

Aderarea la Uniunea Europeană va constitui cadrul principal de modernizare a justiției. Ministerul Justiției va coordona Capitolul 23 „Justiție și drepturi fundamentale”, va contribui la Capitolul 24 „Justiție, libertate și securitate”, va coordona domeniul „Funcționarea instituțiilor democratice”, iar prin Agenția de Stat pentru Proprietatea Intelectuală va avansa Capitolul 7 „Dreptul proprietății intelectuale”.

Criteriile de referință intermediare și Foaia de parcurs privind statul de drept.

Guvernul va urmări realizarea accelerată a criteriilor intermediare aferente capitolelor 23 și 24 și implementarea Foii de parcurs până la sfârșitul anului 2027, pentru a avansa către realizarea criteriilor de referință pentru închiderea provizorie a capitolelor de negociere.

Aplicarea efectivă track-record. Progresul va fi demonstrat prin funcții ocupate, cauze soluționate, durate reduse, sancțiuni, bunuri recuperate, drepturi protejate și hotărâri executate.

Cooperarea judiciară europeană. Cadrul și capacitățile pentru cooperarea în materie civilă și penală, recunoașterea hotărârilor, transmiterea actelor și schimbul securizat de informații vor fi aliniate la instrumentele Uniunii Europene.

Justiție digitală și protecția victimelor. Vor fi transpuse și aplicate standardele europene privind digitalizarea judiciară, accesul la informație, participarea la proceduri și drepturile, sprijinul și protecția victimelor infracțiunilor.

Combaterea corupției și recuperarea bunurilor. Legislația și practica privind investigațiile financiare, sechestrarea, confiscarea și recuperarea activelor vor fi aliniate acquis-ului, cu instituții capabile să coopereze cu rețelele și agențiile europene.

Drepturile fundamentale și CtEDO. Executarea hotărârilor Curții Europene a Drepturilor Omului și prevenirea încălcărilor repetitive vor fi integrate în politicile și evaluarea performanței instituțiilor.

Dreptul proprietății intelectuale. Guvernul va implementa măsurile necesare pentru avansarea și închiderea provizorie a Capitolului 7, protejând creația, inovarea și investițiile și consolidând mecanismele de aplicare a drepturilor.

INDICATORII DE DEZVOLTARE

Indicator	Reper de bază	Obiectiv de dezvoltare până în 2029
Executarea hotărârilor Curții Europene a Drepturilor Omului	75% din hotărârile pronunțate executate (2025)	100% din hotărârile CtEDO pronunțate împotriva Republicii Moldova executate, cu măsuri individuale și generale urmărite
Utilizarea sistemului informațional „e-Dosar judiciar”	0,74% nivel de utilizare (2025)	Cel puțin 15% nivel de utilizare și extinderea funcționalităților de depunere, comunicare și acces electronic
Îndeplinirea criteriilor de referință intermediare pentru capitolele 23 și 24	Implementare în curs	criteriile de referință finale și progres verificabil până în 2029
Durata și restanțele în examinarea cauzelor	Diferențe semnificative între instanțe și stocuri persistente	Standarde de durată monitorizate, reducerea stocului cauzelor restante și raportare publică anuală
Condamnați apti de muncă încadrați în câmpul muncii	35,6% (2025)	Cel puțin 40%
Persoane implicate în programe probaționale	20% din subiecții eliberați de pedeapsă (2025)	Cel puțin 30%
Persoane aflate în probațiune și reintegrate în societate	96% (2025)	Cel puțin 98%
Reutilizarea socială sau în interes public a bunurilor confiscate	0% (2025)	Cel puțin 20% din bunurile infracționale recuperate în anii precedenți utilizate în scop social sau în interes public
Infrastructura investițională a sectorului justiției	Gestionare fragmentată a proiectelor	Unitate specializată operațională și portofoliu multianual unic pentru instanțe, procuraturi, penitenciare și instituții subordonate
Capitolul 7 „Dreptul proprietății intelectuale”	Măsuri de aliniere și implementare în curs	Criteriile de referință îndeplinite pentru închiderea provizorie și mecanisme funcționale de aplicare a drepturilor

4.8. APĂRARE

O apărare modernă și o societate rezilientă

VIZIUNEA SECTORIALĂ

Obiectivul de dezvoltare al sectorului este consolidarea unei capacități de apărare credibile, bine pregătite și adaptate mediului regional de securitate. Armata Națională va fi profesionistă, mobilă, robustă și interoperabilă, capabilă să își îndeplinească misiunea constituțională, să descurajeze amenințările și să răspundă rapid situațiilor care afectează securitatea țării și siguranța cetățenilor.

Modernizarea va combina investițiile în capabilități, tehnologii, infrastructură și oameni. Sistemele de supraveghere și avertizare timpurie, apărarea antiaeriană și anti-dronă, comunicațiile securizate, mobilitatea, logistica și protecția cibernetică vor consolida capacitatea de comandă, control și reacție. Infrastructura militară va oferi condiții moderne pentru instruire, serviciu și trai.

Apărarea țării va fi abordată ca o responsabilitate a întregului stat și a societății. Sistemul de mobilizare, rezerva militară, evidența resurselor de apărare, continuitatea funcțiilor esențiale și pregătirea populației vor fi reformate pentru ca instituțiile și comunitățile să poată acționa coordonat în situații de criză. Exercițiile interinstituționale și cultura de securitate vor transforma planurile în capacitate reală de răspuns.

Personalul militar și civil va reprezenta centrul reformei. Cariera, salarizarea, protecția socială, locuințele, formarea și leadershipul vor fi modernizate pentru a atrage și păstra profesioniști. Sistemul de educație militară va integra tehnologiile emergente, lecțiile războiului modern, cooperarea cu mediul academic și pregătirea comună cu partenerii.

Prin Parteneriatul de Securitate și Apărare cu Uniunea Europeană, cooperarea cu partenerii strategici și participarea la misiuni internaționale, Republica Moldova va deveni mai interoperabilă și își va consolida profilul de furnizor responsabil de securitate. Buna guvernare, integritatea, controlul democratic și utilizarea transparentă a resurselor vor însoți toate investițiile în apărare.

OBIECTIVE MAJORE

- Capabilități militare modernizate, cu progrese verificabile în supraveghere, avertizare timpurie, apărare antiaeriană și anti-dronă, comunicații, mobilitate, logistică și comandă-control.
- Sistem funcțional de reziliență națională, mobilizare și rezervă, susținut de evidența digitală a resurselor și exerciții interinstituționale regulate.

- Serviciu militar mai atractiv, cu retenție sporită, condiții moderne de muncă și instruire, garanții sociale și cariere bazate pe merit și performanță.
- Educație și instruire militară modernizate, orientate spre competențe, leadership, tehnologii emergente și interoperabilitate cu partenerii.
- Primele capacități funcționale de cercetare, inovare și cooperare dintre apărare, mediul academic și sectorul privat, conectate la inițiative europene.
- Management al apărării transparent și eficient, planificare multianuală, achiziții strategice profesioniste și mecanisme consolidate de integritate și control.
- Cooperare aprofundată cu Uniunea Europeană și partenerii strategici, participare susținută la misiuni internaționale și capacitate mai mare de a contribui la securitatea regională.

DIRECȚIILE PRIORITARE

4.8.1. Capabilități militare, tehnologii și infrastructură

Armata Națională va fi modernizată în baza priorităților strategice, a amenințărilor reale și a unei planificări multianuale. Investițiile vor urmări formarea unor capacități complete și sustenabile, în care echipamentele, personalul, infrastructura, mentenanța și instruirea sunt dezvoltate împreună.

Rezultatul urmărit: forțe mai bine echipate și protejate, capacitate sporită de detectare și reacție și infrastructură care permite instruirea și operarea la standarde moderne. Măsurile de implementare vor fi:

- dezvoltarea capacităților de supraveghere, radiolocație și avertizare timpurie și consolidarea protecției spațiului aerian;
- înzestrarea graduală cu sisteme de detecție și neutralizare a dronelor pentru protejarea infrastructurii critice și a obiectivelor strategice;
- modernizarea comunicațiilor, sistemelor informatice militare și a proceselor de comandă și control, cu schimb securizat de date și protecție cibernetică;
- creșterea mobilității militare, a capacităților logistice, medicale, de transport și de sprijin pentru dislocarea rapidă a forțelor;
- modernizarea echipamentelor individuale și colective și dezvoltarea capacităților necesare instruirii și îndeplinirii misiunilor;
- finalizarea taberei militare de la Băcioi și modernizarea fondului de cazarmă, administrativ, logistic și de instruire în unitățile prioritare;
- asigurarea unei finanțări predictibile, corelate cu obiectivele de capabilități și cu costul complet al ciclului de viață al echipamentelor.

4.8.2. Reziliență națională, mobilizare și rezervă

Apărarea va fi integrată în sistemul național de gestionare a crizelor. Instituțiile publice, forțele destinate apărării, autoritățile locale, operatorii infrastructurii critice și

populația vor avea responsabilități clare și proceduri comune pentru continuitatea statului și protecția societății.

Rezultatul urmărit: un stat și o societate capabile să anticipeze, să reziste și să se refacă după crize, cu o rezervă pregătită și resurse de apărare cunoscute și mobilizabile. Măsurile prin care se va atinge acest rezultat sunt:

- elaborarea și implementarea conceptului de rezistență națională, pe baza unei abordări integrate la nivelul întregului Guvern și al societății;
- reforma sistemului de pregătire a rezervei Forțelor Armate și a cetățenilor pentru apărarea țării, prin actualizarea cadrului legal și a mecanismelor de instruire;
- operaționalizarea Registrului de stat al resurselor de apărare și digitalizarea evidenței resurselor umane, materiale și tehnice relevante;
- modernizarea sistemului de mobilizare, a planurilor de completare și a mecanismelor de chemare, instruire și integrare rapidă a rezerviștilor;
- minimum două exerciții interinstituționale majore anual, cu evaluarea lecțiilor învățate și actualizarea planurilor de răspuns;
- protecția infrastructurii critice, continuitatea funcțiilor esențiale ale statului și dezvoltarea rezervelor pentru situații de criză;
- promovarea culturii de securitate, educației pentru apărare și informării publice responsabile.

4.8.3. Personal militar, carieră și protecție socială

Calitatea apărării depinde de oamenii care o asigură. Politicile de resurse umane vor urmări recrutarea, retenția și dezvoltarea profesioniștilor, iar serviciul militar va oferi o carieră predictibilă, condiții demne și recunoașterea responsabilităților asumate.

Rezultatul urmărit: o rată mai mare de retenție, funcții ocupate cu personal calificat și un serviciu militar perceput drept o carieră profesionistă, respectată și atractivă.

Pentru atingerea lui, Guvernul va:

- revizuirea sistemului de recrutare, selecție, evaluare și promovare, cu accent pe merit, competență și leadership;
- creșterea graduală a atractivității salariale și consolidarea garanțiilor sociale pentru militari și familiile acestora;
- dezvoltarea programelor de locuințe de serviciu, sprijin pentru relocare și condiții moderne de activitate și trai;
- măsuri de retenție pentru specialitățile deficitare, inclusiv comunicații, cibernetică, inginerie, medicină, aviație și logistică;
- sistem modern de management al carierei, formare continuă, certificare a competențelor și tranziție profesională după încheierea serviciului;
- servicii de sănătate, recuperare, sprijin psihologic și protecție a personalului participant la misiuni și activități cu risc;
- creșterea participării femeilor în funcții de conducere și execuție și aplicarea Agendei „Femeile, pacea și securitatea”.

4.8.4. Educație militară, instruire și leadership

Educația și instruirea vor pregăti personalul pentru caracterul tehnologic, multidomeniu și rapid schimbător al conflictelor moderne. Pregătirea va fi bazată pe standarde, evaluări, lecții învățate și cooperare cu instituțiile de învățământ și partenerii internaționali.

Rezultatul urmărit: comandanți și specialiști mai bine pregătiți, unități evaluate după standarde moderne și capacitate crescută de a opera coordonat în situații complexe.

Acțiunile prioritare sunt:

- modernizarea programelor Academiei Militare a Forțelor Armate și corelarea lor cu necesitățile reale de capabilități și comandă;
- integrarea tehnologiilor emergente, apărării cibernetice, sistemelor fără pilot, analizei de date și inteligenței artificiale în instruire;
- dezvoltarea corpului de subofițeri, a leadershipului la toate nivelurile și a culturii responsabilității și inițiativei;
- instruire comună între Armata Națională și celelalte forțe destinate apărării, pentru interoperabilitate și răspuns coordonat;
- participarea la exerciții și programe de pregătire internaționale și evaluarea unităților conform standardelor de interoperabilitate;
- parteneriate cu universități și centre de cercetare pentru formarea specialiștilor și dezvoltarea programelor cu utilizare duală;
- sistem de lecții învățate și adaptare continuă a doctrinelor, procedurilor și metodelor de instruire.

4.8.5. Industria de apărare, cercetare și inovare

Republica Moldova va dezvolta gradual elemente ale unei baze tehnologice și industriale de apărare, concentrată pe domeniile în care există competențe locale, cerere publică și potențial de cooperare europeană. Prioritatea va fi inovarea cu utilizare duală și integrarea companiilor și cercetătorilor în proiecte și lanțuri valorice internaționale.

Rezultatul urmărit: capacități naționale de inovare cu utilizare duală, soluții locale aplicate în sectorul apărării și participare a companiilor și cercetătorilor moldoveni la proiecte europene. Implementarea se va concentra pe:

- crearea unei entități funcționale de cercetare și inovare tehnologică în cadrul Academiei Militare a Forțelor Armate;
- identificarea domeniilor cu potențial național: software, comunicații securizate, securitate cibernetică, senzori, sisteme anti-dronă, mentenanță și logistică;
- mecanisme transparente de cooperare și transfer tehnologic între Ministerul Apărării, mediul academic și sectorul privat;

- programe pilot, laboratoare și testare controlată pentru soluții tehnologice adaptate necesităților naționale;
- participarea la inițiative și proiecte europene care consolidează baza tehnologică și industrială de apărare;
- alinierea cadrului privind transferurile produselor din domeniul apărării și controlul exporturilor la cerințele europene;
- creșterea graduală a resurselor pentru cercetare, dezvoltare și inovare în cadrul bugetului apărării.

4.8.6. Bună guvernanță, integritate și achiziții strategice

Creșterea resurselor pentru apărare va fi însoțită de standarde mai înalte de transparență, integritate, responsabilitate și control democratic. Planificarea și achizițiile vor urmări necesitățile operaționale și valoarea obținută pe întreg ciclul de viață, cu protejarea informațiilor care țin legitim de securitatea națională.

Rezultatul urmărit: resurse utilizate mai eficient, achiziții strategice mai profesioniste și mai multă încredere publică în integritatea și responsabilitatea sectorului apărării. Măsurile pentru atingerea rezultatului sunt:

- perfecționarea planificării apărării pe termen mediu și lung și corelarea strategiilor, programelor, bugetului și obiectivelor de capabilități;
- instituirea unui mecanism modern pentru achiziția bunurilor și serviciilor strategice, cu roluri, controale și proceduri clare;
- profesionalizarea achizițiilor, managementului de proiect, contractelor, mentenanței și gestiunii stocurilor;
- implementarea recomandărilor evaluării inter pares și a Planului de acțiuni privind integritatea în sectorul apărării;
- audit intern, management al riscurilor, prevenirea conflictelor de interese și mecanisme sigure de raportare a neregulilor;
- raportare publică privind politicile, bugetul și rezultatele sectorului, în limitele impuse de protecția informațiilor clasificate;
- consolidarea supravegherii parlamentare și a dialogului profesionist cu societatea civilă și mediul academic.

4.8.7. Cooperare internațională și contribuția la securitatea europeană

Parteneriatele externe vor accelera modernizarea și vor crește capacitatea Republicii Moldova de a contribui la pace și securitate. Cooperarea va fi orientată spre rezultate: echipamente, instruire, interoperabilitate, participare la misiuni și integrare graduală în politicile și inițiativele europene relevante.

Rezultatul urmărit: asistență externă valorificată mai eficient, forțe mai interoperabile și o contribuție credibilă a Republicii Moldova la securitatea regională și internațională. Acest rezultat va fi obținut prin:

- implementarea Parteneriatului de Securitate și Apărare Republica Moldova–Uniunea Europeană și valorificarea instrumentelor europene de sprijin;
- aprofundarea cooperării bilaterale cu România și cu ceilalți parteneri strategici pentru formare, capacități, infrastructură și reziliență;
- dezvoltarea cooperării cu organizațiile internaționale și utilizarea programelor existente pentru interoperabilitate și reformă instituțională;
- pregătirea și menținerea contingentelor naționale pentru participarea la misiuni și operații internaționale;
- evaluarea unităților după standarde recunoscute și dezvoltarea capacității de a opera împreună cu partenerii;
- intensificarea diplomației apărării, schimbului de expertiză și participării la inițiative regionale de securitate;
- respectarea angajamentelor internaționale privind controlul armamentelor, neproliferarea și prevenirea conflictelor.

DIMENSIUNEA EUROPEANĂ

Aderarea la Uniunea Europeană și integrarea în arhitectura europeană de securitate și apărare vor constitui cadrul principal de modernizare a sectorului. Ministerul Apărării coordonează domeniul aferent Capitolului 31 „Politica externă, de securitate și apărare” și contribuie la capitolele privind libera circulație a bunurilor, achizițiile publice, statisticile, politica industrială, justiția, libertatea și securitatea și relațiile externe.

Capitolul 31 și alinierea la politica europeană de securitate și apărare. Republica Moldova va avansa alinierea politicilor, strategiilor și practicilor naționale la Politica externă și de securitate comună și la Politica de securitate și apărare comună, în limitele cadrului său constituțional.

Parteneriatul de Securitate și Apărare cu Uniunea Europeană. Guvernul va transforma parteneriatul într-un program practic de cooperare pentru capacități, instruire, reziliență, securitate cibernetică, combaterea amenințărilor hibride și dezvoltarea instituțională.

Programul Național de Aderare. Vor fi implementate Programul de aplicare a Strategiei militare și Planul de acțiuni privind integritatea, iar progresele vor fi documentate prin rezultate, capacități operaționale și instituții funcționale.

Transferurile produselor din domeniul apărării. Cadrul național va fi aliniat la Directiva 2009/43/CE privind simplificarea transferurilor produselor din domeniul apărării între statele membre, concomitent cu consolidarea controlului și trasabilității.

Instrumentele și inițiativele europene. Republica Moldova va urmări participarea la inițiative de dezvoltare a capacităților, cercetare, inovare și cooperare industrială și va valorifica asistența oferită prin instrumentele europene relevante.

Interoperabilitate și mobilitate militară. Standardele, procedurile, instruirea și infrastructura vor fi adaptate gradual pentru cooperarea cu statele membre ale UE și partenerii, inclusiv pentru mobilitate, logistică, comunicații și sprijin în situații de criză.

Integritate și control democratic. Standardele europene de bună guvernare, transparență bugetară, achiziții, egalitate de gen și supraveghere democratică vor fi integrate în planificarea și evaluarea sectorului.

Republica Moldova ca furnizor de securitate. Participarea la misiuni și operații internaționale, contribuția la prevenirea conflictelor și îndeplinirea angajamentelor asumate vor consolida credibilitatea Republicii Moldova ca partener european responsabil.

INDICATORII DE DEZVOLTARE

Indicator	Reper de bază	Obiectiv de dezvoltare până în 2029
Modernizarea nucleului de bază al sistemului național de apărare	Proces de modernizare în curs	Cel puțin 45% până în 2028 și continuarea traiectoriei către ținta de 65% în 2030
Structura de radiolocație și avertizare timpurie	Capacitate în dezvoltare	Dotare tehnică de cel puțin 35% și asigurarea personalului de cel puțin 55%, cu nivelurile asumate atinse până în 2028
Protecția anti-dronă a infrastructurii critice	Acoperire limitată	Sisteme de detecție și neutralizare pentru cel puțin 60% din zonele prioritare până în 2028
Registrul de stat al resurselor de apărare	Evidență fragmentată și procese parțial digitalizate	Registru operaționalizat în proporție de 100% până în 2028
Exerciții interinstituționale de reziliență	Exerciții desfășurate cu o cadență variabilă	Minimum două exerciții majore anual, cu lecții învățate și planuri actualizate

Indicator	Reper de bază	Obiectiv de dezvoltare până în 2029
Retenția personalului militar prin contract	Aproximativ 50%	Traectorie stabilă către 80% până în 2030, susținută prin salarizare, condiții și garanții sociale
Infrastructura militară modernizată	Obiecte cu necesități semnificative de renovare și dezvoltare	Tabăra militară de la Băcioi finalizată și cel puțin 18 obiecte modernizate până în 2028
Interoperabilitate a forțelor destinate apărării naționale	Interoperabilitate aflată la niveluri diferite între instituții	Cel puțin 60% interoperabilitate până în 2028, pe baza procedurilor și exercițiilor comune
Participarea la inițiative europene de capacități și inovare	Participare în curs de dezvoltare	Valorificarea a cel puțin două inițiative majore ale UE până în 2029
Pregătirea pentru misiuni și operații internaționale	Contribuții existente și capacități în dezvoltare	Trei contingente de nivel pluton/companie menținute și pregătite; cel puțin un batalion evaluat la nivelul NEL-1 până în 2028
Participarea femeilor în sectorul apărării	Pondere redusă în funcțiile de conducere și execuție	Cel puțin 8% în funcții de conducere și 20% în funcții de execuție până în 2028
Cercetare și inovare în apărare	Capacitate instituțională limitată	Entitate funcțională de cercetare și inovare în dezvoltare și alocarea graduală a până la 0,7% din bugetul apărării pentru cercetare și inovare

4.9. INFRASTRUCTURĂ ȘI DEZVOLTARE REGIONALĂ

O țară conectată, cu localități moderne și servicii publice de calitate

VIZIUNEA SECTORIALĂ

Obiectivul de dezvoltare al sectorului este o infrastructură modernă, sigură și rezilientă, conectată la spațiul european și administrată în baza unor reguli clare de planificare, întreținere și finanțare. Investițiile vor fi orientate spre proiectele care reduc timpul și costurile de deplasare, apropie serviciile publice de oameni, sporesc competitivitatea regiunilor și creează condiții mai bune de viață în fiecare comunitate.

În condițiile resurselor limitate, investițiile vor fi prioritizate după impactul economic și social, maturitatea proiectului, costul pe întregul ciclu de viață și capacitatea de a mobiliza finanțare europeană, internațională sau privată. Guvernul va evita dispersarea resurselor între proiecte numeroase, fără impact suficient sau fără soluții sustenabile de întreținere.

Sistemul de transport va evolua către un model multimodal și interoperabil cu Uniunea Europeană. Drumurile și podurile vor fi modernizate și întreținute preventiv, sectorul feroviar va funcționa pe baze transparente și sustenabile, iar transportul rutier, aerian și naval va aplica standarde europene de siguranță, concurență și protecție a pasagerilor. Republica Moldova va avansa proiectele strategice de conectare la rețeaua TEN-T, inclusiv legătura rutieră cu Autostrada A8, electrificarea conexiunii feroviare Iași-Ungheni și dezvoltarea hubului logistic multimodal Berești.

Dezvoltarea regională și locală va reduce diferențele dintre teritorii și va consolida orașele ca poli de creștere. Programele naționale de investiții vor continua modernizarea drumurilor locale, spațiilor publice, instituțiilor comunitare și infrastructurii economice, iar regiunile vor fi pregătite să valorifice instrumentele politicii europene de coeziune. Localitățile care cooperează și se consolidează administrativ vor beneficia de stimulente pentru servicii comune și proiecte de infrastructură cu impact mai mare.

Accesul la apă potabilă și sanitație va fi extins prin investiții regionale și operatori mai sustenabili, iar planificarea teritorială, urbanismul și construcțiile vor fi modernizate prin aplicarea Codului urbanismului și construcțiilor și armonizarea standardelor tehnice cu cele europene. Clădirile și localitățile vor deveni mai sigure, mai accesibile și mai reziliente la riscuri seismice și climatice.

OBIECTIVE MAJORE

- Conectarea mai rapidă a Republicii Moldova la rețeaua transeuropeană de transport, prin avansarea proiectelor de autostradă, poduri, cale ferată electrificată și infrastructură logistică multimodală.
- Drumuri naționale și locale mai bune și mai sigure, cu întreținere bazată pe performanță, investiții preventive și reducerea constantă a ponderii sectoarelor aflate în stare proastă.
- Un sector feroviar restructurat, cu separarea transparentă a infrastructurii de serviciile de transport și cu finanțare multianuală pentru infrastructură și transportul public de pasageri.
- Transport rutier, aerian și naval aliniat standardelor europene, cu proceduri digitalizate, sisteme inteligente de transport și servicii mai sigure pentru pasageri și operatori.
- Un portofoliu de proiecte regionale mature și cu impact măsurabil, inclusiv continuarea programelor „Satul European” și „Europa este Aproape”, cu investiții în toate regiunile țării.
- Acces extins la apă potabilă și canalizare, regionalizarea serviciilor și implementarea unui portofoliu de investiții externe de peste 455 milioane de euro în infrastructura de apă și sanitație.
- Reguli europene în urbanism și construcții, registre publice funcționale, măsuri de reducere a riscului seismic și dezvoltarea proiectelor de locuințe sociale și accesibile.

DIRECȚIILE PRIORITARE

4.9.1. Conectarea Republicii Moldova la rețelele europene de transport

Integrarea în rețeaua TEN-T va transforma poziția geografică a Republicii Moldova într-un avantaj economic. Guvernul va concentra resursele interne și externe asupra coridoarelor care leagă regiunile țării de România, Ucraina, porturile dunărene și piețele Uniunii Europene.

Rezultatul urmărit: conexiuni mai rapide și mai ieftine cu piața europeană, capacitate logistică sporită și un portofoliu matur de proiecte TEN-T aflate în implementare. Măsurile de implementare vor fi:

- dezvoltarea și aprobarea Planului Național de Amenajare a Teritoriului, secțiunea specializată Transport, ca bază pentru prioritizarea investițiilor;
- avansarea conexiunii rutiere Ungheni-Chișinău-Odesa, inclusiv proiectarea și realizarea primului tronson de autostradă și dezvoltarea legăturii cu Autostrada A8 din România;
- modernizarea coridoarelor rutiere strategice, inclusiv legăturile Leușeni-Chișinău, Chișinău-Comrat, Bălți-Briceni și Soroca-Rîșcani, precum și centura municipiului Chișinău;

- dezvoltarea podurilor și căilor de acces la punctele de trecere a frontierei, pentru fluidizarea transportului de persoane și mărfuri;
- realizarea conexiunii feroviare electrificate Iași-Ungheni și pregătirea hubului logistic multimodal Berești;
- mobilizarea finanțării europene și internaționale, inclusiv a resurselor necesare pentru atingerea țintei de cel puțin 1 miliard de euro pentru infrastructura strategică până în 2030.

4.9.2. Drumuri și poduri sigure, întreținute predictibil

Politica rutieră va administra întregul ciclu de viață al drumurilor. Investițiile vor fi fundamentate pe date, starea rețelei și intensitatea traficului, iar întreținerea preventivă va proteja investițiile deja realizate.

Rezultatul urmărit: o rețea rutieră mai sigură și mai durabilă, costuri reduse de întreținere pe termen lung și scăderea semnificativă a ponderii drumurilor aflate în stare proastă. Măsurile planificate:

- modernizarea sau reabilitarea a cel puțin 100 km de drumuri naționale anual, din bugetul de stat și din finanțări externe;
- extinderea contractelor de întreținere bazate pe performanță și aplicarea Contractului multianual de întreținere a infrastructurii;
- creșterea ponderii întreținerii preventive la minimum 60% din bugetul total destinat întreținerii drumurilor;
- operaționalizarea Registrului drumurilor, cu date unice privind starea, caracteristicile tehnice și lucrările planificate pe fiecare sector;
- dezvoltarea unui sistem sustenabil de finanțare, corelat cu principiile „utilizatorul plătește” și „poluatorul plătește”, cu protejarea accesibilității pentru cetățeni și economie;
- lansarea sistemului informațional de cântărire în dinamică a transportului comercial și consolidarea controlului asupra suprasarcinilor;
- integrarea siguranței rutiere în proiectarea, întreținerea și evaluarea infrastructurii, cu prioritate pentru sectoarele cu risc ridicat;
- Demararea construcției a patru poduri peste Prut: Ungheni-Ungheni, Costești-Stânca, Leca-Fălcu, Bărboieni-Răducăneni.

4.9.3. Modernizarea transportului feroviar, naval și aerian

Transportul feroviar, naval și aerian va fi modernizat ca parte a unui sistem multimodal integrat. Reforma instituțională va fi însoțită de investiții în infrastructură, siguranță și capacitate operațională, astfel încât fiecare mod de transport să contribuie la mobilitatea oamenilor și competitivitatea economiei.

Pentru atingerea acestor obiective, Guvernul va asigura:

- finalizarea reformei sectorului feroviar prin separarea instituțională, funcțională, financiară și operațională a administrării infrastructurii de transportul de pasageri și mărfuri;
- aplicarea contractului multianual de administrare a infrastructurii feroviare și a contractului de servicii publice pentru transportul feroviar de pasageri;
- reabilitarea etapizată a coridorului feroviar de bază Nord-Centru-Sud și pregătirea proiectelor de electrificare și interoperabilitate;
- dezvoltarea terminalelor logistice și a legăturilor dintre transportul rutier, feroviar, naval și aerian;
- modernizarea infrastructurii și capacității operaționale a complexului portuar Giurgiulești și consolidarea siguranței navigației și a controlului statului pavilionului;
- modernizarea Aeroportului Internațional „Eugen Doga” - Chișinău și dezvoltarea Aeroportului Internațional Mărculești, prin investiții, atragerea operatorilor și diversificarea destinațiilor;
- consolidarea autorităților de reglementare, supraveghere și investigare a accidentelor din toate modurile de transport.

4.9.4. Transport public, mobilitate și servicii digitale

Mobilitatea cetățenilor va fi îmbunătățită printr-un cadru modern pentru transportul rutier și prin digitalizarea serviciilor. Reglementarea va asigura acces echitabil la piață, concurență loială, condiții de muncă conforme și servicii publice mai accesibile în localități și între regiuni.

Rezultatul urmărit: servicii de transport mai accesibile și mai sigure, mai puțină birocrație pentru operatori și o piață compatibilă cu regulile europene.

Acțiunile prioritare sunt:

- adoptarea unui nou Cod al transporturilor rutiere, aliniat Pachetului de Mobilitate al Uniunii Europene și adaptat necesităților pasagerilor și operatorilor;
- modernizarea organizării transportului de persoane și mărfuri, inclusiv prin contracte de servicii publice, trasee mai bine coordonate și accesibilitate pentru persoanele cu mobilitate redusă;
- implementarea sistemelor inteligente de transport și operaționalizarea Punctului Național de Acces pentru schimbul de date;
- digitalizarea integrală a atestării conducătorilor auto și managerilor de transport prin sistemul e-CCP și dezvoltarea registrelor electronice interoperabile;
- aplicarea normelor europene privind timpul de conducere și odihnă, detașarea conducătorilor auto și tahografele inteligente;
- dezvoltarea cadrului de omologare a vehiculelor, astfel încât vehiculele introduse pe piață să respecte cerințele europene de siguranță și mediu;
- susținerea mobilității urbane durabile și a transportului public cu emisii reduse în principalele orașe.

4.9.5. Dezvoltare regională și locală pentru comunități competitive

Politica regională va valorifica potențialul fiecărei regiuni și va concentra investițiile asupra serviciilor publice, conectivității și infrastructurii care generează activitate economică. Agențiile de dezvoltare regională vor evolua către instituții de tip european, capabile să pregătească și să gestioneze proiecte complexe.

Rezultatul urmărit: regiuni mai competitive, servicii publice mai bune în sate și orașe și reducerea decalajelor teritoriale prin investiții transparente și bine pregătite. Implementarea se va concentra pe:

- implementarea a cel puțin 100 de proiecte de dezvoltare regională în perioada 2026–2029, în toate cele cinci regiuni de dezvoltare;
- consolidarea orașelor ca poli de creștere prin proiecte integrate de revitalizare urbană, infrastructură economică, mobilitate și servicii publice;
- finalizarea programelor „Satul European II” și „Europa este Aproape”, inclusiv investiții în apă, canalizare, clădiri publice și peste 500 km de drumuri locale;
- lansarea programelor „Satul European III” și „Europa este Aproape II”, pentru continuitatea investițiilor și extinderea conectivității dintre comunități;
- acordarea de stimulente localităților implicate în amalgamare și cooperare intercomunitară, pentru proiecte comune și servicii mai eficiente;
- sprijinirea infrastructurii de afaceri, a zonelor industriale, incubatoarelor și piețelor regionale care creează locuri de muncă;
- pregătirea sistemelor de programare, selecție, monitorizare și control necesare accesării fondurilor europene de coeziune.

4.9.6. Apă potabilă, canalizare și servicii comunale sustenabile

Accesul la apă sigură și sanitație va fi tratat ca un serviciu public esențial. Investițiile vor fi corelate cu reforma operatorilor și cu regionalizarea, astfel încât infrastructura construită să poată fi exploatată profesional și sustenabil pe termen lung.

Rezultatul urmărit: mai multe gospodării conectate la apă potabilă și canalizare, servicii mai fiabile și operatori capabili să întrețină investițiile pe termen lung. Măsurile pentru atingerea rezultatului sunt:

- implementarea Programului național de dezvoltare a sectorului de alimentare cu apă și sanitație 2026–2030 și aprobarea secțiunii specializate Apă și Sanitație a Planului Național de Amenajare a Teritoriului;
- accelerarea regionalizării serviciilor și clarificarea rolurilor autorităților, operatorilor și regulatorilor;
- implementarea unui portofoliu de investiții externe de peste 455 milioane de euro pentru infrastructura regională de apă și canalizare;
- avansarea proiectelor strategice, inclusiv apeductul Chișinău–Strășeni–Călărași, stația de captare de la Vadul lui Vodă și stația de epurare din Soroca;

- digitalizarea operatorilor prin sisteme SCADA, DMA și GIS, pentru reducerea pierderilor, controlul consumului și intervenții mai rapide;
- aplicarea standardelor europene privind epurarea apelor uzate și calitatea serviciilor, cu monitorizare publică a performanței;
- creșterea sustenabilității financiare și operaționale a serviciilor, concomitent cu protejarea consumatorilor vulnerabili.

4.9.7. Construcții sigure, locuințe și planificare teritorială modernă

Dezvoltarea localităților va fi ghidată de documentații de amenajare a teritoriului și urbanism, reguli clare și standarde tehnice europene. Sistemul va proteja siguranța oamenilor, proprietatea și patrimoniul construit și va reduce spațiul pentru construcții ilegale și decizii arbitrare.

Rezultatul urmărit: localități planificate coerent, construcții mai sigure și mai calitative, acces sporit la locuințe și reducerea practicilor ilegale în urbanism.

Acest rezultat va fi obținut prin:

- implementarea eficientă a Codului urbanismului și construcțiilor și elaborarea documentelor normative necesare aplicării acestuia;
- deblocarea sectorului construcțiilor prin simplificarea și digitalizarea procedurilor, clarificarea normelor tehnice și consolidarea rolului INST de ghidare, prevenire și control bazat pe risc, astfel încât proiectele conforme să avanseze rapid, iar intervențiile să se concentreze pe riscurile reale pentru siguranță;
- armonizarea reglementărilor tehnice și a normelor privind produsele pentru construcții și securitatea industrială cu standardele Uniunii Europene;
- crearea Fondului național pentru dezvoltarea sistemului de documente normative în construcții;
- operaționalizarea Registrului companiilor în construcții și a Registrului obiectivelor industriale periculoase;
- elaborarea și implementarea unui program de reducere a riscului seismic, cu standarde moderne de proiectare și reabilitare;
- utilizarea eficientă a terenurilor și proprietăților publice pentru proiecte; de construcție a locuințelor în jurul aglomerației urbane a Chișinăului;
- Identificarea finanțării suplimentare pentru construcția de rețele de electricitate, apă și canalizare în afara orașului Chișinău, pentru a accelera construcția spațiilor de locuit;
- Crearea unei echipe dedicate pentru elaborarea și implementarea unui plan de acțiuni privind accesibilitatea și durabilitatea locuințelor și elaborarea Strategiei Naționale pentru Locuințe;
- Cooperarea cu autoritățile publice locale pentru identificarea soluțiilor de valorificare a clădirilor și construcțiilor părăsite în zonele cu mare potențial,

consolidarea capacităților autorităților locale de arhitectură și urbanism și digitalizarea proceselor de autorizare și control;

- prevenirea apariției construcțiilor ilegale noi și instituirea unor soluții clare pentru construcțiile neconforme existente.

DIMENSIUNEA EUROPEANĂ

Integrarea europeană va orienta modernizarea infrastructurii și a politicii regionale. Ministerul Infrastructurii și Dezvoltării Regionale va livra până la aderare angajamentele privind capitolele 14 „Politica de transport”, 21 „Rețele transeuropene” și 22 „Politica regională și coordonarea instrumentelor structurale” și va asigura aplicarea efectivă a standardelor europene în instituțiile și serviciile din subordine.

Politica de transport. Republica Moldova va finaliza alinierea la Pachetul de Mobilitate Rutieră, va transpune cel de-al Patrulea Pachet Feroviar, va aplica normele europene privind sistemele inteligente de transport, omologarea vehiculelor, siguranța navigației și drepturile pasagerilor și va adopta cadrul necesar integrării în Cerul Unic European.

Rețele transeuropene. Proiectele de drumuri, poduri, cale ferată, porturi, aeroporturi și logistică vor fi planificate în raport cu rețeaua TEN-T și cu standardele europene de interoperabilitate, siguranță, reziliență climatică și protecție a mediului. Prioritatea va fi pregătirea proiectelor mature care pot absorbi rapid finanțare europeană și internațională.

Politica de coeziune. Sistemul național de dezvoltare regională va fi adaptat principiilor programării multianuale, parteneriatului, adiționalității, concentrării tematice și managementului financiar riguros. Agențiile de dezvoltare regională și autoritățile centrale și locale vor construi capacitățile necesare pentru gestionarea viitoarelor fonduri structurale și de coeziune.

Apă, sanitație și construcții. Investițiile și reglementările vor fi aliniate standardelor europene privind apa potabilă, tratarea apelor uzate, produsele pentru construcții, securitatea industrială, accesibilitatea și performanța clădirilor. Transpunerea va fi însoțită de planuri de investiții și perioade de tranziție justificate, pentru ca obligațiile să poată fi aplicate efectiv.

Capacitate instituțională. Agențiile de transport, autoritățile de reglementare, structurile de dezvoltare regională și instituțiile responsabile de construcții vor fi profesionalizate și digitalizate. Monitorizarea va urmări atât adoptarea legislației, cât și funcționarea instituțiilor, calitatea infrastructurii și rezultatele pentru pasageri, comunități și întreprinderi.

INDICATORII DE DEZVOLTARE

Indicator	Reper de bază	Obiectiv de dezvoltare până în 2029
Drumuri naționale modernizate sau reabilitate	Proiecte în implementare, cu ritm și finanțare neuniforme	Cel puțin 100 km anual și minimum 300 km cumulată până în 2029
Întreținerea preventivă a drumurilor	Pondere ridicată a intervențiilor reactive	Minimum 60% din bugetul de întreținere orientat spre prevenție; contracte bazate pe performanță extinse
Starea rețelei de drumuri naționale	Aproximativ 48% în stare proastă, conform reperului ministerial	Reducere substanțială până în 2029, pe traiectoria atingerii nivelului sub 25% în 2030
Reforma sectorului feroviar	Activități integrate și presiuni financiare structurale	Separarea funcțională și financiară operațională; contract multianual de infrastructură și contract de servicii publice aplicate
Proiecte strategice TEN-T	Proiecte aflate în diferite etape de pregătire	Primele lucrări/proceduri avansate pentru autostrada de la Ungheni, conexiunea feroviară electrificată Iași-Ungheni și hubul Berești
Proiecte de dezvoltare regională	Portofoliu în implementare prin FNDRL și programe externe	Cel puțin 100 de proiecte regionale implementate în toate regiunile până în 2029
Infrastructură locală	„Satul European II” și „Europa este Aproape” în implementare	Programele finalizate, peste 500 km de drumuri locale modernizate și edițiile următoare lansate
Investiții în apă și sanitație	Portofoliu de proiecte în pregătire și implementare	Peste 455 milioane euro în proiecte regionale aflate în implementare și regionalizarea extinsă a serviciilor
Reglementări și registre în construcții	Cadru tehnic și evidențe încă fragmentate	Reglementări prioritare armonizate cu UE; registrele companiilor și obiectivelor industriale periculoase funcționale
Realizarea angajamentelor privind capitolele 14, 21 și 22	Acquis transpus și implementat, și capacități instituționale în continuă consolidare	Angajamentele naționale îndeplinite la termen și sisteme funcționale pentru transport și gestionarea fondurilor de coeziune

4.10. ENERGIE

Energie sigură, competitivă și accesibilă

VIZIUNEA SECTORIALĂ

Obiectivul de dezvoltare al sectorului este un sistem energetic sigur, diversificat și rezilient, capabil să asigure continuitatea aprovizionării în condiții normale și de criză. Interconectările cu România și cu rețeaua europeană vor fi extinse, iar dependența de o singură rută, sursă sau tehnologie va fi înlocuită cu un portofoliu echilibrat de importuri, producere internă, stocare și contracte pe termen lung. Politica energetică va urmări nu doar securitatea aprovizionării și tranziția verde, ci și un cost competitiv și predictibil al energiei pentru întreprinderi, industrie și investitori.

Piața energiei electrice și cea a gazelor naturale vor funcționa după reguli europene, cu acces nediscriminatoriu, concurență, supraveghere eficientă și tarife stabilite independent de factorul politic. Consumatorii vor beneficia de informații clare, opțiuni reale de furnizare și mecanisme eficiente de protecție, iar riscurile de manipulare și abuz pe piețele angro vor fi prevenite și sancționate.

Tranziția verde va deveni o sursă de securitate și dezvoltare economică. Ponderea energiei regenerabile va crește, sistemul va dispune de capacități de stocare și centrale flexibile, iar prosumatorii și comunitățile energetice vor putea participa mai ușor la piață. Clădirile publice și locuințele vor consuma mai puțină energie, iar termoficarea și cogenerarea vor fi modernizate pentru a reduce pierderile și costurile.

Companiile energetice cu capital de stat vor fi administrate transparent, cu separarea funcției de proprietate de management, consilii profesioniste și indicatori publici de performanță. Investițiile private vor deveni principala sursă de dezvoltare a noilor capacități, iar statul va concentra resursele publice asupra infrastructurii strategice, protecției consumatorilor vulnerabili și proiectelor care necesită intervenție publică. Sectorul va atrage și forma o nouă generație de specialiști prin Programul „100 de tineri pentru energie”.

OBIECTIVE MAJORE

- Interconectarea electrică Vulcănești-Chișinău pusă în funcțiune și proiectele Suceava-Bălți, Gutinaș-Strășeni și Dnestrovsk-Bălți avansate conform calendarelor de finanțare și implementare.
- Integrarea deplină a piețelor de energie electrică în mecanismele europene pentru ziua următoare și pe parcursul zilei, cu reguli de piață, supraveghere și protecție împotriva manipulării aliniate Uniunii Europene.

- Capacități interne noi pentru securitatea și flexibilitatea sistemului, inclusiv minimum 1.200 MWh de stocare în baterii și cel puțin 100 MW de centrale flexibile pe gaze până în 2028.
- Creșterea ponderii energiei din surse regenerabile la peste 35% până în 2028, prin licitații competitive, contracte pentru diferență, acces mai bun la rețea și dezvoltarea prosumatorilor și comunităților energetice.
- Reducerea consumului și a facturilor prin programe de eficiență energetică pentru clădiri publice, blocuri locative și gospodării vulnerabile, cu proiecte demonstrative și finanțare extinsă la nivel național.
- Sisteme de termoficare și cogenerare mai eficiente, cu capacități moderne de producere, pierderi reduse și servicii mai fiabile pentru consumatori.
- Protecție mai bine ținută pentru consumatorii vulnerabili, prin corelarea compensațiilor cu măsurile de eficiență energetică și prin reguli tarifare transparente și predictibile.
- Companii energetice de stat reformate după principiile guvernantei corporative, investiții private sporite, infrastructură digitală și cibernetică modernizată și un corp nou de specialiști formați pentru sector.

DIRECȚIILE PRIORITARE

4.10.1. Securitatea aprovizionării și dezvoltarea capacităților interne de producere

Republica Moldova va reduce vulnerabilitatea la șocuri externe prin diversificarea surselor și rutelor, contracte de furnizare predictibile și dezvoltarea unor capacități interne care pot produce energie în bandă și pot interveni rapid atunci când sistemul are nevoie de echilibrare.

Rezultatul urmărit: surse și rute diversificate, capacitate internă mai mare de producere și un sistem capabil să depășească întreruperile și șocurile regionale și să mențină funcțiile esențiale ale statului. Măsurile de implementare vor fi:

- diversificarea portofoliului de furnizori și utilizarea contractelor pe termen lung pentru gaze naturale și energie electrică, în condiții competitive și transparente;
- elaborarea și implementarea Programului de stat „Parcuri energetice”, cu locații strategice în nordul, centrul și sudul țării și infrastructură de bază pregătită pentru investitori;
- dezvoltarea capacităților de cogenerare de înaltă eficiență la Termoelectrica, inclusiv proiectele de 55 MW și pregătirea investiției de aproximativ 250 MWe/180 MWt;
- atragerea investițiilor private pentru capacități de generare pe bază de gaze naturale, inclusiv proiecte flexibile care să susțină funcționarea sistemului și integrarea regenerabilelor;

- pregătirea cadrului și a infrastructurii pentru constituirea graduală a rezervelor minime de produse petroliere, în conformitate cu cerințele europene;
- adoptarea unui cadru sectorial modern pentru explorarea și exploatarea responsabilă a resurselor energetice și realizarea investigațiilor privind potențialul geotermal și resursele din sudul țării;
- actualizarea planurilor de urgență și organizarea periodică a exercițiilor de răspuns la crize de aprovizionare.

4.10.2. Interconectări și integrarea deplină în piața energetică europeană

Interconectarea fizică și integrarea piețelor vor permite Republicii Moldova să beneficieze de securitatea, concurența și lichiditatea pieței unice europene. Proiectele de rețea vor fi gestionate ca investiții strategice naționale, cu finanțare, termene și responsabilități clare.

Rezultatul urmărit: o rețea mai robustă, acces sigur la surse europene și participarea efectivă a Republicii Moldova la mecanismele pieței energetice a Uniunii Europene. Măsurile prin care se va atinge acest rezultat sunt:

- finalizarea și darea în exploatare a liniei electrice aeriene de 400 kV Vulcănești-Chișinău până la sfârșitul lunii august 2026;
- finalizarea proiectului Suceava-Bălți până în 2028, inclusiv construcția stației electrice Bălți și a infrastructurii conexe;
- pregătirea și lansarea etapelor de implementare pentru interconectarea Gutinaș-Strășeni și stabilirea finanțării pentru linia Dnestrovsk-Bălți;
- modernizarea rețelelor de transport și distribuție, inclusiv înlocuirea sistemului SCADA al Moldelectrica, automatizarea și digitalizarea operațiunilor;
- cuplarea piețelor naționale pentru ziua următoare și pe parcursul zilei cu piețele europene în perioada 2027-2028;
- asigurarea interoperabilității tehnice și informaționale cu operatorii și platformele europene;
- consolidarea protecției cibernetice a infrastructurii energetice critice și a mecanismelor de continuitate operațională.

4.10.3. Piețe concurențiale, tarife transparente și protecția consumatorilor

Piața energiei electrice și cea a gazelor naturale vor funcționa pe baza concurenței și a unor decizii de reglementare independente. Statul va separa clar politica energetică, reglementarea, proprietatea și activitatea comercială, asigurând decizii previzibile și protejarea consumatorilor de costuri nejustificate.

Rezultatul urmărit: prețuri și tarife explicabile, concurență reală, investiții predictibile și o relație mai echitabilă între furnizori, operatori și consumatori.

Pentru atingerea lui, Guvernul va:

- consolidarea funcționării piețelor centralizate administrate de OPEM și BRM East și creșterea lichidității tranzacțiilor transparente;
- aplicarea deplină a pieței de echilibrare și dezvoltarea mecanismelor de achiziție a serviciilor de sistem;
- modificarea Legii nr. 164/2025 pentru integrarea regulilor europene privind organizarea pieței energiei electrice și prevenirea manipulării pe piața angro;
- garantarea independenței regulatorului și stabilirea tarifelor în baza costurilor justificate, investițiilor eficiente și protejării interesului public;
- separarea deciziilor tarifare de factorul politic și publicarea clară a metodologiilor, prognozelor, și componentelor facturilor;
- continuarea procesului de liberalizare a piețelor de energie și extinderea dreptului consumatorilor de a-și alege furnizorul și simplificarea schimbării furnizorului;
- continuarea programului de instalare a contoarelor inteligente, facturării digitale și instrumentelor prin care consumatorii își pot înțelege și gestiona consumul;
- întărirea mecanismelor de soluționare a reclamațiilor, protejarea consumatorilor casnici și sancționarea practicilor comerciale abuzive.

4.10.4. Energie regenerabilă, stocare și flexibilitatea sistemului

Creșterea ponderii regenerabilelor va fi corelată cu dezvoltarea stocării, a capacităților flexibile și a rețelilor. Astfel, tranziția verde va consolida securitatea energetică și va evita apariția unor riscuri tehnice sau costuri disproporționate pentru consumatori.

Rezultatul urmărit: mai multă energie curată produsă în țară, capacitate suficientă de echilibrare și o integrare sigură a regenerabilelor în sistemul electroenergetic. Acțiunile prioritare sunt:

- finalizarea licitației pentru 173 MW de capacități eoliene însoțite de minimum 44 MWh de stocare în baterii;
- implementarea schemei de contracte pentru diferență, care oferă investitorilor stabilitate și protejează consumatorii de supracompensare;
- susținerea instalării a minimum 1.200 MWh de capacități de stocare în baterii în perioada 2026-2028, inclusiv prin mecanisme de garantare;
- punerea în funcțiune a cel puțin 100 MW de centrale flexibile pe gaze și pregătirea altor capacități necesare echilibrării;
- simplificarea și transparentizarea racordării la rețea, prin publicarea capacităților disponibile, termene clare de examinare, proceduri competitive și garanții care previn blocarea speculativă a capacității, pentru producători, prosumatori, stocare și comunități energetice;
- dezvoltarea prognozei producției, serviciilor de agregare și mecanismelor de răspuns la cerere;

- promovarea proiectelor de valorificare energetică a deșeurilor în baza ierarhiei deșeurilor, a fezabilității economice și a standardelor stricte de mediu;
- orientarea schemelor de sprijin către tehnologii competitive și reducerea treptată a costului suportului public.

4.10.5. Eficiență energetică și renovarea clădirilor

Cea mai ieftină energie este energia neconsumată. Politicile publice vor reduce consumul pe metru pătrat în clădirile publice și locuințe, vor îmbunătăți confortul și vor transforma investițiile în eficiență energetică într-un instrument permanent de reducere a facturilor și a vulnerabilității.

Rezultatul urmărit: clădiri mai confortabile, consum și facturi mai mici și un mecanism național de renovare energetică pregătit pentru extinderea fondurilor europene. Implementarea se va concentra pe:

- implementarea proiectelor de eficiență energetică în clădirile publice prin programele STEEM, MEEP și INSPIREE și extinderea portofoliului de clădiri renovate;
- dezvoltarea produsului de finanțare pentru blocurile locative, cu granturi de până la 70% și contribuția asociațiilor de proprietari în condominiu;
- angajarea în anul 2026 a unui buget de peste 200 milioane de lei și a alocațiilor din Fondul de reducere a vulnerabilității energetice pentru renovarea blocurilor;
- realizarea a minimum nouă proiecte demonstrative în blocuri locative și semnarea contractelor cu cel puțin 30 de asociații, care includ peste 3.000 de apartamente;
- reabilitarea energetică în anul 2026 a aproximativ 160 de case din gospodării rurale cu vulnerabilitate energetică extremă, cu finanțare de până la 95% din investiția eligibilă;
- aplicarea standardelor europene privind performanța energetică a clădirilor și inspecția sistemelor de încălzire, ventilare și condiționare;
- transformarea EcoVoucher într-un program care stimulează aparatele eficiente și creează premise pentru asamblarea locală a electrocasnicelor;
- monitorizarea economiilor reale de energie, a calității lucrărilor și a impactului asupra facturilor beneficiarilor.

4.10.6. Termoficare modernă și cogenerare de înaltă eficiență

Sistemele centralizate de încălzire vor fi modernizate pentru a furniza energie termică fiabilă și competitivă. Investițiile în cogenerare, rețele și management vor reduce pierderile, vor integra surse mai curate și vor crea o alternativă eficientă la încălzirea individuală poluantă.

Rezultatul urmărit: servicii de încălzire mai fiabile și mai eficiente, pierderi reduse și costuri mai predictibile pentru consumatori și operatori. Măsurile pentru atingerea rezultatului sunt:

- modernizarea capacităților Termoelectrica și avansarea investițiilor în cogenerare de înaltă eficiență;
- reabilitarea rețelelor termice, reducerea pierderilor și extinderea sistemelor moderne de monitorizare și control;
- instalarea și utilizarea contoarelor și punctelor termice individuale acolo unde soluția este fezabilă economic și tehnic;
- îmbunătățirea guvernantei și performanței operatorilor de termoficare și legarea investițiilor de indicatori privind pierderile, costul și calitatea serviciului;
- integrarea graduală a energiei regenerabile, căldurii reziduale și altor surse locale în sistemele de termoficare, în baza studiilor de fezabilitate;
- sprijinirea soluțiilor locale eficiente în comunitățile potrivite pentru sisteme descentralizate;
- coordonarea politicilor de termoficare cu renovarea energetică a clădirilor și protecția consumatorilor vulnerabili.

4.10.7. Energie accesibilă și protecția consumatorilor vulnerabili

Protecția socială în domeniul energiei va fi ținută, transparentă și conectată cu soluțiile care reduc structural consumul. Compensațiile vor proteja gospodăriile în perioadele dificile, iar investițiile în locuințe și echipamente eficiente vor diminua treptat dependența de ajutorul sezonier.

Rezultatul urmărit: sprijin concentrat asupra gospodăriilor care au cea mai mare nevoie și o reducere graduală a sărăciei energetice prin investiții și compensații bine ținute. Acest rezultat va fi obținut prin:

- perfecționarea mecanismului de identificare a vulnerabilității energetice și a compensațiilor, pe baza veniturilor și situației reale a gospodăriei;
- prioritizarea gospodăriilor vulnerabile în programele de renovare, înlocuire a echipamentelor și eficiență energetică;
- corelarea ajutorului pentru facturi cu consilierea energetică și cu măsuri care reduc consumul pe termen lung;
- monitorizarea sărăciei energetice și publicarea periodică a indicatorilor privind accesibilitatea energiei;
- introducerea unor standarde clare pentru deconectare, eșalonarea datoriilor și protejarea consumatorilor aflați în situații critice;
- dezvoltarea comunităților energetice și a schemelor prin care gospodăriile, autoritățile locale și întreprinderile mici pot beneficia de producerea locală;
- asigurarea unei comunicări publice clare înaintea schimbărilor tarifare și a reformelor cu impact asupra facturilor.

4.10.8. Guvernanță corporativă, investiții private și capital uman

Instituțiile și companiile energetice vor fi administrate după reguli profesionale, iar investițiile private vor fi atrase prin proiecte bancabile, licitații competitive și un cadru de reglementare predictibil. Modernizarea sectorului va fi susținută de specialiști bine pregătiți și de o infrastructură digitală și cibernetică sigură.

Rezultatul urmărit: companii publice mai performante și transparente, mai multe investiții private și o nouă generație de specialiști capabili să gestioneze transformarea sectorului energetic. Măsurile de implementare vor fi:

- transformarea întreprinderilor energetice cu capital majoritar de stat în societăți pe acțiuni și aplicarea deplină a principiilor de guvernanță corporativă;
- raportarea trimestrială de către întreprinderile energetice cu capital de stat a rezultatelor financiare și operaționale, investițiilor, achizițiilor majore, datoriilor și indicatorilor de performanță, după standarde apropiate companiilor listate;
- separarea clară a funcției de proprietate de conducerea executivă și constituirea unor consilii de administrație sau supraveghere cu membri independenți și competențe relevante;
- publicarea rapoartelor financiare, operaționale și de performanță și evaluarea conducerii în baza unor indicatori măsurabili;
- aplicarea codurilor de conduită, mecanismelor de prevenire a conflictelor de interese și sistemelor moderne de control intern;
- utilizarea prioritară a capitalului privat pentru capacitățile comerciale de generare, stocare și tranzacționare și limitarea garanțiilor publice la situații justificate prin interes strategic;
- crearea unei platforme de promovare a proiectelor energetice și pregătirea portofoliilor investiționale bancabile;
- lansarea Programului „100 de tineri pentru energie”, în parteneriat cu universități și companii din Republica Moldova și din Uniunea Europeană;
- dezvoltarea laboratoarelor, programelor academice, stagiilor practice și competențelor în energie, digitalizare, automatizare și securitate cibernetică.

DIMENSIUNEA EUROPEANĂ

Integrarea în piața energetică a Uniunii Europene va constitui direcția transversală a întregii politici energetice. Republica Moldova va implementa până la aderare angajamentele aferente Capitolului 15 „Energie”, va respecta obligațiile din Tratatul Comunității Energetice și va consolida instituțiile care aplică regulile europene.

Piața energiei electrice și a gazelor naturale. Cadrul național va fi aliniat pachetelor europene privind organizarea piețelor, separarea operatorilor, accesul la rețea, protecția consumatorilor, integritatea și transparența piețelor angro. Cuplarea piețelor de energie electrică și interoperabilitatea platformelor vor permite participarea directă la mecanismele pieței unice.

Energie regenerabilă și eficiență energetică. Directiva privind energia din surse regenerabile, Directiva privind eficiența energetică și Directiva privind performanța energetică a clădirilor vor fi transpuse și aplicate prin scheme de sprijin competitive, standarde pentru clădiri, inspecții, audituri și programe de renovare.

Securitatea aprovizionării. Republica Moldova va dezvolta interconectările, planurile de urgență și cadrul pentru rezervele minime de produse petroliere. Cooperarea cu operatorii și instituțiile europene va include schimb de informații, evaluarea riscurilor și răspuns coordonat la crize.

Perioade de tranziție și investiții. Pentru obligațiile care necesită costuri mari și infrastructură complexă, Guvernul va negocia perioade de tranziție justificate, inclusiv pentru eficiență energetică, performanța clădirilor, rezervele petroliere, energia regenerabilă și piața internă de energie electrică. Fiecare perioadă va fi însoțită de un calendar de investiții, surse de finanțare și repere intermediare verificabile.

Capacitate instituțională. Ministerul Energiei, ANRE, Moldelectrica, operatorii de distribuție, operatorii piețelor și companiile publice vor dezvolta competențele, sistemele informaționale și mecanismele de raportare necesare aplicării acquis-ului. Progresul va fi evaluat după funcționarea pieței, calitatea serviciilor, investițiile realizate și beneficiile pentru consumatori.

INDICATORII DE DEZVOLTARE

Indicator	Reper de bază	Obiectiv de dezvoltare până în 2029
Interconectarea Vulcănești - Chișinău	Linie în construcție la începutul perioadei 2026–2029	Dare în exploatare până la sfârșitul lunii august 2026
Interconectarea Suceava-Bălți	Proiect finanțat și în pregătire	Linie și stație electrică finalizate și puse în funcțiune până în 2028
Integrarea pieței de energie electrică în piața UE	Piețe naționale pentru ziua următoare, pe parcursul zilei și de echilibrare operaționale	Cuplarea cu piețele europene pentru ziua următoare și pe parcursul zilei până în 2028
Capacități de stocare în baterii	Capacitate redusă și proiecte în pregătire	Minimum 1.200 MWh capacitate instalată până în 2028
Capacități flexibile de generare	Sistem dependent de importuri și flexibilitate limitată	Cel puțin 100 MW de centrale flexibile noi puse în funcțiune până în 2027 și proiectele mari de cogenerare avansate
Ponderea energiei din surse regenerabile	Nivelul înregistrat în anul 2026	Peste 35% până în 2028, cu capacități de echilibrare corespunzătoare
Licitații pentru energie regenerabilă	Prima rundă în implementare	Minimum 173 MW eolian și 44 MWh stocare contractate; mecanismul CfD funcțional
Eficiența energetică a locuințelor	Programe pilot și portofoliu în pregătire	În 2026: minimum 9 blocuri demonstrative, contracte pentru peste 3.000 de apartamente și circa 160 de case vulnerabile; program extins până în 2029
Guvernanța companiilor energetice de stat	Forme juridice și mecanisme de conducere neuniforme	Întreprinderile cu capital majoritar de stat transformate în societăți pe acțiuni și consilii profesionale funcționale până în 2027
Capital uman și digitalizare	Deficit de specialiști și sisteme digitale care necesită modernizare	Programul „100 de tineri pentru energie” operațional; SCADA și protecția cibernetică a infrastructurii critice modernizate până în 2029

4.11. MEDIU

Un mediu sănătos și o economie pregătită pentru tranziția verde

VIZIUNEA SECTORIALĂ

Obiectivul de dezvoltare al sectorului este un sistem modern și transparent de protecție a mediului, orientat spre rezultate, care apără sănătatea populației, sprijină dezvoltarea economică și pregătește țara pentru aderarea la Uniunea Europeană. Politicile de mediu vor fi fundamentate pe date, pe evaluarea riscului și pe principiul „poluatorul plătește”, iar cerințele administrative vor fi proporționale cu impactul real al activităților.

Cetățenii și întreprinderile vor interacționa cu instituții digitalizate și profesioniste. Actele permissive, evaluările de impact, raportările și controalele vor fi gestionate prin sisteme informaționale interoperabile, cu termene clare, registre publice și proceduri simplificate pentru activitățile cu impact redus. Resursele administrative vor fi concentrate asupra poluării majore, riscurilor industriale și incidentelor care afectează comunitățile.

Țara va dezvolta servicii regionale conforme pentru colectarea separată, reciclarea și valorificarea deșeurilor și va închide treptat depozitele necontrolate. Resursele de apă vor fi administrate pe bazine hidrografice, râurile și digurile vor fi reabilitate, iar cooperarea cu România și Ucraina va proteja securitatea apelor transfrontaliere. Pădurile, habitatele și ariile naturale vor fi extinse și administrate durabil.

Republica Moldova va dispune de sisteme funcționale de monitorizare a aerului, apei, solului, emisiilor industriale și gazelor cu efect de seră, precum și de servicii hidrometeorologice capabile să avertizeze populația la timp. Tranziția climatică va fi planificată astfel încât să reducă emisiile, să mobilizeze investiții verzi și să protejeze gospodăriile, agricultura și pentru creșterea rezilienței la inundații și alte fenomene extreme.

OBIECTIVE MAJORE

- Un sistem de autorizare și control bazat pe risc, cu cerințe simplificate pentru activitățile cu impact redus, minimum 90% dintre serviciile, registrele și raportările prioritare digitalizate și durata medie de autorizare redusă cu 50%.
- Instituții de mediu consolidate, cu responsabilități clare, laborator de referință modernizat, date publice accesibile și resurse administrative orientate prioritar către activitățile cu cel mai mare impact asupra mediului și sănătății.

- Sisteme regionale conforme de gestionare a deșeurilor care acoperă cel puțin 50% din populație, colectare separată extinsă în minimum 120 de localități și un sistem de depozit pentru ambalaje operațional.
- Rețeaua națională de monitorizare automată a calității aerului funcțională, cu zece stații, inventar actualizat al emisiilor și date validate publicate online.
- Planuri bazinale implementate pentru Nistru, Prut și râurile interne, programe de reabilitare a râurilor, digurilor și barajelor și o cooperare transfrontalieră mai puternică pentru securitatea resurselor de apă.
- Programul Național de Împădurire continuat, cadrul pentru pădurile private îmbunătățit, administrarea fondului forestier reformat și resurse mai mari direcționate către regenerare, pază și monitorizare.
- Instituția responsabilă de gestionarea Ariilor Naturale Protejate operațională, habitatele și speciile de interes comunitar inventariate și prima listă de situri Natura 2000 pregătită pe baze științifice.
- Instalațiile industriale inventariate și clasificate după risc, cu cel puțin 80% dintre instalațiile prioritare autorizate în baza celor mai bune tehnici disponibile.
- Cadrul de monitorizare, raportare, verificare și acreditare a emisiilor funcțional, toate sectoarele relevante acoperite și Strategia de dezvoltare cu emisii reduse până în 2050 aprobată.
- Servicii hidrometeorologice automatizate, cu cel puțin 95% din datele stațiilor recepționate în timp real și 98% dintre avertizări emise în termenele stabilite.

DIRECȚIILE PRIORITARE

4.11.1. Reglementare inteligentă, servicii digitale și instituții eficiente

Reforma administrării mediului va simplifica procedurile și va concentra capacitatea statului asupra activităților cu impact semnificativ. Cetățenii și întreprinderile vor beneficia de reguli clare, termene previzibile și acces online la servicii și informații.

Rezultatul urmărit: un sistem de reglementare rapid, transparent și previzibil, care reduce povara administrativă pentru activitățile cu risc redus și protejează mai eficient mediul în cazurile cu impact major. Măsurile prin care se va atinge acest rezultat sunt:

- revizuirea integrală a actelor permissive și stabilirea unor praguri obiective, proporționale cu natura, amploarea, localizarea și riscul activității;
- stabilirea unor termene clare și predictibile pentru autorizațiile și evaluările de mediu, coordonarea avizelor printr-un punct unic și aplicarea principiului proporționalității, astfel încât proiectele conforme să nu fie întârziate de proceduri repetate sau suprapuse;
- înlocuirea autorizării prealabile, acolo unde riscul este redus, cu notificarea, înregistrarea sau respectarea unor condiții generale standardizate;

- revizuirea procedurilor de evaluare a impactului asupra mediului și evaluare strategică de mediu, eliminarea suprapunerilor și concentrarea evaluării asupra proiectelor și planurilor cu efecte semnificative;
- dezvoltarea unui sistem informațional integrat pentru autorizații, evaluări, registre, raportările operatorilor, monitorizare și control;
- publicarea într-un registru electronic a documentației, consultărilor, avizelor, deciziilor, termenelor și condițiilor de autorizare;
- evaluarea funcțională a Ministerului Mediului și a agențiilor în subordonare, eliminarea suprapunerilor și, după caz, reorganizarea sau comasarea funcțiilor, astfel încât resursele să fie concentrate asupra autorizării rapide, monitorizării și controlului riscurilor reale și implementarea eficientă a obligațiilor rezultate din acquis;
- modernizarea și acreditarea Laboratorului de referință pentru analiza apei, aerului, solului, deșeurilor și poluanților relevanți pentru sănătate.

4.11.2. Gestionarea deșeurilor și economia circulară

Republica Moldova va construi infrastructura necesară pentru colectarea, transferul, sortarea, reciclarea și depozitarea conformă a deșeurilor. Regionalizarea serviciilor va fi însoțită de responsabilitatea extinsă a producătorilor, prevenirea generării deșeurilor și transformarea materialelor recuperabile în resurse economice.

Rezultatul urmărit: mai puține gunoiști neconforme, servicii moderne pentru comunități, rate mai mari de reciclare și o economie care recuperează valoarea materialelor prin reutilizare și reciclare. Pentru atingerea lui, Guvernul își propune:

- construcția centrelor regionale de gestionare, stațiilor de transfer și infrastructurii locale de colectare;
- asigurarea finanțării și implementării infrastructurii în cele șase regiuni de management al deșeurilor, prin semnarea contractelor pentru construcția infrastructurii în regiunile 5, 8 și 1, precum și finalizarea studiilor de fezabilitate și accelerarea implementării în regiunile 4, 7 și 2;
- operaționalizarea sistemului de depozit pentru ambalajele de băuturi din plastic, sticlă și metal;
- extinderea colectării separate și dezvoltarea unor fluxuri distincte pentru biodeșeuri, ambalaje, textile, echipamente, deșeuri alimentare și alte categorii prioritare;
- pregătirea și realizarea centrului pentru gestionarea deșeurilor periculoase;
- condiționarea finanțării din Fondul Național pentru Mediu de respectarea ierarhiei deșeurilor și de indicatori privind prevenirea, reutilizarea și reciclarea;
- combaterea transporturilor ilegale și consolidarea trasabilității deșeurilor prin registre electronice și cooperare între autoritățile de mediu, vamă, poliție și procuratură.

4.11.3. Resurse de apă, râuri și protecție împotriva inundațiilor

Apa va fi administrată ca resursă strategică, pe baza planurilor bazinale și a unei monitorizări continue a cantității și calității. Politicile de mediu vor stabili prioritățile de protecție, utilizare și refacere, iar investițiile în alimentare cu apă și sanitație vor fi coordonate cu autoritățile responsabile de infrastructură.

Rezultatul urmărit: apă mai curată și mai sigură, infrastructură naturală și construită mai rezilientă și o capacitate mai bună de a preveni și gestiona seceta, inundațiile și conflictele între utilizatori. Acțiunile prioritare sunt:

- implementarea planurilor de management pentru bazinele hidrografice și actualizarea măsurilor de reducere a poluării și de utilizare durabilă a apei;
- continuarea reabilitării râurilor interne, consolidării digurilor, decolmatării bazinelor și reabilitării barajelor cu risc, investiții în modernizarea infrastructurii lacurilor de importanță națională;
- modernizarea monitorizării apelor de suprafață și subterane și dezvoltarea capacității laboratoarelor;
- evaluarea și utilizarea rațională a resurselor de apă subterană, prioritizând alimentarea cu apă a populației, alături de reguli clare pentru întreținerea și reabilitarea sondelor arteziene ca surse strategice de rezervă;
- îmbunătățirea controlului deversărilor și aplicarea cerințelor de epurare pentru apele uzate;
- protejarea zonelor umede, luncilor și ecosistemelor acvatice care reduc riscul de inundații și susțin biodiversitatea;
- menținerea dialogului și cooperării cu Ucraina pentru fluviul Nistru și cu România pentru râul Prut;
- integrarea scenariilor de secetă și inundații în planificarea resurselor de apă și în deciziile de investiții;
- introducerea graduală a unor mecanisme de tarifyare și autorizare care reflectă raritatea resursei și încurajează utilizarea eficientă a apei, inclusiv contorizarea consumului și diferențierea după volume, cu protejarea consumului esențial și a persoanelor vulnerabile.

4.11.4. Aer curat, emisii industriale și controlul poluării

Protecția aerului și controlul poluării industriale vor fi bazate pe monitorizare automată, inventare credibile și autorizații integrate. Operatorii cu impact major vor avea termene de conformare, obligații de monitorizare și responsabilitate pentru prevenirea și remedierea prejudiciilor.

Rezultatul urmărit: date publice despre poluare, condiții clare pentru industrie, reducerea expunerii populației la poluanți și costuri de remediere suportate de cei care provoacă prejudiciul. Implementarea se va concentra pe:

- operaționalizarea celor zece stații automate de monitorizare a calității aerului și publicarea online a datelor validate;
- actualizarea anuală a inventarului național al emisiilor și clarificarea responsabilităților furnizorilor de date;
- inventarierea și clasificarea instalațiilor industriale după risc și aplicarea autorizării integrate;
- introducerea condițiilor de autorizare bazate pe concluziile privind cele mai bune tehnici disponibile și pe termene realiste de conformare;
- operaționalizarea registrului național al substanțelor chimice și pregătirea aplicării sistemelor europene REACH și CLP;
- elaborarea hărților și planurilor-pilot privind zgomotul pentru aglomerări și axe majore;
- aprobarea protocolului național de alertare și intervenție în cazul accidentelor cu impact asupra mediului;
- actualizarea metodologiilor de calcul al prejudiciilor și aplicarea efectivă a principiului „poluatorul plătește”.

4.11.5. Păduri, biodiversitate și arii naturale protejate

Pădurile și ecosistemele naturale vor fi tratate ca infrastructură de securitate climatică, protecție a solului și dezvoltare locală. Extinderea suprafețelor împădurite va fi însoțită de o administrare profesionistă, combaterea tăierilor ilegale și protejarea habitatelor și speciilor de interes european.

Rezultatul urmărit: mai multe păduri sănătoase, soluri și comunități mai reziliente, administrare transparentă a fondului forestier și o rețea de arii protejate conectată la standardele europene. Măsurile pentru atingerea rezultatului sunt:

- continuarea Programului Național de Împădurire, inclusiv plantarea și reabilitarea a cel puțin 7.000 de hectare în anul 2026 și menținerea unui ritm anual susținut;
- crearea unui cadru atractiv pentru împădurirea terenurilor private și sprijinirea proprietarilor care plantează și gestionează durabil păduri;
- finalizarea reformei și comasării celor 19 întreprinderi silvice, centralizarea funcțiilor administrative și direcționarea economiilor către regenerare, pază și monitorizare;
- dotarea sectorului silvic cu tehnică modernă și dezvoltarea sistemelor de trasabilitate a masei lemnoase;
- transmiterea către autoritățile locale a suprafețelor împădurite, însoțită de reguli pentru gestionare durabilă;
- inventarierea speciilor și habitatelor de interes comunitar și pregătirea primei liste de situri Natura 2000;
- organizarea operațiunilor comune pentru prevenirea și combaterea tăierilor ilegale și degradării habitatelor.

4.11.6. Adaptarea la schimbările climatice și reziliența comunităților

Adaptarea climatică va fi integrată în agricultură, infrastructură, sănătate, resurse de apă, silvicultură și planificarea locală. Politicile vor combina investițiile de prevenire, soluțiile bazate pe natură, datele hidrometeorologice și mecanismele de finanțare pentru gospodării, întreprinderi și autorități locale.

Rezultatul urmărit: comunități și sectoare economice mai bine pregătite pentru schimbările climatice și reducerea pierderilor umane, economice și de mediu produse de fenomenele extreme. Acest rezultat va fi obținut prin:

- actualizarea evaluărilor de risc climatic și integrarea lor în strategiile, programele și investițiile sectoriale;
- dezvoltarea planurilor locale și sectoriale pentru secetă, inundații, valuri de căldură, incendii de vegetație și alte fenomene extreme;
- prioritizarea investițiilor care protejează populația, agricultura și infrastructura critică;
- extinderea soluțiilor bazate pe natură, inclusiv refacerea luncilor, zonelor umede, perdelelor forestiere și ecosistemelor degradate;
- mobilizarea finanțării climatice internaționale și integrarea criteriilor de reziliență în Fondul Național pentru Mediu;
- dezvoltarea serviciilor climatice și a produselor de informare pentru fermieri, autorități locale, întreprinderi și populație;
- evaluarea periodică a pierderilor provocate de fenomene extreme și orientarea măsurilor publice spre prevenire.

4.11.7. Reducerea emisiilor și pregătirea pentru piața europeană a carbonului

Republica Moldova va construi infrastructura instituțională și informațională necesară pentru reducerea emisiilor și participarea graduală la mecanismele climatice europene. Tranziția va fi planificată împreună cu sectoarele economice, cu termene, costuri și măsuri de sprijin clar definite.

Rezultatul urmărit: emisii măsurate credibil, politici climatice aplicabile, investiții verzi mai multe și o economie pregătită pentru regulile europene privind carbonul. Măsurile de implementare vor fi:

- aprobarea și implementarea Strategiei de dezvoltare cu emisii reduse până în 2050, în concordanță cu obiectivul neutralității climatice;
- operaționalizarea sistemului de monitorizare, raportare, verificare și acreditare a emisiilor de gaze cu efect de seră;
- crearea registrului instalațiilor și operatorilor care vor intra gradual sub incidența viitorului sistem de comercializare a emisiilor;
- aprobarea metodologiilor de monitorizare și organizarea exercițiilor-pilot de raportare și verificare;

- integrarea obiectivelor climatice în politicile energetice, industriale, de transport, agricultură, deșeuri și utilizare a terenurilor;
- dezvoltarea mecanismelor de finanțare verde și sprijinirea investițiilor care reduc consumul de resurse și emisiile;
- evaluarea impactului economic și social al noilor cerințe și negocierea perioadelor de tranziție justificate în procesul de aderare.

4.11.8. Inspecție eficientă, răspundere de mediu și avertizare timpurie

Aplicarea legislației va fi întărită prin controale bazate pe risc, cooperare între instituții și reacție rapidă la incidente. În paralel, autoritatea de meteorologie și monitoring va fi automatizată pentru a furniza date de calitate și avertizări utile populației și autorităților.

Rezultatul urmărit: încălcări depistate și remediate mai rapid, cooperare reală împotriva infracțiunilor de mediu și avertizări timpurii care permit instituțiilor și cetățenilor să acționeze înaintea producerii pierderilor. Măsurile prin care se va atinge acest rezultat sunt:

- alocarea majorității timpului de inspecție către instalațiile și activitățile cu risc mediu și ridicat, pe baza istoricului conformării și sensibilității zonei;
- operaționalizarea structurii de răspuns imediat la incidentele de mediu și instruirea periodică a inspectorilor;
- publicarea rapoartelor trimestriale privind controalele, încălcările, sancțiunile, prejudiciile și măsurile de remediere;
- instituirea unui mecanism permanent de cooperare între autoritatea de mediu, poliție, procuratură, vamă și instituțiile silvice;
- organizarea operațiunilor comune pentru tăieri ilegale, poluări grave și transferuri ilegale de deșeuri;
- reorganizarea rețelei hidrometeorologice pe criterii de risc și acoperire teritorială și automatizarea colectării, validării și transmiterii datelor;
- standardizarea termenelor și procedurilor de emitere a avertizărilor meteorologice și hidrologice și evaluarea anuală a performanței;
- dezvoltarea canalelor digitale de alertă și a schimbului de date cu protecția civilă, autoritățile locale și operatorii infrastructurii critice.

DIMENSIUNEA EUROPEANĂ

Capitolul 27 „Mediu și schimbări climatice” este unul dintre cele mai complexe și costisitoare capitole ale procesului de aderare. Guvernul va aborda cele unsprezece tematici ca un program unitar de investiții, capacitate administrativă și aplicare efectivă a legislației.

Legislație orizontală și participare publică. Evaluarea impactului asupra mediului, evaluarea strategică, accesul la informație, consultările publice și consultările

transfrontaliere vor fi aplicate prin proceduri clare și registre electronice. Proiectele de infrastructură și investițiile majore vor fi pregătite din timp pentru a respecta cerințele UE.

Deșeuri, apă, aer și natură. Republica Moldova va construi infrastructura regională de deșeuri, va implementa planurile bazinale, va operaționaliza monitorizarea aerului și va crea capacitatea necesară pentru protejarea habitatelor și selectarea siturilor Natura 2000. Investițiile vor fi corelate cu sursele de finanțare europene și cu costurile de operare pe termen lung.

Poluare industrială, substanțe chimice și răspundere. Autorizațiile integrate vor utiliza cele mai bune tehnici disponibile, iar cadrul pentru substanțe chimice, zgomot, accidente și infracțiuni de mediu va fi apropiat gradual de REACH, CLP și celelalte standarde europene. Inspectoratul, laboratoarele, poliția, procuratura și vama vor avea proceduri comune și capacitate de aplicare.

Climă și piața carbonului. Sistemul MRVA, registrele operatorilor și strategiile climatice vor pregăti economia pentru mecanismele europene privind emisiile și pentru obligațiile de raportare. Pentru investițiile și conformarea care necesită costuri mari, Guvernul va negocia perioade de tranziție argumentate și sprijin financiar adecvat.

Capacitate administrativă. Realizarea angajamentelor ce vor permite închiderea capitolului depinde de instituții care pot autoriza, monitoriza, inspecta, sancționa și raporta la standarde europene. Consolidarea personalului, digitalizarea, laboratoarele, datele de mediu și planificarea bugetară multianuală vor fi tratate ca investiții obligatorii pentru aderare.

INDICATORII DE DEZVOLTARE

Indicator	Reper de bază	Obiectiv de dezvoltare până în 2029
Digitalizarea și simplificarea serviciilor de mediu	Proceduri fragmentate, registre separate și utilizare încă mare a documentelor pe hârtie	Minimum 90% dintre serviciile, registrele și raportările prioritare digitalizate; durata medie de autorizare redusă cu 50%
Control și remediere bazate pe risc	Controale insuficient orientate către impactul real și urmărire neuniformă a măsurilor dispuse	Cel puțin 85% din timpul planificat de inspecție orientat către riscuri medii și ridicate; minimum 90% dintre măsurile de remediere executate în termen
Servicii regionale de gestionare a deșeurilor	Infrastructură regională incompletă și colectare separată limitată	Servicii conforme pentru cel puțin 50% din populație și colectare separată în minimum 120 de localități; sistemul de depozit operațional

Indicator	Reper de bază	Obiectiv de dezvoltare până în 2029
Monitorizarea calității aerului	Monitorizare automată și publicare a datelor insuficient dezvoltate	Zece stații automate operaționale, inventar național al emisiilor actualizat anual și date validate publicate online
Managementul resurselor de apă	Implementare parțială a planurilor bazinale și infrastructură de protecție vulnerabilă	Planuri bazinale implementate, programe multianuale de reabilitare a râurilor, digurilor, barajelor și bazinelor și cooperare transfrontalieră funcțională
Împădurire și administrarea fondului forestier	Suprafață forestieră de extins și administrare în curs de consolidare printr-un cadru mai unitar	Programul Național de Împădurire implementat anual; reforma celor 19 întreprinderi silvice finalizată și minimum 90% din economii direcționate către regenerare, pază și monitorizare
Biodiversitate și arii protejate	Administrarea habitatelor în curs de consolidare și inventariere de finalizat	Instituția responsabilă de gestionarea Ariilor Naturale Protejate operațională și prima listă de situri Natura 2000 pregătită pe baze științifice
Autorizarea integrată a instalațiilor industriale	Inventar și clasificare după risc în curs de dezvoltare	Cel puțin 80% dintre instalațiile prioritare autorizate în baza concluziilor privind cele mai bune tehnici disponibile
Politica climatică și sistemul MRVA	Raportare sectorială și infrastructură instituțională în curs de consolidare	Toate sectoarele relevante acoperite de MRVA, operatorii prioritari cu planuri de monitorizare și Strategia de dezvoltare cu emisii reduse 2050 aprobată
Date și avertizări hidrometeorologice	Rețea cu nivel neuniform de automatizare și procese care necesită modernizare	Minimum 95% din datele stațiilor recepționate în timp real și 98% dintre avertizări emise în termen

4.12. MUNCĂ ȘI PROTECȚIE SOCIALĂ

Muncă bine plătită și protecție pentru fiecare etapă a vieții

VIZIUNEA SECTORIALĂ

Obiectivul de dezvoltare al sectorului este o piață a muncii dinamică și incluzivă, capabilă să valorifice potențialul tuturor oamenilor, în special al femeilor, tinerilor, persoanelor cu dizabilități, persoanelor în etate, refugiaților, celor din mediul rural și al cetățenilor reveniți din diasporă. Angajarea legală va deveni opțiunea cea mai simplă, iar serviciile de ocupare, recalificare și îngrijire vor ajuta oamenii să intre, să revină și să rămână în muncă.

Munca va oferi un venit decent, siguranță și perspective de dezvoltare. Salariul minim va crește predictibil, relațiile de muncă vor fi modernizate după principiul flexicurității, iar dialogul social, egalitatea de remunerare și protecția lucrătorilor vor fi consolidate. Inspekția Muncii va preveni munca nedeclarată și accidente, concentrând controalele asupra riscurilor reale.

Protecția socială va deveni mai bine adaptată nevoilor oamenilor. Sistemul informațional de protecție socială eSocial și managementul digital de caz vor conecta serviciile sociale și măsurile de ocupare, astfel încât sprijinul să răspundă situației reale a familiei și să încurajeze autonomia. Pensile și asigurările sociale vor fi administrate sustenabil, prin extinderea bazei de contribuabili, iar politicile pentru îmbătrânire activă și servicii de lungă durată vor pregăti societatea pentru longevitate și vor consolida reziliența demografică a țării.

Copiii și familiile vor beneficia de servicii de prevenire, îngrijire și sprijin mai aproape de comunitate. Separarea copiilor de familie va fi prevenită, iar atunci când aceasta nu poate fi evitată, vor fi dezvoltate alternative familiale. Dezinstituționalizarea copiilor și a persoanelor cu dizabilități va continua, iar serviciile comunitare, îngrijirea la domiciliu și sprijinul de lungă durată vor fi extinse. Politicile familiale vor sprijini părinții să îmbine munca și viața de familie, egalitatea dintre femei și bărbați va fi promovată, iar protecția victimelor violenței domestice și în bază de gen va fi consolidată.

OBIECTIVE MAJORE

- Creșterea ratei de ocupare a populației cu vârsta de 20–64 de ani de la 57% în 2025 la 62% în 2029 și integrarea în muncă a cel puțin 100.000 de persoane prin intermediul ANOFM.

- Reducerea ratei tinerilor NEET și a ocupării informale, prin măsuri active de ocupare, competențe relevante, servicii de îngrijire și forme legale de muncă adaptate economiei moderne.
- Creșterea predictibilă a salariului minim, consolidarea negocierilor colective, egalitatea de remunerare și protecția creanțelor salariale.
- Reducerea cu cel puțin 20% a ratei accidentelor mortale de muncă și întărirea capacității Inspecției Muncii de a preveni riscurile și munca nedeclarată.
- Un sistem public de pensii și asigurări sociale mai sustenabil, cu o bază mai largă pentru calcularea contribuțiilor și extinderea categoriilor de contribuabili.
- Asistență socială mai echitabilă, mai eficientă și orientată spre activare, prin operaționalizarea sistemului eSocial, servicii integrate, o mai bună țintire a sprijinului și profesionalizarea personalului din sistem.
- Consolidarea sistemului de protecție a copilului și sprijin acordat familiilor, prin măsurile de sprijin acordate familiilor, prin reducerea sărăciei în rândul copiilor, prevenirea separării copilului de familie, dezvoltarea îngrijirii alternative de tip familial, continuarea dezinstituționalizării și creșterea cu 3,000 de locuri în creșe publice și private.
- Reformarea sistemului de sprijin pentru persoane cu dizabilități prin dezvoltarea unei rețele de servicii comunitare și de sprijin pentru angajare și viață independentă, precum și sprijinirea participării la viața publică, politică și decizională în condiții de accesibilitate și nediscriminare, dezinstituționalizarea a cel puțin 300 de persoane cu dizabilități.
- O bătrânețe activă, demnă și în siguranță, prin dezvoltării unui sistem integrat de îngrijire de lungă durată, extinderea serviciilor de îngrijire la domiciliu și în comunitate, reducerea izolării și susținerea participării sociale, economice și digitale a persoanelor în etate.
- Promovarea egalității între femei și bărbați și protecție efectivă împotriva violenței, prin creșterea participării economice a femeilor, extinderea serviciilor și adăposturilor pentru victime, consolidarea răspunsului instituțional în prevenirea și combaterea violenței în familie și a violenței în bază de gen.

DIRECȚIILE PRIORITARE

4.12.1. Mai mulți oameni în muncă și reducerea ocupării informale

Politicile de ocupare vor identifica și activa persoanele care pot munci. Serviciile publice de angajare vor combina consilierea, formarea, sprijinul pentru angajare și soluțiile de îngrijire, iar angajarea formală va fi simplificată.

Rezultatul urmărit: o rată mai mare de ocupare, mai puțină muncă și remunerare nedeclarată și acces mai simplu la locuri de muncă legale pentru persoanele care întâmpină bariere pe piața muncii. Pentru atingerea lui, Guvernul va asigura:

- extinderea măsurilor active de ocupare și a managementului de caz, cu intervenții adaptate persoanelor inactive, tinerilor, femeilor, persoanelor cu dizabilități și șomerilor de lungă durată;
- integrarea în câmpul muncii a cel puțin 100.000 de persoane prin ANOFM și creșterea semnificativă a numărului beneficiarilor măsurilor active;
- dezvoltarea competențelor, recalificarea și formarea la locul de muncă în parteneriat cu angajatorii și instituțiile de educație;
- reglementarea clară a activității independente, muncii sezoniere, muncii pe platforme digitale și altor forme flexibile, cu protejarea raporturilor de muncă reale;
- operaționalizarea registrului digital al salariaților, raportarea unică și schimbul automatizat de date pentru reducerea birocrației și prevenirea muncii nedeclarate;
- adaptarea locurilor de muncă și dezvoltarea serviciilor de îngrijire pentru creșterea participării pe piața muncii a femeilor și persoanelor cu dizabilități;
- dezvoltarea și aprobarea Programului național pentru ocuparea forței de muncă și combaterea muncii nedeclarate (2027–2030).

4.12.2. Muncă mai productivă, mai bine plătită și relații de muncă moderne

Creșterea veniturilor din muncă va fi susținută de productivitate, competențe și reguli echilibrate. Modernizarea Codului muncii va oferi companiilor predictibilitate și flexibilitate, păstrând protecția efectivă a salariaților.

Rezultatul urmărit: venituri mai mari și mai echitabile, relații de muncă previzibile și un echilibru mai bun între adaptabilitatea întreprinderilor și protecția lucrătorilor. Acțiunile prioritare sunt:

- creșterea predictibilă a salariului minim, inclusiv atingerea cuantumului de 10.000 de lei pentru anul 2030 și continuarea convergenței salariale;
- transpunerea principiilor europene privind transparența salarială și egalitatea de remunerare între femei și bărbați;
- consolidarea negocierilor colective, informării și consultării lucrătorilor și dialogului social;
- instituirea mecanismului de garantare a creanțelor salariale în cazul insolvenței angajatorilor din sectorul privat;
- modernizarea regimului timpului de muncă, perioadelor de repaus și concediilor, cu reguli uniforme, clare și protejarea drepturilor acumulate;
- aplicarea transparenței salariale și a principiului remunerării egale pentru muncă egală sau de valoare egală;
- modernizarea Codului muncii pentru a simplifica angajarea și administrarea raporturilor de muncă și pentru a permite încetarea acestora în condiții clare, obiective și previzibile, cu protecție împotriva concedierilor abuzive;

4.12.3. Locuri de muncă sigure și Inspekția Muncii orientată spre prevenire

Securitatea și sănătatea în muncă vor fi tratate ca o investiție în oameni și productivitate. Inspekția Muncii va utiliza date și evaluarea riscurilor pentru a interveni acolo unde probabilitatea accidentelor, exploatării sau muncii nedecarate este cea mai mare.

Rezultatul urmărit: reducerea muncii și salariilor nedecarate și a accidentelor mortale și grave, protecție mai bună pentru lucrători și controale concentrate asupra riscurilor cu impact real. Implementarea se va concentra pe:

- controale bazate pe risc și orientate prioritar spre prevenire și remediere, cu sancționarea proporțională a abaterilor și concentrarea intervențiilor ferme asupra muncii nedecarate, accidentelor grave și încălcărilor intenționate ale drepturilor salariaților, fără a împovăra nejustificat antreprenorii;
- transpunerea și aplicarea directivelor europene privind șantierele, echipamentele de muncă, manipularea încărcăturilor, mediile cu risc de explozie și industriile extractive;
- protecția specială a copiilor și tinerilor încadrați în muncă și prevenirea exploatării prin muncă;
- consolidarea capacităților, independenței operaționale și instrumentelor digitale ale Inspekției Muncii;
- controale bazate pe risc, campanii sectoriale și cooperare între Inspekția Muncii, autoritățile fiscale, ocupare și securitate socială;
- sprijinirea angajatorilor pentru evaluarea riscurilor, instruire, prevenirea accidentelor și conformare voluntară;
- acordarea unei atenții sporite prevenirii bolilor profesionale, riscurilor psihosociale și protejării sănătății mintale la locul de muncă;
- investigarea sistematică a accidentelor grave și utilizarea lecțiilor învățate pentru prevenirea incidentelor similare.

4.12.4. Pensii și prestații de asigurări sociale sustenabile. Pregătire pentru longevitate

Pensia de asigurări sociale va rămâne fundamentul siguranței la bătrânețe. Sustenabilitatea sistemului va fi consolidată prin creșterea ocupării și formalizarea muncii, iar cetățenii vor avea acces la instrumente suplimentare, sigure și transparente de economisire pentru termen lung.

Rezultatul urmărit: un sistem de pensii mai echitabil și sustenabil, mai mulți contribuitori și opțiuni suplimentare pentru siguranța veniturilor la vârsta pensionării. Măsurile pentru atingerea rezultatului sunt:

- extinderea bazei de calcul a contribuțiilor și a categoriilor de contribuabili prin creșterea ocupării, combaterea muncii nedeclarate și includerea altor tipuri de lucrători în toate prestațiile de asigurări sociale;
- menținerea cuantumului adecvat al pensiilor și diminuarea graduală a deficitului bugetului asigurărilor sociale în condiții de sustenabilitate fiscală;
- reformarea graduală a pensiilor militarilor și funcționarilor cu statut special, cu reguli predictibile, condiții distincte pentru profesiile cu risc sporit și stimularea continuării activității;
- dezvoltarea pensiilor facultative și a produselor accesibile de economisire și investiții pe termen lung;
- pregătirea și introducerea graduală a Pilonului II de pensii, bazat pe contribuții individuale, administrare profesionistă, drepturi clare de proprietate, comisioane transparente și supraveghere strictă;
- extinderea acordurilor de securitate socială.

4.12.5. Asistență socială eficientă și orientată spre autonomie

Sprrijinul public va fi direcționat către persoanele și familiile cu cea mai mare nevoie, pe baza capacității economice reale și a unei evaluări unitare. Pentru beneficiarii apti de muncă, prestațiile vor fi conectate cu măsuri de ocupare și servicii care facilitează ieșirea durabilă din sărăcie.

Rezultatul urmărit: sprijin mai echitabil, reducerea erorilor și trasee clare către muncă și autonomie pentru beneficiarii care pot fi activați. Acest rezultat va fi obținut prin:

- consolidarea prestațiilor și serviciilor sociale, reducerea sărăciei monetare și multidimensionale, și asigurarea unui trai demn pentru familii cu copii, persoanele cu dizabilități și în etate;
- reformarea Ajutorului Social pentru o evaluare mai echitabilă, monitorizare mai bună și reducerea erorilor și fraudelor; revizuirea criteriilor privind șomerii, persoanele care îngrijesc alte persoane, terenurile agricole și bunurile deținute, astfel încât sprijinul să reflecte situația reală a familiei;
- menținerea mecanismelor țintite de protecție în perioade de criză, inclusiv compensațiile la energie pentru gospodăriile vulnerabile;
- dezvoltarea și operaționalizarea deplină a sistemului informațional - eSocial, inclusiv a modulelor de asistență socială, dizabilitate, protecția copiilor, victimelor și a refugiaților, ocupare și inspecția muncii, și integrarea acestuia cu alte sisteme guvernamentale prin MConnect;
- evaluarea și reorganizarea Agenției de Servicii cu Specializare Înaltă, inclusiv prin auditarea performanței centrelor gestionate, eficientizarea funcțiilor administrative și creșterea calității serviciilor;
- profesionalizarea asistenței sociale prin inserție profesională, formare continuă, supervizare și acordarea gradelor de calificare profesională;

- ajustarea costului serviciilor sociale, a normelor de asigurare cu produse și bunuri și a normelor de cheltuieli pentru serviciile sociale în funcție de nevoile beneficiarilor în diferite tipuri de servicii;
- monitorizarea sărăciei monetare și multidimensionale și evaluarea efectului prestațiilor asupra copiilor, persoanelor cu dizabilități, vârstnicilor și gospodăriilor rurale.

4.12.6. Fiecare copil protejat și familii sprijinite

Protecția copilului va pune accent pe susținerea părinților să-și crească copii în mediul familial, în grijă și în siguranță. Sprijinul financiar va fi combinat cu servicii de îngrijire, consiliere, educație parentală și intervenții pentru prevenirea și combaterea violenței față de copii.

Rezultatul urmărit: mai puțini copii separați de familie și în sărăcie, acces mai larg la servicii de creșă, servicii alternative pentru copiii care au nevoie de protecție, intervenții timpurii pentru identificarea riscurilor, copiii care au fost victime ale infracțiunilor și ale violenței beneficiază de sprijin în procesele de recuperare și reintegrare. Măsurile de implementare vor fi:

- dezvoltarea și implementarea Programului național „Garanția europeană pentru copii” 2027–2030 ca politică strategică de reducere a sărăciei și excluziunii sociale, asigurând accesul garantat la servicii de calitate pentru toți copiii;
- extinderea graduală a prestației universale pentru creșterea copiilor, corelată cu sustenabilitatea financiară și cu accesul la servicii;
- instituirea pachetului esențial de servicii sociale pentru copii și familii care va unifica și va standardiza la nivel național serviciile sociale;
- prevenirea separării copilului de familie prin consolidarea unui sistem național de identificare și suport timpuriu, care combină prestațiile sociale cu servicii integrate de sprijin familial, consiliere și educație parentală, pentru a ajuta familiile să depășească crizele înainte ca acestea să ducă la separare;
- dezvoltarea serviciilor specializate de asistență și reabilitare psihosocială a copilului și familiei;
- continuarea fermă a procesului de dezinstituționalizare prin tranziția copiilor din instituții rezidențiale în mediul familial, extinderea serviciilor de tip familial și instituirea unui moratoriu care să interzică plasamentul copiilor sub 6 ani în instituții rezidențiale, garantând astfel dreptul fiecărui copil mic de a crește într-un mediu familial;
- dezvoltarea serviciilor specializate pentru copii aflați în risc de a comite infracțiuni și copii în conflict cu legea;
- dezvoltarea serviciilor sociale pentru pregătirea adolescenților și tinerilor care părăsesc sistemul de îngrijirea alternativă, pentru o viață independentă, integrare socială și profesională, educație și muncă;

- creșterea cu cel puțin 3,000 locuri în creșe publice și private și dezvoltarea serviciilor alternative de îngrijire a copiilor;
- asigurarea accesului copiilor refugiați și al persoanelor refugiate vulnerabile la servicii de protecție și intervenție în situații de risc, în condiții egale și fără discriminare.

4.12.7. Viață independentă pentru persoanele cu dizabilități și servicii sociale comunitare

Sistemul de sprijin pentru persoanele cu dizabilități va fi orientat spre funcționalitate, autonomie și drepturile persoanei. Serviciile vor fi dezvoltate în comunitate, iar instituțiile rezidențiale vor fi înlocuite gradual cu soluții comunitare de locuire și sprijin.

Rezultatul urmărit: mai multe persoane care trăiesc autonom în comunitate și servicii accesibile în mai multe regiuni.

Măsurile prin care se va atinge acest rezultat sunt:

- asigurarea accesului echitabil și finanțării sustenabile pentru serviciul social „Asistență personală” și dezvoltarea serviciilor „Respiro” pentru persoane cu dizabilități îngrijite în familie;
- crearea a 55 de servicii de tip „Locuință protejată” și „Casă comunitară” și a 30 de servicii de plasament familial pentru adulți;
- creșterea transparenței și trasabilității deciziilor de determinare a dizabilității prin reformarea sistemului de determinare a dizabilității în baza Clasificării internaționale a funcționării, dizabilității și sănătății;
- dezinstituționalizarea a cel puțin 300 de persoane cu dizabilități și dezvoltarea planurilor individuale de tranziție în comunitate;
- subvenționarea adaptării locurilor de muncă, implementarea măsurilor active de ocupare și stimulente pentru angajarea persoanelor cu dizabilități;
- diversificarea contractării și finanțării serviciilor sociale prin parteneriate public-public și public-private, cu respectarea standardelor de calitate;
- aprobarea și implementarea Programul național pentru incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități și dezinstituționalizare (2027–2030).

4.12.8. O bătrânețe demnă, activă și în siguranță

Îmbătrânirea populației va fi abordată prin servicii care prelungesc viața independentă, participarea socială și legătura cu comunitatea. Îngrijirea va fi organizată gradual ca un continuum între sprijinul la domiciliu, serviciile de zi, îngrijirea comunitară și îngrijirea de lungă durată.

Rezultatul urmărit: mai multe persoane în etate care trăiesc independent, reducerea izolării și acces la îngrijire potrivită nevoilor persoanei și familiei.

Pentru atingerea lui, Guvernul va asigura:

- dezvoltarea și implementarea Programului național privind îmbătrânirea activă și sănătoasă 2028–2030;
- creșterea cu circa 10% a numărului persoanelor în etate beneficiare de servicii de îngrijire și sprijin;
- extinderea serviciilor de îngrijire la domiciliu, centrelor de zi, serviciilor comunitare și formelor de îngrijire de lungă durată adaptate necesităților complexe a persoanelor în etate;
- extinderea Universității pentru Vârsta a Treia, a programelor de abilitare digitală, cultură, sport și voluntariat;
- dezvoltarea serviciilor integrate sociale și medicale pentru persoanele care necesită îngrijire de lungă durată.
- extinderea programelor de asigurare cu tehnologii asistive pentru a spori autonomia, funcționalitatea și calitatea vieții persoanelor în etate.

4.12.9. Egalitate de gen și o viață fără violență pentru femei și fete

Egalitatea dintre femei și bărbați va fi integrată în politicile de muncă, familie și protecție socială. Statul va preveni violența, va interveni rapid și va oferi victimelor servicii coordonate, sigure și accesibile în toate regiunile.

Rezultatul urmărit: participare economică mai mare a femeilor și victime ale violenței protejate rapid prin servicii specializate și coordonate. Acțiunile prioritare sunt:

- dezvoltarea și implementarea Programului Național privind prevenirea și combaterea violenței față de femei și a violenței în familie 2028-2032 și a Programului de Promovare și Asigurare a Egalității între Femei și Bărbați 2028-2032;
- extinderea măsurilor privind consolidarea mecanismelor de prevenire și răspuns la cazurile de violență, precum și consolidarea sistemului de acces al victimelor violenței la servicii integrate de asistență, protecție și reabilitare, în vederea asigurării unui răspuns prompt, coordonat și centrat pe nevoile victimelor, inclusiv ale copiilor;
- reformarea echipelor multidisciplinare locale prin consolidarea coordonării interinstituționale și adaptarea acestora la noua organizare administrativă;
- dezvoltarea serviciilor de locuire tranzitorie pentru femeile supraviețuitoare ale violenței și copiii lor, ca mecanism de sprijin pentru reintegrarea socială și economică și prevenirea revenirii în mediul abuziv;
- extinderea rețelei de centre de plasament de la 11 la 16 și creșterea capacității acestora cu 50% și dezvoltarea serviciilor integrate de adăpost, consiliere, asistență juridică, sprijin economic și protecție a copiilor;
- promovarea împărțirii echitabile a responsabilităților de îngrijire și implicarea taților în viața de familie;

DIMENSIUNEA EUROPEANĂ

Ministerul Muncii și Protecției Sociale va realiza angajamentele privind Capitolul 19 „Politica socială și ocuparea forței de muncă” și va pregăti Capitolul 2 „Libera circulație a lucrătorilor”, contribuind totodată la capitolele 23 și 24 privind drepturile fundamentale, protecția victimelor și dezinstituționalizarea și la capitolul 3 privind recunoașterea experienței de muncă a cetățenilor Republicii Moldova în țările UE. Transpunerea și implementarea acquis-ului va fi însoțită de dialog social, formarea personalului, investiții în sisteme informaționale și finanțarea sustenabilă a serviciilor. Obiectivul sectorului este deschiderea și închiderea provizorie a capitolelor în funcție de calendarul negocierilor.

Capitolul 19 – Politica socială și ocuparea forței de muncă. Codul muncii și legislația conexă vor fi aliniate în domeniile egalității de tratament, informării și consultării lucrătorilor, timpului de muncă, contractelor atipice, transferului întreprinderii, concedierilor colective, detașării transfrontaliere, muncii pe platforme, transparenței salariale, garantării creanțelor salariale și securității și sănătății în muncă.

Capitolul 2 – Libera circulație a lucrătorilor. ANOFM va fi pregătită pentru participarea la EURES, iar CNAS, CNAM și instituțiile competente vor dezvolta capacitatea de conectare la EESSI și de aplicare a regulilor europene privind totalizarea perioadelor de asigurare, stabilirea și exportul prestațiilor.

Drepturi fundamentale și servicii comunitare. În cadrul capitolelor 23 și 24 vor continua dezinstituționalizarea copiilor și persoanelor cu dizabilități, dezvoltarea serviciilor comunitare și protecția victimelor violenței în familie și traficului de ființe umane.

Agenda de Reforme și Planul de Creștere. Guvernul va operaționaliza și va asigura funcționalitatea Sistemului Informațional în protecția socială eSocial, inclusiv al managementul integrat de caz, sistem informațional unic privind violența VioData, extinderea serviciilor de creșă și a rețelei de adăposturi și va majora substanțial accesul femeilor și persoanelor cu dizabilități la măsurile active de ocupare.

Garanția europeană pentru copii și Pilonul european al drepturilor sociale vor orienta politicile spre acces efectiv la educație timpurie, sănătate, locuințe, alimentație, protecție socială, și servicii de calitate.

INDICATORII DE DEZVOLTARE

Indicator	Reper de bază, 2025	Obiectiv de dezvoltare până în 2029
Rata de ocupare a populației de 20–64 de ani	57% în 2025	62% în 2029

Indicator	Reper de bază, 2025	Obiectiv de dezvoltare până în 2029
Persoane integrate în muncă prin ANOFM	20,000 de persoane	Cel puțin 100.000 de persoane, cumulativ în 2026–2029
Rata tinerilor NEET de 15–29 de ani	23,2% în 2025	15% în 2029
Ponderea ocupării informale	17,3% în 2025	Cel mult 15% în 2029
Accidente mortale de muncă la 100.000 de lucrători	4,37 - rata medie anuală 2022-2024	cel mult 3,5 - rata medie anuală în perioada 2027-2029
Copii încadrați în servicii publice și private de creșă	15,248 de copii în 2025	crearea a cel puțin 3,000 locuri de creșe noi
Copii în instituții rezidențiale	330	230
Servicii de tip familial (asistența parentală profesionistă)	449	600
Persoane cu dizabilități dezinstituționalizate	Circa 1.700 persoane cu dizabilități instituționalizate în servicii rezidențiale	Cel puțin 300 de persoane dezinstituționalizate, aproximativ 20% din numărul actual de persoane din instituții
Servicii comunitare pentru persoane cu dizabilități	Rețea insuficientă și acoperire teritorială neuniformă	55 de servicii de locuire comunitară și 30 de servicii de plasament familial pentru adulți
Centre pentru victimele violenței în bază de gen	11 centre în 2025	16 centre și capacitate totală majorată cu 50%
Centre pentru copii victime și martori ai infracțiunilor	2 centre	3 centre regionale cumulativ (Bălți, Cahul, Chișinău)
Persoane în etate beneficiare de servicii de îngrijire și sprijin	14.277 de persoane	Cel puțin 15.705 persoane, creștere de circa 10%
Capacitatea sistemului social	Nu există un sistem de grade de calificare al personalului din asistența socială	Cel puțin 80% din personal instruit și circa 2.000 de angajați cu grade de calificare
Digitalizarea sistemului social	Sistem informațional fragmentat	Sistemul informațional eSocial operațional

4.13. EDUCAȚIE ȘI CERCETARE

Educație de calitate pentru fiecare copil și cunoaștere pentru dezvoltarea țării

VIZIUNEA SECTORIALĂ

Obiectivul de dezvoltare al sectorului este un sistem educațional care oferă fiecărui copil șansa de a învăța bine, indiferent de localitate, venitul familiei, limba de instruire sau necesitățile educaționale. Finanțarea publică va fi orientată riguros spre progresul elevilor, reducerea decalajelor și calitatea serviciilor, iar rezultatele instituțiilor vor fi măsurate transparent și comparabil.

Educația timpurie va deveni mai accesibilă, iar școlile vor oferi un mediu sigur, incluziv și stimulat. Elevii vor avea profesori calificați, curriculum și manuale moderne, laboratoare funcționale, resurse digitale și programe remediale atunci când rămân în urmă. Rețeaua școlară va fi consolidată responsabil, cu transport, alimentație, alocații și sprijin pentru copiii care își continuă studiile în instituții cu mai multe resurse.

Profesia didactică va deveni mai atractivă și mai bine susținută. Salariile, formarea inițială, practica pedagogică, mentoratul și dezvoltarea profesională vor forma un sistem coerent de carieră. Școlile și grădinițele vor atrage anual mai mulți tineri, inclusiv în disciplinele STEM și în serviciile de educație incluzivă, iar directorii vor avea mai multă autonomie și responsabilitate pentru rezultate.

Învățământul profesional tehnic, colegiile și universitățile vor fi mai strâns conectate la economie. Programele duale, stagiile, centrele de carieră și urmărirea traseului absolvenților vor ajuta tinerii să dobândească competențe cerute și să găsească locuri de muncă bine plătite. Universitățile vor deveni mai atractive pentru absolvenții din țară, pentru diaspora și pentru studenții străini, cu standarde mai înalte de calitate și integritate academică.

Cercetarea va produce mai multă valoare pentru societate și economie. Investițiile în laboratoare, proiecte competitive, inovare și transfer tehnologic vor conecta institutele, universitățile și întreprinderile. Participarea la Erasmus+, Orizont Europa și Spațiul European al Cercetării va aduce mobilități, proiecte comune, recunoașterea calificărilor și oportunități mai mari pentru elevi, studenți, profesori și cercetători.

OBIECTIVE MAJORE

- Creșterea ratei de promovare la examenele de clasa a IX-a la minimum 80% la toate disciplinele și în toate raioanele, în condiții corecte și obiective.

- Reducerea cu cel puțin o treime a decalajului dintre mediul rural și municipiul Chișinău la rezultatele de matematică și extinderea programelor remediale în toate raioanele.
- Crearea sau contractarea majorității celor 3.000 de locuri noi de creșă și extinderea centrelor de resurse în cel puțin jumătate dintre grădinițe.
- Creșterea salariului mediu al cadrelor didactice la cel puțin 120% din salariul mediu pe economie și apropierea salariului mediu al întregului sector de media națională.
- Integrarea anuală în sistem a cel puțin 500 de tineri pedagogi, dintre care minimum 250 absolvenți ai programelor din țară și cel puțin 25% în domeniile STEM.
- Asigurarea unei educații adaptate și a unui traseu după gimnaziu pentru cel puțin 80% dintre copiii cu cerințe educaționale speciale.
- Modernizarea și finanțarea rețelei de 90 de Școli Model și valorificarea a cel puțin 6 miliarde de lei pentru infrastructura educațională și de cercetare.
- Creșterea admiterii anuale în învățământul profesional tehnic dual la minimum 2.900 de tineri, pe traiectoria spre 3.000 în anul 2030.
- Creșterea ponderii absolvenților de liceu care aleg universitățile din Republica Moldova la cel puțin șapte din zece și admiterea anuală a minimum 3.000 de studenți străini.
- Extinderea învățământului superior dual la minimum 450 de studenți admiși anual, pe traiectoria spre 600 în anul 2030.
- Atragerea cumulativă a cel puțin 20–25 de milioane de euro prin Orizont Europa, modernizarea infrastructurii de cercetare și valorificarea a minimum 100 de milioane de lei pentru inovare și transfer tehnologic.
- Digitalizarea serviciilor prioritare, utilizarea catalogului electronic în cel puțin 90% dintre școli și operaționalizarea tabloului național al educației.
- Deschiderea și închiderea provizorie a capitolului 25 – Știință și cercetare și 26 – Educație și cultură, în funcție de calendarul negocierilor cu Uniunea Europeană.

DIRECȚIILE PRIORITARE

4.13.1. Educație timpurie și șanse egale de la început

Primii ani de viață vor fi tratați ca o investiție esențială în dezvoltarea copilului, participarea părinților la piața muncii și reducerea inegalităților. Finanțarea, infrastructura și serviciile de sprijin vor fi orientate spre comunitățile în care cererea este mare și spre copiii care au nevoie de intervenție timpurie.

Rezultatul urmărit: mai mulți copii intră în sistemul educațional pregătiți să învețe, iar diferențele de dezvoltare sunt identificate și reduse înainte de a se transforma în decalaje școlare persistente. Implementarea se va concentra pe:

- păstrarea unei rețele accesibile de grădinițe, inclusiv în comunitățile mici, și aplicarea unei formule de finanțare mai echitabile;
- modernizarea grădinițelor prin programele naționale de investiții și extinderea centrelor de resurse în cel puțin 50% dintre instituții;
- extinderea programului „Citește-mi 100 de povești” și promovarea învățării prin joc, a limbajului și a competențelor socio-emoționale;
- identificarea timpurie a dificultăților de dezvoltare și acces mai bun la psihologi, logopezi, psihopedagogi și tehnologii asistive;
- sprijin lingvistic și educațional pentru copiii reveniți din diaspora și pentru copiii din comunitățile multilingve;
- consolidarea parteneriatului cu familiile prin programe de educație parentală și acces mai simplu la informații despre progresul copilului.

4.13.2. Învățare de calitate, curriculum modern și evaluări corecte

Calitatea învățării va deveni principalul criteriu de evaluare a sistemului. Curriculumul, manualele, formarea profesorilor, laboratoarele, evaluarea și sprijinul remedial vor fi tratate ca elemente ale aceleiași reforme.

Rezultatul urmărit: mai mulți elevi ating competențele de bază, rezultatele la examene și PISA se îmbunătățesc, iar decalajele dintre regiuni și grupuri sociale se reduc. Măsurile pentru atingerea rezultatului sunt:

- implementarea din septembrie 2027 a curriculumului modernizat și a unei noi generații de manuale tipărite și digitale;
- accent mai mare pe aplicarea cunoștințelor, gândire critică, competențe financiare, media, pentru sănătate, mediu, cetățenie democratică și utilizarea responsabilă a inteligenței artificiale;
- crearea unei platforme naționale de resurse digitale, cu teste, ghiduri metodologice, conținuturi interactive și modele de lecții;
- dezvoltarea educației STEAM prin discipline opționale, competiții, formarea profesorilor și dotarea laboratoarelor de fizică, chimie și biologie;
- bănci de itemi standardizați, certificarea și remunerarea adecvată a evaluatorilor și extinderea testărilor obiective;
- programe remediale anuale în toate raioanele, orientate spre disciplinele de examen și elevii cu risc de abandon sau eșec;
- posibilități mai flexibile de alegere a disciplinelor la liceu și stimularea profilului real și a disciplinelor STEM;
- un program modern de studiere a limbii române, educație multilingvă și sprijin ținut pentru instituțiile alolingve și comunitățile minorităților.

4.13.3. Profesorul și conducerea școlii în centrul reformei

O carieră didactică atractivă presupune salarii competitive, formare relevantă, practică pedagogică autentică, mentorat, materiale de calitate și perspective clare de

dezvoltare profesională. Managerii instituțiilor vor avea autonomie sporită și responsabilitate pentru progresul elevilor și utilizarea resurselor.

Rezultatul urmărit: mai mulți profesori bine pregătiți intră și rămân în sistem, iar conducerea instituțiilor devine mai profesionistă, stabilă și orientată spre rezultate. Acest rezultat va fi obținut prin:

- creșterea etapizată a salariului mediu al cadrelor didactice la minimum 120% din salariul mediu pe economie și reducerea inechităților pentru personalul nedidactic;
- apropierea condițiilor de salarizare din învățământul profesional tehnic de cele din învățământul general și extinderea alocației pentru materiale didactice;
- atragerea anuală a cel puțin 500 de tineri pedagogi, inclusiv prin facilități locative, sprijin la început de carieră și stimulente pentru disciplinele deficitare;
- desemnarea a aproximativ 100 de instituții-bază pentru practica pedagogică și remunerarea mentorilor selectați și formați;
- implementarea unui plan-cadru comun pentru programele universitare din Științele educației și corelarea formării continue cu nevoile profesorilor și rezultatele elevilor;
- simplificarea atestării și orientarea acesteia spre competențe, inovație și progres profesional, cu reducerea raportărilor formale;
- formarea directorilor în management strategic și eliminarea conducerii interimare prelungite;
- platformă națională actualizată a posturilor vacante, mentorat, consiliere psihologică și resurse profesionale accesibile tuturor cadrelor.

4.13.4. Rețea școlară, infrastructură și servicii care ajung la fiecare copil

Consolidarea rețelei va urmări accesul la profesori de specialitate, clase funcționale, laboratoare, biblioteci, sport și activități extrașcolare. Reorganizarea va fi însoțită de investiții, transport, alocații și sprijin pentru elevi, familii și personal, iar resursele eliberate vor rămâne în educație.

Rezultatul urmărit: elevii din sate și orașe au acces la condiții comparabile de învățare, iar investițiile avansează după calendare publice și produc beneficii măsurabile. Măsurile de implementare vor fi:

- extinderea rețelei Școlilor Model la 90 de instituții și operaționalizarea a cel puțin 35 de școli din primul val;
- investiții de peste 4 miliarde de lei în școli și grădinițe, peste 1,1 miliarde de lei în instituțiile profesional-tehnice și peste 2 miliarde de lei în universități;
- renovarea blocurilor sanitare, modernizarea laboratoarelor și îmbunătățirea accesibilității și eficienței energetice;
- alimentarea gratuită a elevilor din învățământul obligatoriu, modernizarea cantinelor și monitorizarea calității și a risipei alimentare;

- extinderea flotei de autobuze școlare, inclusiv cu unități adaptate copiilor cu dizabilități, și monitorizarea siguranței și duratei transportului;
- reducerea supraaglomerării în școlile din Chișinău prin utilizarea mai eficientă și reconfigurarea spațiilor existente;
- renovarea căminelor universitare și a căminelor din colegii și școli profesionale, cu calendare publice de proiectare și execuție;
- pilotarea organizării comune, regionalizării sau tehnologizării serviciilor auxiliare, cu păstrarea calității, siguranței și condițiilor de muncă.

4.13.5. Incluziune, bunăstare, siguranță și participare

Școala va fi un loc în care fiecare copil este protejat, respectat și sprijinit să participe. Incluziunea va fi finanțată în funcție de necesități reale, iar bunăstarea și climatul școlar vor fi monitorizate sistematic.

Rezultatul urmărit: copiii se simt mai în siguranță și mai bine sprijiniți, iar fiecare copil beneficiază de acces egal la educație și participare. Măsurile prin care se va atinge acest rezultat sunt:

- ajustarea formulei de finanțare și a pachetului de servicii pentru copiii cu cerințe educaționale speciale;
- dezvoltarea a cel puțin 10 unități de educație incluzivă și extinderea grupelor de suport pentru copiii cu dizabilități severe;
- procurarea centralizată a tehnologiilor asistive și organizarea serviciilor comune de psihologie, logopedie și sprijin pedagogic pentru instituțiile mici;
- mecanism funcțional în toate raioanele pentru continuarea studiilor sau accesul la servicii de zi al absolvenților cu dizabilități severe;
- program național de prevenire a bullyingului, proceduri clare de raportare și intervenție și măsurarea anuală a climatului școlar;
- acces mai larg la sport, arte, cercuri și activități extrașcolare, cu măsuri dedicate copiilor din familii vulnerabile și sportului adaptat;
- granturi pentru consiliile elevilor și autoguvernările studentești și implicarea beneficiarilor în evaluarea serviciilor și deciziile instituțiilor;
- prevenirea plăților informale și promovarea donațiilor legale, transparente și urmărite prin sisteme publice.

4.13.6. Învățământ profesional tehnic, dual și competențe pentru economie

Învățământul profesional tehnic va fi dezvoltat ca o opțiune atractivă, modernă și conectată la angajatori. Oferta de formare, infrastructura și finanțarea vor fi corelate cu necesarul de competențe al economiei naționale și al regiunilor.

Rezultatul urmărit: mai mulți tineri obțin o calificare relevantă și se angajează în domeniul studiat, iar întreprinderile găsesc mai ușor personalul de care au nevoie.

Pentru atingerea lui, Guvernul va:

- consolidarea rețelei instituțiilor profesional-tehnice și dezvoltarea unor poli educaționali regionali;
- actualizarea standardelor de calificare, curriculumului și examenelor împreună cu angajatorii;
- creșterea admiterii în programele duale la minimum 2.900 de tineri anual până în 2029;
- extinderea numărului de companii și instituții participante și consolidarea stimulentele pentru locuri de formare de calitate;
- investiții în echipamente moderne pentru specialitățile critice și materiale didactice actualizate pentru cel puțin jumătate dintre programe;
- extinderea examenelor externe unificate pentru principalele calificări și evaluarea transparentă a competențelor absolvenților;
- urmărirea angajării absolvenților după 6, 12 și 24 de luni și ajustarea treptată a ofertei și finanțării pe baza rezultatelor;
- dezvoltarea formării adulților, recunoașterii competențelor dobândite și programelor flexibile de recalificare.

4.13.7. Universități competitive, internaționalizate și integre

Universitățile vor fi sprijinite să devină mai atractive pentru tinerii din Republica Moldova și pentru studenții străini, mai conectate la economie și mai ferme în protejarea integrității academice.

Rezultatul urmărit: universitățile păstrează mai mulți tineri în țară, atrag studenți și parteneriate externe și formează absolvenți mai bine pregătiți pentru piața muncii. Acțiunile prioritare sunt:

- ajustarea programelor la standardele de calificare și necesitățile economiei, cu implicarea angajatorilor în curriculum, stagii și evaluare;
- extinderea programelor în limbile engleză și franceză, a programelor comune și a diplomelor duble cu universități europene, inclusiv din România;
- creșterea ponderii absolvenților de liceu care aleg universitățile din țară la cel puțin șapte din zece și menținerea admiterii cetățenilor moldoveni peste 17.000 anual;
- creșterea admiterii studenților străini la minimum 3.000 anual și dezvoltarea învățământului la distanță pentru diaspora;
- extinderea învățământului superior dual la minimum 450 de studenți admiși anual și dezvoltarea centrelor universitare de carieră;
- monitorizarea angajării absolvenților și utilizarea evaluării realizate de studenți în asigurarea calității;
- sistem comun antiplagiat, consilii de etică consolidate și aplicarea unitară a regulilor de integritate academică;

- modernizarea infrastructurii universitare, a căminelor și a spațiilor de învățare și cercetare.

4.13.8. Cercetare, inovare și transfer tehnologic

Finanțarea cercetării va combina excelența științifică cu impactul asupra economiei și societății. Infrastructura, proiectele competitive și mecanismele de transfer tehnologic vor conecta mai bine organizațiile de cercetare, universitățile, diaspora științifică și întreprinderile.

Rezultatul urmărit: cercetarea atrage mai multe fonduri, produce soluții pentru sectoarele prioritare și transformă cunoașterea în tehnologii, servicii și produse cu valoare adăugată. Implementarea se va concentra pe:

- creșterea graduală a finanțării competitive pentru cercetare și inovare, condiționată de calitate, rezultate măsurabile, atragerea fondurilor europene, cofinanțarea privată și transformarea cercetării în tehnologii, servicii și produse cu valoare adăugată;
- atragerea cumulativă a minimum 20–25 de milioane de euro prin Orizont Europa, pe traiectoria spre 30 de milioane de euro;
- vouchere de inovare, laboratoare comune și proiecte de cercetare aplicată realizate împreună cu întreprinderile;
- programe pentru tinerii cercetători, stagii pentru elevi și studenți în laboratoare și implicarea diasporei științifice;
- evaluarea proiectelor și organizațiilor după calitate, rezultate, cooperare internațională și impact demonstrabil;
- participarea activă la Spațiul European al Cercetării și la infrastructuri și rețele europene relevante.

4.13.9. Guvernanță educațională eficientă, digitală și responsabilă

Deciziile vor fi bazate pe date, iar investițiile și reformele vor avea obiective, termene, responsabili și indicatori publici. Digitalizarea va simplifica interacțiunea cu elevii, părinții, profesorii și instituțiile și va reduce raportările repetitive.

Rezultatul urmărit: instituții mai autonome și mai responsabile, servicii mai simple și transparente și o legătură clară între resursele utilizate și rezultatele obținute. Măsurile pentru atingerea rezultatului sunt:

- operaționalizarea tabloului național al educației, cu informații actualizate despre rezultate, personal, finanțare, infrastructură, incluziune și proiecte;
- utilizarea deplină a catalogului electronic în cel puțin 90% dintre școli și dezvoltarea unei aplicații mobile pentru elevi și părinți;
- extinderea eAdmitere la nivelurile prioritare și interoperabilitatea sistemelor, astfel încât datele să fie furnizate statului o singură dată;

- program național pentru utilizarea responsabilă a inteligenței artificiale în predare, învățare, evaluare și administrare;
- calendare publice pentru toate proiectele majore de infrastructură și raportarea periodică a progresului fizic și financiar;
- autonomie mai mare pentru instituții, însoțită de audit, transparență, evaluarea serviciilor și responsabilitate managerială;
- evaluarea proiectelor-pilot de organizare a serviciilor auxiliare înaintea extinderii și reinvestirea economiilor în calitatea educației;
- publicarea anuală a progresului programului sectorial într-un limbaj accesibil și consultarea sistematică a elevilor, părinților, profesorilor și angajatorilor.

DIMENSIUNEA EUROPEANĂ

Integrarea europeană va transforma educația și cercetarea prin standarde comune, mobilitate, recunoașterea calificărilor, proiecte și acces la programele Uniunii Europene. Obiectivul sectorului este deschiderea și închiderea provizorie a capitolelor 25 – Știință și cercetare și 26 – Educație și cultură, în funcție de calendarul negocierilor.

Spațiul European al Educației. Republica Moldova va continua compatibilizarea programelor și calificărilor cu cadrul european, va simplifica recunoașterea studiilor și va extinde mobilitățile, programele comune, diplomele duble și participarea la Erasmus+.

Învățământ superior și asigurarea calității. Implementarea Procesului Bologna, evaluarea programelor, urmărirea angajării absolvenților și integritatea academică vor fi consolidate. Agenția națională de asigurare a calității va avansa integrarea deplină în rețelele europene de profil.

Știință și cercetare. Participarea la Orizont Europa și Spațiul European al Cercetării va fi susținută prin cofinanțare, infrastructură, consiliere pentru aplicanți și mecanisme de stimulare a organizațiilor care atrag proiecte competitive și dezvoltă parteneriate europene.

Calificări și competențe pentru piața europeană. Cadrul național al calificărilor, standardele ocupaționale, învățământul dual și recunoașterea competențelor vor fi dezvoltate în compatibilitate cu instrumentele europene, pentru a facilita mobilitatea elevilor, studenților, lucrătorilor și absolvenților.

Incluziune, valori și transformare digitală. Politicile vor integra Garanția europeană pentru copii, accesibilitatea, egalitatea de șanse, cetățenia democratică, competențele digitale și utilizarea etică a inteligenței artificiale. Sprijinul european va reduce decalajele și va susține aplicarea efectivă a regulilor.

INDICATORII DE DEZVOLTARE

Indicator	Reper de bază	Obiectiv de dezvoltare până în 2029
Promovarea examenelor de clasa a IX-a	Aproximativ 71% la matematică în 2025	Minimum 80% la toate disciplinele și în toate raioanele
Decalajul rural-Chișinău la matematică, clasa a IX-a	Aproximativ 24 puncte procentuale	Reducere cu cel puțin o treime
Elevi care ating nivelul minim PISA	Matematică 44,3%; citire 51%; științe 51,4%	Minimum 55% la matematică și 60% la citire și științe la PISA 2029
Copii de până la trei ani cuprinși în servicii de educație timpurie	Nivelul anului 2026	Minimum 25%, pe traiectoria spre 30%
Locuri noi de creșă	Capacitate insuficientă în mai multe comunități	Majoritatea celor 3.000 de locuri create sau contractate
Salariul mediu al cadrelor didactice raportat la media economiei	101,8%	Minimum 120%
Tineri pedagogi angajați anual	Sub 400; deficit accentuat în STEM	Minimum 500 anual, dintre care 25% în STEM
Copii cu CES care beneficiază de educație adaptată și traseu după gimnaziu	Acoperire și servicii neuniforme	Minimum 80%
Tineri admiși anual în învățământul profesional tehnic dual	Cel puțin 2.100 în primul ciclu	Minimum 2.900 anual, pe traiectoria spre 3.000

Indicator	Reper de bază	Obiectiv de dezvoltare până în 2029
Absolvenți de liceu care aleg universitățile din Republica Moldova	Sub 60%	Cel puțin 7 din 10
Studenti admiși anual în învățământul superior dual	200	Minim 450 anual, pe traiectoria spre 600
Studenti străini admiși anual	2.311 în 2025	Minimum 3.000
Fonduri atrase prin Orizont Europa	Participare în creștere	Minimum 20–25 milioane euro cumulativ
Investiții în infrastructura educațională și de cercetare	Portofoliu în pregătire și implementare	Cel puțin 6 miliarde lei valorificate; toate cele 90 de Școli Model finanțate sau în implementare
Școli care utilizează deplin catalogul electronic	Aproximativ 60–65%	Minimum 90%
Capitolele 25 și 26 ale negocierilor de aderare	În pregătire	Deschise și închise provizoriu, conform calendarului UE

4.14. SĂNĂTATE

Servicii medicale accesibile, sigure și apropiate de pacient

VIZIUNEA SECTORIALĂ

Obiectivul de dezvoltare al sectorului este un sistem de sănătate apropiat de oameni, în care pacientul primește îngrijirea potrivită, la momentul potrivit și în locul potrivit. Sistemul va fi orientat spre valoarea generată pentru sănătatea pacientului, utilizarea eficientă a resurselor publice și reducerea diferențelor de acces dintre regiuni. Prevenția, depistarea timpurie și monitorizarea bolilor cronice vor reduce suferința, complicațiile și internările evitabile.

Medicul de familie va coordona traseul pacientului și va avea la dispoziție echipe, instrumente digitale și servicii comunitare pentru a răspunde mai bine nevoilor populației. Diferențele dintre mediul urban și rural vor fi reduse prin modernizarea centrelor de sănătate, telemedicină, extinderea serviciilor ambulatorii și a rețelei de farmacii în localitățile rurale.

Rețeaua spitalicească va fi reorganizată conform Masterplanului, cu spitale regionale moderne la Bălți și Cahul, servicii specializate mai aproape de pacient și trasee clare între medicina primară, ambulatoriu, urgență, spital, reabilitare, îngrijiri paliative și servicii la domiciliu. Finanțarea va reflecta costurile reale, complexitatea și calitatea serviciilor, iar performanța instituțiilor și a managerilor va fi evaluată prin rezultatele obținute pentru pacienți.

Datele medicale vor însoți pacientul printr-un dosar electronic de sănătate sigur și interoperabil. Medicamentele și dispozitivele medicale vor fi evaluate transparent, iar deciziile de compensare vor fi bazate pe eficacitate, siguranță și valoare pentru bani. Personalul medical va beneficia de formare, certificare profesională, condiții moderne de muncă și măsuri de atragere și retenție, în special în regiuni.

Sistemul va proteja demnitatea, drepturile și siguranța pacientului. Feedbackul cetățenilor, indicatorii de calitate, prevenirea infecțiilor asociate asistenței medicale și managementul profesionist vor deveni instrumente permanente de îmbunătățire. Integrarea europeană va accelera această transformare și va conecta Republica Moldova la standardele, datele și rețelele europene de sănătate.

OBIECTIVE MAJORE

- Asigurarea accesului funcțional la medicina de familie pentru întreaga populație și ocuparea a cel puțin 90% din posturile de medici de familie, inclusiv în mediul rural, prin modernizarea infrastructurii centrelor de sănătate și policlinicilor, dezvoltarea serviciilor și consolidarea competențelor personalului;
- Avansarea etapelor esențiale pentru construcția spitalelor regionale Bălți și Cahul și regionalizarea serviciilor spitalicești conform Masterplanului, pentru trasee clare și acces echitabil la servicii specializate;
- Modernizarea serviciilor de reabilitare în cel puțin 10-12 spitale și dezvoltarea îngrijirilor paliative, geriatrie, la domiciliu și comunitare, pentru reducerea internărilor evitabile și asigurarea continuității îngrijirilor;
- Extinderea prevenției, screeningului, diagnosticului precoce și managementului integrat al bolilor cardiovasculare, cancerului, diabetului, bolilor respiratorii și problemelor de sănătate mintală;
- Asigurarea unei acoperiri vaccinale de cel puțin 95% pentru vaccinurile prioritare și operaționalizarea deplină a Registrului Electronic Național de Vaccinare;
- Extinderea accesului la medicamente compensate și tehnologii medicale eficiente, prin evaluarea sistematică a tehnologiilor medicale și modernizarea achizițiilor și contractării;
- Implementarea dosarului electronic de sănătate pentru populație și conectarea interoperabilă a instituțiilor medico-sanitare publice la platforma națională e-Sănătate, inclusiv prescripție electronică și raportare online;
- Îmbunătățirea distribuirii și retenției personalului medical în zonele deficitare, cu o rată de retenție de cel puțin 85% la trei ani, și implementarea managementului calității în toate spitalele publice, cu evaluarea instituțiilor și managerilor pe baza performanței și satisfacției pacienților;
- Consolidarea protecției financiare a populației prin utilizarea eficientă a fondurilor AOAM, creșterea ponderii populației asigurate și reducerea graduală a plăților directe pentru servicii și medicamente.

DIRECȚIILE PRIORITARE

4.14.1. Prevenție, sănătate publică și controlul bolilor

Sistemul va pune accent pe prevenție și pe protejarea sănătății pe tot parcursul vieții. Politicile publice vor utiliza date epidemiologice, intervenții comunitare și programe de screening pentru a reduce mortalitatea prematură și pentru a identifica riscurile înainte ca acestea să genereze complicații costisitoare.

Rezultatul urmărit: mai puține îmbolnăviri și decese evitabile, depistarea mai timpurie a bolilor și o populație mai bine protejată în fața epidemiilor și a factorilor de risc.

Acest rezultat va fi obținut prin:

- implementarea consecventă a Strategiei Naționale de Sănătate „Sănătatea 2030” și a programelor naționale existente, cu ținte de rezultat clare (mortalitate prematură, screening, factori de risc) și monitorizare periodică a progresului;
- extinderea și reconfigurarea programelor de screening și depistare precoce pentru cancer, boli cardiovasculare, diabet și alte boli netransmisibile, cu accent pe programe organizate, trasee standardizate și integrarea rezultatelor în dosarul electronic de sănătate;
- implementarea Programului Național de Control al Cancerului 2026–2030 și funcționalizarea Registrului Național de Cancer, pentru a asigura monitorizarea sistematică a incidenței, tratamentelor și rezultatelor și pentru a orienta resursele către serviciile cu impact maxim;
- reforma Programului Național de Imunizare și trecerea efectivă la vaccinarea pe tot parcursul vieții, inclusiv pentru copii, adolescenți, adulți, gravide, vârstnici și grupuri profesionale cu risc, cu obiectiv de acoperire vaccinală de cel puțin 95% pentru vaccinurile prioritare;
- modernizarea și reingineria Registrului Electronic Național de Vaccinare, prin actualizarea arhitecturii existente, integrarea cu alte sisteme informaționale din sănătate și cu platforma națională e-Sănătate, notificarea automată a vaccinărilor restante și monitorizarea în timp real a acoperirii și a stocurilor;
- consolidarea laboratoarelor și a supravegherii epidemiologice, inclusiv prin implementarea noului Regulament privind sistemul de supraveghere epidemiologică a bolilor transmisibile și amenințărilor transfrontaliere grave, dezvoltarea sistemelor informaționale (HIV, TB, alte boli transmisibile) și întărirea capacității Agenției Naționale pentru Sănătate Publică pentru pregătire și răspuns la pandemii;
- politici coordonate de reducere a factorilor de risc – consumul de tutun și alcool, alimentația nesănătoasă, lipsa activității fizice, stresul și riscurile pentru sănătatea mintală – prin programe intersectoriale de promovare a sănătății și reglementări aliniate la recomandările Organizației Mondiale a Sănătății și la cerințele Uniunii Europene.

4.14.2. Asistență medicală primară și servicii comunitare

Medicina de familie va fi principalul punct de intrare și coordonare a îngrijirilor în sistem. Finanțarea, echipele și infrastructura vor fi orientate spre prevenție, managementul bolilor cronice, continuitatea îngrijirii și rezolvarea unui număr cât mai mare de probleme medicale aproape de domiciliul pacientului.

Rezultatul urmărit: acces mai rapid la consultație și tratament, boli cronice gestionate mai bine și mai puține deplasări și internări care pot fi evitate.

Măsurile de implementare vor fi:

- modernizarea și eficientizarea energetică a centrelor de sănătate și policlinicilor, inclusiv prin Programul „Satul European II”, cu prioritizarea localităților rurale și a zonelor cu acces redus la servicii;
- dotarea asistenței medicale primare cu echipamente și instrumente digitale pentru consultații, monitorizare și vizite la domiciliu în corelare cu Programul Național pentru Digitalizare și Inovare în Sănătate;
- finanțarea serviciilor primare pe baza performanței și calității, prin extinderea treptată a plăților pentru performanță legate de prevenție, managementul bolilor cronice, vizite la domiciliu și rezultatele obținute pentru pacienți;
- dezvoltarea echipelor multidisciplinare și a cooperării dintre medicul de familie, asistentul medical, lucrătorii sociali, specialiștii în sănătate mintală și alți specialiști, astfel încât pacientul să primească îngrijiri integrate la nivel comunitar;
- dezvoltarea serviciilor ambulatorii de specialitate și a centrelor de diagnostic, astfel încât un număr cât mai mare de investigații și consultații să fie realizate fără internare;
- extinderea telemedicinii, programărilor online și consultațiilor la distanță pentru localitățile cu acces redus la specialiști;
- consolidarea centrelor comunitare de sănătate mintală și a centrelor de sănătate prietenoase tinerilor ca parte a unei rețele integrate de servicii comunitare, în cooperare cu serviciile sociale și cu programele de prevenție și intervenție timpurie.

4.14.3. Rețeaua spitalicească regională și serviciile specializate

Masterplanul spitalicesc va organiza serviciile după nevoile populației, complexitate și siguranță, într-o arhitectură regională coerentă. Spitalele vor coopera în rețele regionale, iar investițiile vor fi concentrate acolo unde pot asigura servicii de calitate, echipe complete și utilizarea eficientă a tehnologiei.

Regionalizarea nu va însemna închiderea mecanică a spitalelor raionale, ci redefinirea rolului fiecărei instituții în funcție de nevoile populației, timpul de acces, volumul de cazuri, competențele disponibile și cerințele de siguranță. Serviciile de bază, consultațiile ambulatorii, urgențele de nivel primar, stabilizarea pacienților, îngrijirea bolilor cronice, reabilitarea, geriatria, paliatia și serviciile de proximitate vor fi menținute sau dezvoltate cât mai aproape de domiciliul pacientului. Serviciile complexe și cele dependente de echipe multidisciplinare, tehnologii avansate și un volum minim de cazuri vor fi concentrate în spitalele regionale și în centrele naționale de referință.

Rezultatul urmărit: servicii specializate sigure și disponibile mai aproape de pacient, timpi de așteptare mai mici și utilizarea mai eficientă a spitalelor și echipamentelor costisitoare.

Măsurile prin care se va atinge acest rezultat sunt:

- implementarea etapizată a Masterplanului spitalicesc, cu definirea rolului fiecărei instituții de nivel național, regional, subregional și local, pe baza nevoilor populației, a timpului de acces, a volumului minim de cazuri, a capacității profesionale și a standardelor de calitate și siguranță, fără diminuarea accesului populației la serviciile medicale de proximitate;
- transformarea etapizată a spitalelor raionale în instituții cu roluri clar definite în rețeaua regională, inclusiv furnizarea serviciilor de medicină internă, îngrijire a bolilor cronice, consultații ambulatorii, chirurgie de zi, reabilitare, geriatrie, paliativă, stabilizare a urgențelor și alte servicii adaptate profilului demografic și epidemiologic al teritoriului;
- extinderea serviciilor de chirurgie de zi și a spitalizării de zi, pentru reducerea internărilor inutile și utilizarea mai eficientă a infrastructurii spitalicești;
- avansarea construcției Spitalului Regional Bălți și a Spitalului Regional Cahul, cu infrastructură și echipamente moderne, ca proiecte-fanion finanțate inclusiv prin Planul de Creștere și alte surse externe, și integrarea lor în rețeaua spitalicească regională;
- extinderea bazelor clinice universitare, care integrează asistența medicală, formarea profesională și cercetarea astfel încât să asigure condiții moderne pentru pregătirea personalului medical și pentru introducerea tehnologiilor avansate;
- extinderea și funcționalizarea rețelelor pentru accidente vasculare cerebrale, infarct, traumă, urgențe materno-infantile și alte patologii dependente de timp, cu centre regionale clar desemnate, protocoale standardizate și trasee bine definite pentru pacienți;
- descentralizarea unor servicii oncologice, inclusiv furnizarea tratamentelor de chimioterapie în spitale strategice selectate, modernizarea radioterapiei și dezvoltarea iodoterapiei, pentru a apropia serviciile de pacienți și a reduce presiunea asupra centrelor republicane;
- modernizarea serviciilor de reabilitare în cel puțin 10-12 spitale și dezvoltarea centrelor metodologice naționale de reabilitare, astfel încât reabilitarea să devină o componentă obișnuită a traiectoriei pacientului după evenimente majore (AVC, traumă, boală cronică);
- consolidarea serviciului de asistență medicală urgentă prespitalicească, inclusiv modernizarea parcului de ambulanțe și a infrastructurii de comunicare, trierea mai bună a apelurilor, informarea populației și redirectionarea eficientă a cazurilor care pot fi gestionate în asistența primară sau în ambulatoriu.

4.14.4. Continuitatea îngrijirilor, reabilitare și sănătate mintală

Pacientul va fi însoțit pe întreg traseul medical, de la prevenție și diagnostic la tratament, reabilitare și îngrijire pe termen lung. Serviciile vor fi coordonate între

nivelurile sistemului și adaptate persoanelor cu afecțiuni cronice, dizabilități, boli rare sau nevoi complexe în cooperare cu serviciile sociale și comunitare.

Rezultatul urmărit: complicații și reinternări reduse, recuperare mai bună și mai multă autonomie și calitate a vieții pentru persoanele cu boli cronice sau nevoi de îngrijire îndelungată. Pentru atingerea lui, Guvernul va:

- dezvolta modele integrate de management pentru bolile cardiovasculare, diabet, cancer, boli respiratorii și alte afecțiuni cronice, cu trasee standardizate între medicina de familie, specialiști, spital, reabilitare și îngrijiri la domiciliu, și cu indicatori comuni de rezultat;
- extinde și moderniza serviciile de reabilitare medicală în regim spitalicesc, ambulatoriu și la domiciliu, inclusiv prin centre metodologice naționale, astfel încât reabilitarea funcțională să devină parte obișnuită a tratamentului pentru pacienții cu AVC, traumatisme, boli musculo-scheletice, boli cardiace și respiratorii;
- extinde îngrijirile paliative, geriatrie și de lungă durată, în cooperare cu serviciile sociale și comunitare;
- construi un sistem integrat de sănătate mintală, prin coordonarea și reorganizarea serviciilor de psihiatrie și narcologie, extinderea și consolidarea centrelor comunitare de sănătate mintală și integrarea sănătății mintale în asistența primară și în programele de prevenție;
- asigura servicii accesibile de sănătate reproductivă și reproducere asistată, cu autorizare, supraveghere și standarde stricte de calitate și siguranță, aliniate la recomandările internaționale și la acquis-ul UE;
- dezvolta rețele de referință și mecanisme de consultare multidisciplinară pentru boli rare și cazuri complexe.

4.14.5. Calitatea, siguranța și drepturile pacientului

Calitatea serviciilor și experiența pacientului vor deveni criterii centrale de finanțare și evaluare. Instituțiile medicale vor avea mecanisme funcționale de management al calității, prevenire a incidentelor, învățare și comunicare transparentă cu pacienții.

Rezultatul urmărit: mai puține erori și infecții, servicii mai previzibile și creșterea încrederii cetățenilor în instituțiile și profesioniștii din sănătate. Acțiunile prioritare sunt:

- organizarea de subdiviziuni funcționale de management al calității în toate spitalele publice, cu responsabilități clare și indicatori standardizați pentru evaluarea rezultatelor clinice, a siguranței pacientului și a eficienței;
- implementarea sistematică a protocoalelor clinice, a auditului medical și a raportării incidentelor, precum și a măsurilor de reducere a infecțiilor asociate asistenței medicale, inclusiv prin programe de control al infecțiilor și utilizarea rațională a antibioticelor;

- introducerea și utilizarea indicatorilor de satisfacție a pacientului, colectați prin metode standardizate, și integrarea feedback-ului pacienților în evaluarea instituțiilor și a managerilor, inclusiv în contractarea cu CNAM;
- consolidarea drepturilor pacientului – informare clară, consimțământ informat, confidențialitate, acces la date medicale și mecanisme eficiente de reclamație și remediere – inclusiv prin întărirea rolului structurilor responsabile de protecția drepturilor pacientului;
- dezvoltarea comunicării empatică și a unei culturi profesionale bazate pe respect, integritate și responsabilitate, prin programe de formare continuă, coduri de conduită și leadership clinic orientat spre calitate și siguranță;
- licențierea, acreditarea și supravegherea furnizorilor și serviciilor medicale pe baza riscului și a standardelor de calitate;
- asigurarea accesibilității fizice, informaționale și comunicaționale pentru persoanele cu dizabilități și alte grupuri vulnerabile, inclusiv prin adaptarea infrastructurii, a comunicării și a procedurilor, în cooperare cu autoritățile responsabile de drepturile omului și de incluziunea socială.

4.14.6. Personal medical suficient, competent și motivat

Necesarul de personal din sănătate va fi planificat în funcție de nevoile populației, profilul demografic și epidemiologic, distribuția teritorială a serviciilor și organizarea rețelei medicale. Formarea, certificarea, salarizarea și dezvoltarea carierei vor fi modernizate pentru a atrage și păstra profesioniștii, în special în medicina de familie, specialitățile deficitare și localitățile rurale.

Rezultatul urmărit: posturi ocupate, echipe medicale stabile, competențe actualizate și management profesionist în toate regiunile țării.

Implementarea se va concentra pe:

- majorarea treptată și sustenabilă a remunerării în sănătate, cu reducerea dezechilibrelor dintre categorii profesionale, corelarea stimulentei cu responsabilitatea, complexitatea muncii și deficitul de personal și dezvoltarea unor pachete financiare și nefinanciare pentru specialitățile și teritoriile deficitare;
- dezvoltarea unui program integrat pentru tinerii specialiști, care să includă repartizare, mentorat, locuințe de serviciu, compensații pentru transport, formare profesională și sprijin pentru integrarea familiei în comunitate;
- creșterea la cel puțin 85% a ratei de retenție la trei ani pentru cohorte de medici și asistenți medicali repartizați sau angajați în localitățile rurale și în teritoriile deficitare, care beneficiază de pachetul de stimulente;
- modernizarea educației medicale și integrarea colegiilor de medicină într-un sistem coerent de formare și standarde profesionale, în concordanță cu cerințele europene privind formarea și recunoașterea calificărilor;

- extinderea etapizată a competențelor asistenților medicali și redistribuirea responsabilităților în cadrul echipelor medicale, în funcție de nivelul de formare, competențele profesionale și standardele de calitate și siguranță;
- instituirea registrului profesioniștilor din sănătate, certificării periodice și cardului profesional, pentru a asigura transparența, mobilitatea și monitorizarea competențelor;
- dezvoltarea măsurilor de prevenire a epuizării profesionale, protecție împotriva violenței la locul de muncă, sprijin psihologic și îmbunătățire a condițiilor de muncă pentru personalul din sănătate;
- eliminarea treptată a interimatelor, selectarea transparentă și competitivă a managerilor instituțiilor și agențiilor și introducerea contractelor de management cu obiective, indicatori de performanță și evaluare anuală.

4.14.7. Medicamente, dispozitive și tehnologii medicale accesibile

Politica medicamentului va urmări simultan siguranța, disponibilitatea, accesibilitatea financiară și utilizarea rațională. Deciziile publice vor fi bazate pe dovezi, iar achizițiile și compensarea vor orienta resursele spre tratamente care produc cel mai mare beneficiu pentru pacienți.

Rezultatul urmărit: mai mulți pacienți beneficiază de tratamente sigure și eficiente, cheltuielile din buzunar se reduc, iar resursele publice sunt utilizate transparent și cu impact maxim. Măsurile pentru atingerea rezultatului sunt:

- modernizarea cadrului de autorizare, supraveghere, farmacovigilență și trasabilitate pentru medicamente și dispozitive medicale, în conformitate cu acquis-ul UE și cu roluri clare pentru autoritatea națională competentă;
- operaționalizarea mecanismului național de evaluare a tehnologiilor medicale pentru medicamente, dispozitive și proceduri, ca instrument obligatoriu pentru includerea în listele compensate și în programele naționale;
- extinderea listei și acoperirii medicamentelor compensate, în special pentru bolile cronice și grupurile vulnerabile, în funcție de rezultatele HTA și de impactul bugetar, pentru a proteja spațiul fiscal al AOAM;
- revizuirea mecanismelor de achiziție și contractare, inclusiv utilizarea acordurilor-cadru, a achizițiilor centralizate și a cooperării regionale sau europene, pentru a reduce întreruperile de stoc și a obține prețuri mai bune;
- monitorizarea prescrierii, consumului și rezultatelor terapeutice prin sisteme informaționale interoperabile pentru a încuraja utilizarea rațională a medicamentelor și pentru a reduce risipa;
- asigurarea accesului la tratamente inovatoare prin negocieri, acorduri de partajare a riscului (risk-sharing) și participare la mecanisme europene de achiziție comună, acolo unde este relevant;
- consolidarea producției, distribuției și rezervelor pentru medicamente și produse esențiale în situații de criză.

4.14.8. Sănătate digitală, finanțare și guvernanță performantă

Digitalizarea, interoperabilitatea și reforma finanțării vor integra sistemul, vor reduce sarcinile administrative ale personalului medical și vor limita raportările repetitive. Datele vor susține deciziile clinice, planificarea resurselor și monitorizarea performanței, iar fondurile asigurării obligatorii de asistență medicală vor fi contractate în funcție de nevoi, costuri reale, calitate și rezultate.

Rezultatul urmărit: este ca medicii și asistenții medicali să petreacă mai mult timp cu pacientul și mai puțin timp completând formulare și introducând repetat aceleași date. Acest rezultat va fi obținut prin:

- dezvoltarea dosarului electronic de sănătate și accesul pacientului la programări, rezultate, prescripții, trimiteri și istoricul medical;
- asigurarea interoperabilității între instituțiile medico-sanitare, laboratoare, farmacii, CNAM, Agenția Națională pentru Sănătate Publică și autoritățile de reglementare, astfel încât datele să circule în siguranță și fără duplicări;
- alinierea treptată la Spațiul European al Datelor privind Sănătatea, cu securitate cibernetică, protecția datelor și controlul pacientului asupra utilizării acestora;
- introducerea unui mecanism de finanțare diferențiată a spitalelor, în funcție de costurile reale, tipul, complexitatea și calitatea serviciilor, cu ajustări treptate pentru a sprijini implementarea Masterplanului spitalicesc;
- contractarea asistenței medicale primare, a serviciilor de sănătate mintală și a serviciilor prietenoase tinerilor pe bază de performanță, prin indicatori clari și verificabili, corelați cu Agenda de Reforme a Planului de Creștere;
- reevaluarea costului cazului tratat și ajustarea tarifelor, reducerea costurilor administrative și consolidarea managementului comun al serviciilor acolo unde este eficient, pentru a elibera resurse către servicii esențiale;
- valorificarea transparentă a patrimoniului neutilizat sau subutilizat al instituțiilor medicale și reinvestirea resurselor obținute în servicii prioritare și în infrastructură modernă;
- publicarea periodică a indicatorilor de performanță, a timpilor de așteptare, a rezultatelor și a utilizării fondurilor, pentru responsabilizarea instituțiilor și creșterea transparenței față de cetățeni și partenerii de dezvoltare.

DIMENSIUNEA EUROPEANĂ

Aderarea la Uniunea Europeană va constitui cadrul principal de modernizare a sănătății. Reformele vor fi corelate cu Programul Național de Aderare, Strategia Națională de Sănătate „Sănătatea 2030”, Agenda de Reforme a Planului de Creștere și investițiile publice, astfel încât transpunerea și implementarea legislației să producă servicii mai sigure, accesibile și eficiente.

Capitolul 28 – Protecția consumatorilor și a sănătății. Republica Moldova va alinia cadrul privind medicamentele, dispozitivele medicale, sănătatea publică, prevenirea bolilor și siguranța produselor. Instituțiile de reglementare și supraveghere vor dezvolta capacitatea de a aplica regulile, de a urmări produsele și de a reacționa rapid la riscuri.

Evaluarea tehnologiilor medicale. Mecanismul național de evaluare va fundamenta includerea medicamentelor, dispozitivelor și procedurilor în programele publice și în sistemul de compensare, folosind dovezi privind eficacitatea, siguranța, cost-eficiența și impactul bugetar.

Spațiul European al Datelor privind Sănătatea. Dosarul electronic, interoperabilitatea și guvernarea datelor vor fi dezvoltate în conformitate cu standardele europene, cu garanții pentru confidențialitate, securitate cibernetică, accesul pacientului și utilizarea responsabilă a datelor pentru cercetare și politici publice.

Capitolul 3 – Dreptul de stabilire și libertatea de a presta servicii. Sistemul de certificare, registrul profesioniștilor și recunoașterea calificărilor vor facilita mobilitatea profesională, vor proteja pacienții și vor crea reguli transparente pentru exercitarea profesiilor medicale.

Capitolul 2 – Libera circulație a lucrătorilor și asistența medicală transfrontalieră. Guvernul va pregăti cadrul prin care cetățenii pot beneficia, în condițiile legii, de servicii în alte state europene și prin care instituțiile pot coopera și schimba informații, inclusiv în rețele europene pentru boli rare și cazuri complexe.

Capitolele 12, 19 și 27. Alinierea privind siguranța alimentelor, sănătatea și securitatea în muncă, apa potabilă, substanțele periculoase și factorii de mediu va fi aplicată prin controale bazate pe risc, laboratoare funcționale și coordonare între autorități, pentru reducerea expunerii populației la riscuri prevenibile.

INDICATORII DE DEZVOLTARE

Indicator	Reper de bază	Obiectiv de dezvoltare până în 2029
Speranța de viață la naștere	Nivelul oficial BNS/ANSP disponibil pentru anul 2026	Creștere anuală și traiectorie conformă țintei de minimum 72,0 ani în 2030
Mortalitatea infantilă la 1.000 nașcuți-vii	Nivelul oficial BNS/ANSP disponibil pentru anul 2026	Reducere graduală, cu traiectorie către maximum 7,0 la 1.000 nașcuți-vii în 2030
Mortalitatea prematură prin principalele boli netransmisibile, 30-70 ani	Nivelul oficial ANSP disponibil pentru anul 2026	Reducere anuală susținută, cu accent pe boli cardiovasculare, cancer, diabet și boli respiratorii cronice
Acoperirea vaccinală pentru vaccinurile prioritare	Acoperire sub nivelul necesar în unele teritorii și pentru unele vaccinuri	Minimum 95% acoperire națională și reducerea diferențelor teritoriale
Acces rapid la medicul de familie	Acces neuniform, în special în localitățile rurale	Minimum 90% dintre solicitările acute necomplicate gestionate în aceeași zi sau ziua următoare, prin consultație fizică, triaj, echipe mobile sau telemedicină
Gradul de ocupare a posturilor de medici de familie, calculat în echivalent normă întreagă	Deficit teritorial și posturi vacante	Minimum 90% la nivel național și plan de acoperire pentru toate teritoriile deficitare
Rata de retenție la 3 ani a personalului medical repartizat în mediul rural	Retenție insuficientă și neuniformă	Minimum 85% retenție pentru cohortele sprijinite prin pachet de stimulente
Spitale publice cu sistem funcțional de management al calității și siguranței pacientului	Acoperire parțială și practici neuniforme	100% spitale publice cu subdiviziune funcțională, raportare a indicatorilor de calitate și plan anual de siguranță a pacientului
Spitale integrate în rețele regionale de referire	Rețele incomplete și trasee neuniforme	Minimum 10 spitale integrate în rețele regionale de referire, cu roluri clare, protocoale și mecanisme de contra-referire

Indicator	Reper de bază	Obiectiv de dezvoltare până în 2029
Ponderea populației asigurate în cadrul AOAM	Acoperire incompletă	Minimum 92% populație încadrată în sistemul AOAM
Mecanism HTA funcțional	Evaluare insuficient standardizată a tehnologiilor medicale	HTA utilizat pentru deciziile de compensare, achiziții și includere a tehnologiilor noi în programele publice
Medicamente inovative incluse prin mecanisme de partajare a riscului	Lipsa mecanismelor funcționale cost-volum/cost-volum-rezultat	Cel puțin 2 medicamente inovative incluse prin mecanisme de risk-sharing
Ponderea medicamentelor esențiale în lista de medicamente compensate	Listă incomplet corelată cu medicamentele esențiale	Creștere graduală către minimum 60% până în 2030, conform Țintelor strategice
Beneficiari ai medicamentelor compensate	Acces limitat pentru unele boli și grupuri	Creșterea anuală a numărului de beneficiari eligibili și extinderea acoperirii pentru boli cardiovasculare, diabet, oncologie, sănătate mintală și boli rare
Dosar electronic și interoperabilitatea platformei e-Sănătate	Sisteme fragmentate și interoperabilitate limitată	100% instituții medico-sanitare publice conectate la componentele prioritare: e-rețetă, e-trimitere, e-programare, registre și raportare
Dosar electronic de sănătate	Sisteme fragmentate și interoperabilitate limitată	Minimum 40% din populația asigurată cu dosar electronic populat până în 2027 și minimum 70% până în 2029

4.15. CULTURA

Cultură vie, patrimoniu protejat și identitate europeană

VIZIUNEA SECTORIALĂ

Obiectivul de dezvoltare al sectorului este o cultură mai accesibilă, mai bine administrată și puternic conectată la spațiul european. Cultura va fi prezentă în viața de zi cu zi a oamenilor, iar instituțiile culturale vor deveni centre active ale comunităților, cu programe relevante pentru copii, tineri, familii, vârstnici și grupurile care participă astăzi mai puțin la viața culturală.

Cultura reprezintă un domeniu strategic al dezvoltării durabile, contribuind la competitivitatea economică, coeziunea socială, educație, sănătatea comunităților, diplomația culturală și consolidarea identității europene a Republicii Moldova.

Diferențele dintre Chișinău și celelalte localități vor fi reduse prin modernizarea infrastructurii, extinderea Programului „Acces la cultură”, promovarea conceptului de „Casă de cultură model” și utilizarea instrumentelor digitale. Tinerii vor avea acces mai larg la carte, teatru, film, muzică și patrimoniu, inclusiv prin extinderea Voucherului Cultural începând cu vârsta de 16 ani.

Patrimoniul cultural mobil și imobil va fi inventariat, protejat și valorificat prin reguli clare, registre digitale, restaurări profesioniste și integrarea monumentelor în dezvoltarea locală și turismul cultural. Cultura memoriei va consolida identitatea națională, respectul pentru adevărul istoric și atașamentul față de valorile democratice și europene.

Instituțiile teatral-concertistice, muzeele, bibliotecile și organizațiile culturale vor avea standarde de calitate, management profesionist și mecanisme de finanțare care stimulează performanța, veniturile proprii, parteneriatele și atragerea fondurilor europene. Oamenii de cultură și creatorii independenți vor beneficia de un cadru juridic mai clar, oportunități de finanțare și acces la spații de creație și prezentare.

Industria culturale și creative, cinematografia și mass-media vor contribui mai mult la economie, ocupare și imaginea țării. Republica Moldova va participa activ la Europa Creativă și Eurimages, va susține producțiile autohtone și coproducțiile internaționale și va consolida libertatea de exprimare, pluralismul, independența editorială și siguranța jurnaliștilor. Diplomația culturală și diaspora vor promova cultura Republicii Moldova în Europa și în lume.

OBIECTIVE MAJORE

- Creșterea cu cel puțin 15–20% a numărului de vizitatori și participanți la evenimentele instituțiilor publice de cultură.
- Extinderea serviciilor culturale în comunități și reducerea decalajului de acces dintre capitală, orașe mici și localitățile rurale.
- Implementarea ticketingului integrat și a platformelor virtuale pentru vizitarea patrimoniului și procurarea biletelor în cel puțin 10 instituții naționale.
- Inventarierea digitală și actualizarea în registre a cel puțin 30% dintre monumentele de importanță națională.
- Demararea sau finalizarea lucrărilor de conservare și restaurare la cel puțin 10 situri și monumente istorice majore, integrate în rute culturale și turistice.
- Extinderea programului „Voucher Cultural” pentru tinerii de 16–18 ani și evaluarea graduală a extinderii către alte categorii, în funcție de impact și de resursele disponibile.
- Operaționalizarea unor mecanisme noi de finanțare pentru sectorul cultural independent și crearea Centrului de Cultură și Artă Contemporană UNIVERSUL.
- Modernizarea managementului și finanțării instituțiilor teatral-concertistice și prioritizarea investițiilor în infrastructură în funcție de starea tehnică, impactul cultural, numărul de beneficiari, costul de funcționare și posibilitatea atragerii cofinanțării externe și private.
- Susținerea anuală a cel puțin 4–5 lungmetraje, seriale sau coproducții autohtone și valorificarea aderării la Fondul Eurimages.
- Atragerea a cel puțin 5–7 proiecte culturale majore finanțate din programele Uniunii Europene și instituirea unui mecanism național de cofinanțare.
- Aprobarea și implementarea Strategiei de dezvoltare a mass-mediei și armonizarea cadrului național cu standardele europene privind audiovizualul și libertatea mass-mediei.
- Clarificarea statutului oamenilor și uniunilor de creație și modernizarea mecanismului de acordare a indemnizațiilor pentru merit.

DIRECȚIILE PRIORITARE

4.15.1. Acces la cultură și instituții culturale în serviciul comunității

Politicile culturale vor porni de la dreptul fiecărei persoane de a participa la viața culturală, indiferent de localitate, venit, vârstă sau dizabilitate. Instituțiile și programele publice vor fi evaluate prin numărul și diversitatea beneficiarilor, calitatea experienței și capacitatea de a crea legături în comunitate.

Rezultatul urmărit: mai mulți oameni participă la viața culturală, iar instituțiile culturale devin spații deschise, relevante și active în dezvoltarea comunităților.

Măsurile de implementare vor fi:

- extinderea Programului „Acces la cultură” și orientarea finanțării către localități rurale, orașe mici și comunități cu ofertă culturală redusă;
- dezvoltarea conceptului „Casa de cultură model”, cu standarde de servicii, management, dotare, accesibilitate și programare culturală;
- extinderea Voucherului Cultural pentru tineri începând cu vârsta de 16 ani și diversificarea produselor și serviciilor eligibile;
- programe dedicate copiilor, tinerilor, persoanelor vârstnice, persoanelor cu dizabilități și comunităților minoritare;
- parteneriate între instituțiile naționale și cele locale pentru turnee, expoziții, rezidențe, educație culturală și programe de mediere;
- integrarea bibliotecilor, muzeelor, teatrelor, caselor de cultură și organizațiilor independente în proiecte comunitare și educaționale;
- monitorizarea anuală a participării culturale și utilizarea datelor pentru reducerea inegalităților teritoriale.

4.15.2. Patrimoniu protejat, cultură a memoriei și turism cultural

Patrimoniul cultural va fi administrat ca resursă identitară, educațională și economică. Protecția juridică, inventarierea și restaurarea vor fi corelate cu dezvoltarea locală, turismul cultural și implicarea comunităților.

Rezultatul urmărit: monumente mai bine protejate, investiții de restaurare mai coerente și patrimoniu valorificat în educație, turism și dezvoltarea comunităților. Măsurile prin care se va atinge acest rezultat sunt:

- digitizarea registrelor naționale ale patrimoniului și actualizarea evidenței cadastrale și juridice a monumentelor;
- finalizarea inventarierii digitale pentru cel puțin 30% dintre monumentele de importanță națională;
- clarificarea situației juridice și a responsabilităților de administrare pentru monumentele prioritare, inclusiv Arcul de Triumf;
- fortificarea Agenției de Inspectare a Monumentelor și orientarea controlului spre prevenirea intervențiilor ilegale și remedierea prejudiciilor;
- reformarea Consiliului Național al Monumentelor Istorice și consolidarea rolului Consiliului Național pentru Monumente de For Public, cu proceduri clare și previzibile;
- conservarea și restaurarea a cel puțin 10 situri și monumente majore și integrarea lor în rutele turistice naționale;
- dezvoltarea programelor de cultură a memoriei, educație patrimonială și valorificare a patrimoniului în școli și comunități;
- elaborarea planurilor de protecție și gestionare a riscurilor pentru muzeele, arhivele și colecțiile naționale prioritare.

4.15.3. Muzee, biblioteci, colecții și patrimoniu digital

Muzeele, bibliotecile și instituțiile care păstrează colecții vor fi modernizate pentru a oferi experiențe atractive, acces fizic și digital și servicii educaționale de calitate. Digitalizarea va proteja patrimoniul și îl va face accesibil cetățenilor din țară și din diaspora.

Rezultatul urmărit: instituții mai atractive și mai accesibile, patrimoniu protejat prin tehnologii moderne și o ofertă culturală digitală disponibilă publicului din orice localitate. Pentru atingerea lui, Guvernul va:

- modernizarea expozițiilor, serviciilor pentru public și programelor educaționale pe baza experienței instituțiilor europene;
- crearea platformelor virtuale pentru vizitarea patrimoniului și accesul la colecții, arhive și resurse digitale;
- implementarea ticketingului integrat și a instrumentelor comune de promovare în cel puțin 10 instituții naționale;
- digitizarea colecțiilor prioritare și stabilirea standardelor comune de descriere, conservare digitală și interoperabilitate;
- dezvoltarea laboratoarelor și competențelor pentru conservarea preventivă, restaurare și managementul riscurilor;
- consolidarea rolului bibliotecilor ca centre de lectură, învățare, competențe digitale, memorie locală și participare civică;
- utilizarea datelor despre vizitatori și satisfacție pentru îmbunătățirea programelor și creșterea veniturilor proprii.

4.15.4. Artele spectacolului, infrastructură și management performant

Instituțiile teatral-concertistice vor avea un cadru de organizare și finanțare care stimulează calitatea artistică, autonomia managerială, atragerea publicului și diversificarea resurselor. Investițiile în clădiri vor fi corelate cu planuri de funcționare, eficiență energetică și dezvoltare a programelor.

Rezultatul urmărit: instituții artistice mai autonome și performante, infrastructură sigură și modernă și o ofertă artistică mai diversă pentru public. Acțiunile prioritare sunt:

- aprobarea metodologiei de finanțare a instituțiilor teatral-concertistice pe baza misiunii publice, performanței și rezultatelor culturale;
- introducerea contractelor de management cu obiective, indicatori, evaluare periodică și responsabilitate pentru utilizarea resurselor;
- stimularea veniturilor proprii, sponsorizărilor, donațiilor, coproducțiilor și parteneriatelor public-private;
- lansarea Centrului de Cultură și Artă Contemporană UNIVERSUL ca spațiu pentru creație, expoziție, rezidențe și cooperare cu sectorul independent;

- pregătirea și implementarea proiectelor de modernizare a Circului, Teatrului Național de Operă și Balet „Maria Bieșu” și Teatrului Național „Mihai Eminescu”;
- modernizarea accesibilității, siguranței, echipamentelor scenice și eficienței energetice a infrastructurii culturale;
- organizarea periodică a Forumului managerilor în domeniul culturii și dezvoltarea formării în management, marketing, fundraising și proiecte europene.

4.15.5. Oamenii de cultură și sectorul cultural independent

Dezvoltarea culturii depinde de creatorii, interpreții, tehnicienii, cercetătorii, restauratorii și managerii care produc și păstrează valoare culturală. Guvernul va crea condiții mai clare de muncă, finanțare și dezvoltare profesională și va integra sectorul independent în politicile culturale.

Rezultatul urmărit: un sector cultural mai divers, profesioniști care își pot dezvolta cariera în țară și o participare reală a creatorilor independenți la viața culturală. Implementarea se va concentra pe:

- modificarea Legii culturii pentru clarificarea statutului oamenilor și uniunilor de creație și a raportului lor cu instituțiile publice;
- modernizarea regulamentului de acordare a indemnizațiilor pentru merit, pe criterii transparente și verificabile;
- crearea și operaționalizarea mecanismelor de finanțare directă pentru organizații neguvernamentale, artiști și creatori independenți;
- acces transparent la spații publice pentru creație, repetiții, expoziții, spectacole și activități comunitare;
- programe de mobilitate, rezidențe, formare și internaționalizare pentru artiști, manageri și profesioniști culturali;
- măsuri pentru atragerea și menținerea tinerilor profesioniști în sector și dezvoltarea competențelor digitale și antreprenoriale;
- consultarea sistematică a creatorilor și organizațiilor independente la elaborarea politicilor și programelor de finanțare.

4.15.6. Cinematografie și industrii culturale și creative

Cinematografia, muzica, designul, arhitectura, cartea, artele vizuale, jocurile digitale și celelalte industrii creative vor fi susținute ca domenii de cultură, inovare, export și ocupare. Sprijinul public va combina finanțarea culturală, stimulentele economice, formarea și accesul la piețele europene.

Rezultatul urmărit: mai multe producții autohtone, investiții și locuri de muncă în industriile creative și o prezență mai puternică a produselor culturale moldovenești pe piața europeană. Măsurile pentru atingerea rezultatului sunt:

- creșterea finanțării competitive prin Centrul Național al Cinematografiei pentru producții și coproducții autohtone;

- susținerea anuală a cel puțin 4–5 lungmetraje, seriale sau proiecte audiovizuale cu potențial artistic și de circulație internațională;
- aderarea și participarea activă la Fondul Eurimages și dezvoltarea coproducțiilor europene;
- consolidarea mecanismului de cash-rebate pentru atragerea producțiilor străine și dezvoltarea serviciilor locale de film;
- crearea unui cadru integrat pentru antreprenoriatul creativ, inovare, incubare, acces la finanțare și internaționalizare;
- corelarea programelor culturale cu instrumentele pentru IMM-uri, inovare, export și proprietate intelectuală;
- promovarea produselor culturale și creative autohtone pe piețe, festivaluri, târguri și platforme digitale internaționale.

4.15.7. Mass-media liberă, pluralistă și rezilientă

Politicile în domeniul mass-mediei vor proteja libertatea de exprimare, independența editorială și dreptul cetățenilor la informație de interes public. Sustenabilitatea economică și reziliența informațională vor fi consolidate prin respectarea autonomiei editoriale și aplicarea unor reguli transparente și nediscriminatorii.

Rezultatul urmărit: un spațiu mediatic mai liber și mai divers, instituții de presă sustenabile și cetățeni care au acces la informație credibilă și pot lua decizii informate. Acest rezultat va fi obținut prin:

- aprobarea și implementarea Strategiei de dezvoltare a mass-mediei, cu obiective privind pluralismul, sustenabilitatea, profesionalizarea și reziliența;
- armonizarea cadrului normativ cu Directiva serviciilor mass-media audiovizuale și Regulamentul european privind libertatea mass-mediei;
- consolidarea independenței autorității de reglementare și aplicarea transparentă și proporțională a regulilor;
- protejarea independenței editoriale, transparenței proprietății și finanțării și concurenței loiale pe piața media;
- mecanisme eficiente pentru siguranța jurnaliștilor, prevenirea intimidării și investigarea atacurilor și amenințărilor;
- sprijinirea alfabetizării media, verificării informațiilor și capacității publicului de a recunoaște manipularea și dezinformarea;
- susținerea inovării digitale și a modelelor sustenabile de producere și distribuire a conținutului de interes public.

4.15.8. Diplomatie culturală, diaspora și cooperare europeană

Cultura va deveni un instrument constant de promovare externă și de consolidare a legăturilor dintre Republica Moldova, diaspora și partenerii europeni. Prezența internațională va fi planificată multianual și conectată la obiectivele de integrare europeană, turism, export și imagine de țară.

Rezultatul urmărit: mai multe proiecte și finanțări europene, o prezență culturală externă coerentă și legături mai puternice între creatorii din țară, diaspora și spațiul cultural european. Măsurile de implementare vor fi:

- participarea deplină la Programul Europa Creativă, inclusiv componentele CULTURĂ, MEDIA și TRANSSECTORIALĂ;
- instituirea mecanismului național de cofinanțare și sprijinirea beneficiarilor pentru pregătirea și gestionarea proiectelor europene;
- atragerea a cel puțin 5–7 proiecte culturale majore finanțate din programele Uniunii Europene și instrumente transfrontaliere;
- dezvoltarea unei agende coordonate de diplomatie culturală prin ambasade, institute, festivaluri, expoziții, târguri și evenimente internaționale;
- sprijinirea proiectelor culturale ale diasporei și conectarea artiștilor și profesioniștilor din diaspora la instituțiile și proiectele din țară;
- promovarea patrimoniului, cinematografilei, muzicii, literaturii și industriilor creative ca elemente ale imaginii și atractivității Republicii Moldova;
- dezvoltarea parteneriatelor cu UNESCO, ICOM, Europa Nostra, NEMO, rețele muzeale europene, programe pentru patrimoniul comun, Consiliul Europei, organizații culturale și rețele profesionale europene etc.

DIMENSIUNEA EUROPEANĂ

Integrarea europeană va fi principalul catalizator al modernizării culturii, patrimoniului și mass-mediei. Guvernul va combina armonizarea legislativă cu investiții, cofinanțare, capacitate administrativă și participarea efectivă a instituțiilor și operatorilor culturali la programele și rețelele Uniunii Europene.

Europa Creativă. Republica Moldova va valorifica componentele cultură, media și trans-sectorială, instituind mecanismul național de cofinanțare și va dezvolta capacitatea autorităților, instituțiilor și organizațiilor de a pregăti și implementa proiecte competitive.

Eurimages și cinematografia europeană. Aderarea la Fondul Eurimages va fi transformată în coproducții, circulația filmelor și acces la finanțare. Sistemul național de sprijin și mecanismul de cash-rebate vor fi aliniate practicilor europene și orientate spre dezvoltarea ecosistemului local.

Circulația bunurilor culturale și protecția patrimoniului. Cadrul normativ va fi armonizat cu acquis-ul privind exportul, importul și circulația bunurilor culturale. Registrul circulației bunurilor culturale mobile va deveni operațional, iar evidența, autorizarea și monitorizarea vor fi digitalizate și simplificate.

Mass-media și audiovizual. Legislația și practica vor fi aliniate Directivei serviciilor mass-media audiovizuale și Regulamentului european privind libertatea mass-mediei,

cu accent pe pluralism, independență editorială, transparență, siguranța jurnaliștilor și autorități de reglementare independente.

Standardele europene pentru instituții și patrimoniu. Conservarea, restaurarea, digitizarea, managementul colecțiilor, accesibilitatea și managementul cultural vor fi dezvoltate prin cooperare cu instituții și rețele europene. Programul de implementare a Strategiei naționale pentru cultură și patrimoniu 2025–2035 va constitui instrumentul central de planificare și monitorizare.

INDICATORII DE DEZVOLTARE

Indicator	Reper de bază	Obiectiv de dezvoltare până în 2029
Vizitatori și participanți la evenimentele instituțiilor publice de cultură	Nivelul anului 2026	Creștere cu cel puțin 15–20%
Instituții naționale cu ticketing integrat și acces virtual	Sisteme fragmentate și acoperire limitată	Cel puțin 10 instituții
Monumente de importanță națională inventariate digital și actualizate în registru	Evidență incompletă și neuniformă	Cel puțin 30% din total
Situri și monumente istorice majore cu lucrări de conservare sau restaurare demarate/finalizate	Portofoliu limitat și fragmentat	Cel puțin 10 obiective
Instituții naționale prioritare cu planuri de protecție și gestionare a riscurilor pentru colecții	Planuri incomplete sau neuniforme	Toate instituțiile prioritare identificate în primul an
Lungmetraje, seriale și coproducții autohtone susținute anual	Finanțare și volum variabil	Cel puțin 4–5 proiecte anual
Proiecte culturale majore finanțate din programele UE	Participare și absorbție limitate	Cel puțin 5–7 proiecte până în 2029

Indicator	Reper de bază	Obiectiv de dezvoltare până în 2029
Mecanism național de cofinanțare pentru Europa Creativă și Eurimages	Mecanism incomplet	Operațional și finanțat anual
Mecanisme de finanțare pentru sectorul cultural independent	Instrumente limitate și acces inegal la spații	Apeluri anuale și Centru UNIVERSUL funcțional
Voucher Cultural	Eligibilitate de la 18 ani	Extins începând cu vârsta de 16 ani
Venituri proprii ale instituțiilor publice de cultură	Nivelul anului 2026	Creștere anuală față de reperul de bază
Cadrul european pentru mass-media și audiovizual	Armonizare parțială	Strategie implementată și principalele acte armonizate până în 2029